2022. NOVEMBER 27/3

SZÍN KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS

A NEMZETI MŰVELŐDÉSI INTÉZET FOLYÓIRATA

MINTAPROGRAMOK

KAPCSOLÓDJ HOZZÁNK!

.ASzakkör Shop
www.webshop.aszakkor.hu

Nemzeti Művelődési Intézet
www.nmi.hu

Komatál program
www.komatalprogram.hu

jogyakorlatON.hu
www.jogyakorlaton.hu

Nemzeti Művelődési Intézet
NMIkon
www.nmikon.hu

NAPUTON
ÉBRESZTENI A FÉNYT
GET IT ON Google Play
Download on the App Store
www.naputon.hu

.ASzakkör
TUDÁSUNKKAL KÉZENFOGVA
www.aszakkor.hu

Nemzeti Művelődési Intézet

TARTALOM

Szín – Közösségi Művelődés

2022. november – 27/3.

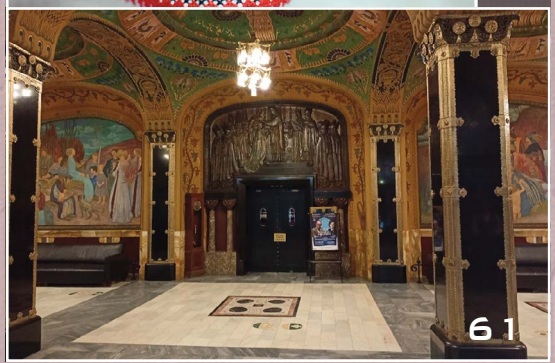
Mintaprogramok

Závogyán Magdolna: A magyar kultúra szolgálatában 3

A mintaprogramok rendszere és módszertana a közösségi művelődésben 4

KÖZÖSSÉGI TEVÉKENYSÉGEKHEZ KÖTŐDŐ MINTAPROGRAMOK

Pajtaszínház mintaprogram
Közösségépítés az amatőr színjátszás újjáélesztésével 11

Amatőr színjátszás határok nélkül 15

Bűvös Bábos mintaprogram – bábbal a gyermekekért 19

Játsszunk bábszínházat!
Az amatőr bábjátszás újraélesztése Veszprém megyében 23

Hajdú-Bihar bábosai 26

A közösségteremtés élmény 31

Az új élet új közösséget teremt
Komatál program a 21. században 33

Értékfeltárás Szabolcsban
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye értékei 37

Sült levegő dobozba zárva 42

Gasztronómia és közművelődés 46

A kultúra közösségeket épít
Közösségépítő Kultúránk rendezvénysorozat 2020–2022 50

A KÖZMŰVELŐDÉS SZAKMAI KÖREIRE KITERJEDŐ MINTAPROGRAMOK

Közművelődési Foglalkoztatási és Képzési Program 54

JógyakorlatON mintaprogram 58

Szerves utakon – önmagunk felé
A Nemzeti Művelődési Intézet munkatársai a Szerves Műveltség Kollégiumának borszéki táborában 60

SzaRVaSNyoMoN
A magyar művelődés szerves útján 64

HÁLÓZATÉPÍTÉS KÖRÉ CSOPORTOSÍTHATÓ MINTAPROGRAMOK

Közművelődési együttműködés a Kárpát-medencében 69

A Kárpát-medencei Népfőiskolai Hálózat első éve 74

Az agórák szakmai közössége 79

Szín – Közösségi Művelődés • Országos közművelődési folyóirat • Megjelenik évi négy alkalommal • Főszerkesztő: Závogyán Magdolna • Szerkesztők: Szedlacsek Emília, Novák Irén • Szerkesztőbizottság: Angyal László, Dr. Baloghné Uracs Marianna, Éles Krisztina, Pető Lilla • Szerkesztésben közreműködött: Farkas Rebeka, Kasnyik Kata • A szerkesztőség bejegyzett székhelye: 6065 Lakitelek, Felsőalpár sor 3., Levelezési cím: 6065 Lakitelek, Pf. 53. • Honlap: www.nmi.hu • E-mail: szin@nmi.hu • A folyóirat internetes elérési címe: https://nmi.hu/kiadvanyok/szin-kozossegi-muvelodes-folyoirat/ismerteto • Szín archívum: http://epa.oszk.hu/html/vgi/kardexlap.phtml?id=01306 • A lap megrendelhető a www.webshop.aszakkor.hu oldalon • Kiadja a Nemzeti Művelődési Intézet • Felelős kiadó: Závogyán Magdolna • Címlapfotó: Közösségépítő Kultúránk programra érkező közösségek • A lapot tervezte: Süle Mihály • Tördelőszerkesztő: Szondi Bence • Nyomda: GyomaPress Kft. • ISSN 1416-6925 (Nyomtatott) • ISSN 2416-1004 (Online)

MOZAIK – SZAKMAI HÍREK

Változások vonzásában magazinműsor

A Nemzeti Művelődési Intézet elindította *podcast-szerű* magazinműsorát Változások vonzásában címmel, melyben a magyar közművelődés új korszakának sorsfordító kérdéseit elemzik a meghívott vendégek kerekasztal-beszélgetés keretében – minden hónap első szerdáján 18:00 órától, a JóGyakorlatOn honlap felületén. www.jogyakorlaton.hu/magazin

Az első beszélgetés november 2-án került adásba, *„Szakmatörténeti kihívások és válaszok napjainkig a közösségi művelődésben”* címmel. Vendégei Salamon Hugó, művészeti és tervezési szakmenedzser, szervezetfejlesztési tanácsadó, Isó Edina, a tabi Zichy Mihály Művelődési Központ intézményvezetője és dr. Baloghné Uracs Mariann, a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesületének elnöke, a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Igazgatóságának vezetője voltak. A beszélgetést moderálta Závogyán Magdolna, a Nemzeti Művelődési Intézet ügyvezetője.

SzaRVaSNyoMoN szabadegyetem

Véget ért a SzaRVaSNyoMoN szabadegyetem első előadássorozata. *„A mindenséggel mérd magad!”* című szemléletformáló sorozatot Szántai Lajos művelődéskutató előadásában hallhatták a nézők, 17 előadás során, a magyar mondai múltból indulva, Hunor és Magor nyomdokain keresztül napjainkig.

A 17 alkalom archivált anyaga elérhető és bármikor megtekinthető a NapútOn weboldalon. www.naputon.hu

A sorozatot befejezően pedig elkezdődött az előadásokból készülő kiadvány szerkesztése, így hamarosan nyomtatott formában is elérhető lesz az érdeklődők számára. A következő évadban „Aki nem hiszi, járjon utána” – Népmese, népdal, ősvallás egysége népi műveltségünkben címmel tart majd előadásokat Szántai Lajos, melyek elsődleges célcsoportja az óvodapedagógusok és az általános iskolai pedagógusok közössége lesz, de az előadások természetesen továbbra is nyitottak maradnak minden érdeklődő számára.

Szakkör

A Nemzeti Művelődési Intézet „Tudásunkkal kézen fogva a közösségekért 2022” felhívásának eredményeképpen ebben az évben majd’ 3000 szakköri közösség alakult, 15 000 fő részvételével. Idén 15 szakág került meghirdetésre: a településeken gyöngyfűzés, csipkeverés, vesszőfonás, mézeskalács, bútorfestés, kötés gyönggyel, papírfonás, a tojásfestés táji sajátosságai, gyertyakészítés, éremgyűjtés, csuhé, makramé, nemezelés, Békés megyei hímzés és quilling szakköri csoportok alakultak. A kisközösségek már rendre haladnak a szakköri alkalmakon elkészíthető alkotásokkal és a technikák elsajátításával, örömteli és jó hangulatban történő munkájukról már a képek feltöltései is zajlanak. A szakkörök képes beszámolói ASzakkör honlapján elérhetőek: aszakkor.hu/szakkoreitek

Bűvös Bábos

A Nemzeti Művelődési Intézet Bűvös Bábos programjának keretein belül megvalósuló szakmai napoknak november 5-én Pápán a Pegazus Színház, november 6-án pedig Debrecenben a Vojtina Bábszínház adott otthont. A résztvevőket mindkét napon Pető Lilla, a Nemzeti Művelődési Intézet Hálózati Központjának vezetője köszöntötte. A szakmai napok folyamán tíz magyarországi, valamint két határon túli amatőr bábcsoport vezetője, és mentoraik mutatkoztak be és szakmai beszélgetések keretében vitatták meg a 2023 májusára tervezett Bűvös Bábos Fesztivál szervezési és bábszakmai kérdéseit.

Nagyon jó hangulatú és hasznos szakmai tanácskozáson vehettek részt a jelenlévők.

A Magyar Bábjátékos Egyesület és a Nemzeti Művelődési Intézet 2022. november 22-én nagy érdeklődés mellett tartotta meg online bábművészeti szakmai napját, melynek fókuszában a gyermekbábos csoportok és azok vezetése állt.

Megyei szakmai napok

A Nemzeti Művelődési Intézet megyei igazgatóságai megrendezésében továbbra is zajlanak a közművelődési szakmai napok.

Az eseményeken számos hasznos szakmai előadást hallhatnak a résztvevők, emellett kerekasztal-beszélgetéseken oszthatják meg tapasztalataikat más szakemberekkel.

Az egész napos szakmai programokra a települési önkormányzatok, közművelődési intézmények, kulturális célú civil szervezetek, valamint a művelődő közösségek képviselőit várják az igazgatóságok, így ezek remek alkalmak a megyei, járási közművelődési hálózat fejlesztésére is.

A magyar kultúra szolgálatában

A magyar közművelődés története egészen a reformkorig nyúlik vissza. Az ekkor megalakított körök, egyletek és tágabb értelemben a magyarországi civil társadalom létrejötte kiemelten fontos kultúra-, közösség- és társadalomszervező, valamint gazdasági érdekvédelmi szerepet töltött be.

A Nemzeti Művelődési Intézet állami közfeladatokat ellátó közművelődési intézményként a Kulturális és Innovációs Minisztériummal kötött közszolgáltatási szerződés keretében lát el országos közművelődési szakmai szolgáltató és módszertani feladatokat. Képzések indításával, kutatásokkal, kiadványok készítésével, valamint szakmai konferenciák, programok szervezésével segíti a közművelődésben dolgozó szakemberek munkáját. Szakmai elődintézménye az Illyés Gyula elnökségével működő, 1946-ban alapított Magyar Népi Művelődési Intézet, annak többszöri jogutódlása révén, mely értelmében kimondható, hogy a második világháborút követő évek óta a Nemzeti Művelődési Intézet a közösségi művelődés országos fejlesztő intézménye. Munkássága eredményeképpen ez idő alatt számos szakmai innováció, kezdeményezés, fejlesztő folyamat valósult meg, úgy, mint az amatőr művészeti mozgalom, a közösségépítés, az intézmények minőségfejlesztési programja vagy éppen a kultúrakutatás. Mintaprogramok megvalósításával, módszertani tanácsadással járul hozzá a közösségi művelődésben résztvevők életminőségének javításához, a települések kulturális, társadalmi és gazdasági lehetőségeinek kialakításához.

A Nemzeti Művelődési Intézet – mint gazdasági társaság – egyedülálló szervezeti kereteivel, országos és határokon átívelő partneri hálózatával, korszerű tudásanyagot mozgósító szakembergárdájával a kulturális alapellátás operatív bázisszervezeteként működik. A települések hatékonyabb, közvetlenebb elérését innovatív, hálózatos szervezeti formája biztosítja, ugyanis a lakiteleki központ mellett 19 megyei igazgatóság segíti a közművelődési szakmai koncepciók megvalósulását, valamint a települési közösségi-kulturális élet módszertani tanácsadással való támogatását. Ez a hálózat kulturális, valamint más, a működéshez és fejlesztésekhez szükséges ágazatok közti együttműködések kezdeményezője helyi, megyei és országos szinten, valamint a határon túli magyarlakta területeken található közösségekben.

A szervezet – a közösségi művelődést a társadalmi, gazdasági, humán fejlesztések egyik meghatározó eszközrendszereként értelmezve – küldetésének tekinti a kulturális alapellátás kiterjesztését, a magyar nemzet értékeinek és erőforrásainak közösségben történő hasznosulásának elősegítését, tudatos érték- és közösségalapú társadalom-, illetve gazdaságfejlesztés elősegítését, valamint a közösségi együttműködések és a személyes felelősségvállalás, kreativitás fejlesztését. A kisközösségek és önszerveződések, olvasókörök, művészeti csoportok támogatása, a helyi kezdeményezések felkarolása és ösztönzése, valamint ezek által erős identitástudattal rendelkező polgárok, közösségek és nemzet kovácsolása szintén jelentőségteljes, melyben kulcsszerepe van a közművelődésnek.

Kiemelt cél a közösségi művelődést visszavezetni a reformkorig nyúló gyökereihez, hiszen csak ebben találhatja meg hiteles önmagát. A közművelődés felelőssége éppen ebben áll: kovásznak lenni a Kárpát-medence magyarságában, hiszen összetartozásunkat, nemzeti értékeinket, kultúránkat az eleink eredményeit megélő és továbbadó közösségek teszik élővé.

A Nemzeti Művelődési Intézet tevékenységébe, egyedi és innovatív kezdeményezéseibe, valamint ezek kivitelezésébe és megvalósításába nyújt betekintést jelen lapszámunk, melyet Illyés Gyula szavaival ajánlok minden olvasó figyelmébe:

„Ez az új intézet a ti kiművelésetek megkönnyítésére, előkészítésére alakult. Szerető gondossággal fordul felétek. Forduljatok hozzá bizalommal. Várjuk a kérő, hívó szót. Minél több helyről és minél hamarabb várjuk.”

Závogyán Magdolna

A mintaprogramok rendszere és módszertana a közösségi művelődésben

A Nemzeti Művelődés Intézet kultúrstratégiai intézményeként alapvető feladatának tartja a közösségi művelődés mind szélesebb körű megerősítését a Kárpát-medencében a történeti gyökerekre építve, a mai kor kihívásaihoz igazítva. A közösségi művelődésnek alapcélja, hogy a közösségeket képessé tegye az önálló cselekvésre, ehhez tudást, mintákat, jó gyakorlatokat, szakmai segítséget nyújtson. A közösségi cselekvés bármilyen területen elindulhat: akár egy közösségi hiány kielégítésére (például hiányzó közösségi tér), akár hagyományok, értékek továbbmentésére (például népművészeti motívumokat megőrző hímző tevékenység), akár az önkifejezés művészeti eszközökkel történő megvalósítására (például színjátszás, báb, szavalás).

A mintaprogramok révén bármilyen közösségi cselekvés megalapozását elvégezhetjük. A mintaprogram azt a célt szolgálja a közösségi művelődésben, hogy egy-egy közös(ségi) cselekvést lemodellezzünk, gyermekbetegségeit kiszűrjük, tökéletesítsük a programot három-öt helyszínen szakmailag, módszertanilag, hogy el tudjuk utána terjeszteni széles körben, ezáltal támogatva az óhajtott közösségi tevékenység fennmaradását, megerősítését. A Nemzeti Művelődési Intézet az elmúlt tíz évben számos területen indított mintaprogramokat, amelyeket a jelenlegi *Szín – Közösségi Művelődés* folyóirat mintaprogramokról szóló tematikus száma is bemutat (pl. pajtaszínház, értékfeltárás, komatál hagyomány stb.). Mindezek egységes módszertani és rendszerelveken alapulnak, amelyek folyamatát, jelentőségét általánosan is szükséges ismerni ahhoz, hogy hatékonyan adaptáljuk és továbbvigyük ezeket a mintaprogramokat saját közművelődési intézményünkben, színterünkön, szervezetünkben.

A mintaprogram módszertani folyamata

Legáltalánosabban meghatározva a módszertan bizonyos folyamatok megvalósulásának tervszerű, áttekinthető és ellenőrizhető, azonos sorrendben ismétlődő felépítése. A mintaprogramok során egy módszeres, megalapozott folyamat végigvitele a feladatunk, bármilyen tevékenység is áll a középpontban. A folyamat során pedig végig monitorozzuk, ellenőrizzük az előrehaladást és az elért eredményeket annak érdekében, hogy folyamatában tudjuk fejleszteni, tökéletesíteni. A mintaprogram csak a kezdete egy bármely témában széles hatókörben elterjesztésre kerülő tevékenységformának, azonban kiváló módszertani alapot ad hozzá, elősegíti a kiteljesedés sikerességét, így javasolt minden olyan programhoz, amelyet egy térségben, országban vagy tágabb hatókörben szeretnénk elterjeszteni.

A mintaprogram legfontosabb lépései a közösségi művelődésben tematikától függetlenül:

1. lépés: Tevékenységválasztás

A mintaprogramok a közösségi művelődésben minél konkrétabb, egzaktan körülhatárolt témában indulhatnak el (pl. amatőr színjátszás, komatál hagyomány, népfőiskolák szellemiségének elterjesztése stb.). A tevékenység kiválasztását közösségi igényekre építhetjük, de meghatározó lehet a választás során a közösség történeti hagyományainak ismerete, vagy akár egy-egy eltűnő hagyomány, kéz-

műves szakma időbeni felismerése. A tevékenységválasztás fázisában történhet meg a mintaprogram konkrét céljának, célrendszerének meghatározása.

2. lépés: Partner(ek) bevonása

A mintaprogramok többségében több partner sikeres együttműködésén alapulnak. Fontos végiggondolnunk, hogy az adott témakörben mely(ek) azok az intézmények, szervezetek, amelyek bevonása a mintaprogram szakmaiságát erősíti. Már a mintaprogram elején szükséges annak a gondolatnak a végigvitele, hogy az aktuálisan választott témában a közösségek tevékenysége vagy bármely tagjuk eljuthat-e a folyamatban a tizedik, úgynevezett professzionalizációs lépcsőfokhoz, és ha igen, akkor mely(ek) azok az intézmények, szervezetek, amelyek ezen a szinten átveszik és továbbviszik az arra érdemeseket. (Például amatőr színjátszás esetén valamely tagunk színésszé válhat és segítheti a Nemzeti Színház vagy népfőiskolák szellemiségének elterjesztése esetén egy népfőiskolai baráti kör alapítvánnyá, egyesületté válását segítheti a lakiteleki Népfőiskola Alapítvány, de például a komatál hagyomány továbbvitele esetén már kevésbé egyértelmű a professzionális út – kivéve, ha valaki komatálakat szeretne készíteni, de az nem önmagában a komatál hagyományhoz kötődő tevékenység.)

3. lépés: Tervezés

A tervezési folyamat alapos, sokrétű, így sokszor időigényes fázisa a mintaprogram előkészítésének, azonban a szakmai sikeresség érdekében nem megspórolható tevékenység. A mintaprogramhoz kötődő tevékenység szakmai logika mentén történő végiggondolása, leírása, ehhez időbeli ütemezés és költségterv kapcsolása azok a minimum szempontok, amiket itt végig kell gondolnunk. A tervezés folyamatában érdemes használni a tervezés-szervezés tíz kérdését, amelyet az ASzakkör Mintaprogram módszertani anyagában is leírtunk. (Elérhető a https://aszakkor.hu oldal Módszertan rovatában.)

4. lépés: Kipróbálás

A mintaprogramot olyan térségekben érdemes tesztelni, kipróbálni, ahol kapcsolódik a helyi igényekhez: ez lehet történeti előzmény (pl. hímzőkört ott indítunk, ahol vannak megőrzött népi motívumok és jó esetben még vannak hímző asszonyok) vagy lakossági igényfelmérésben megfogalmazott igény (pl. felnőtt pajtaszínházat ott indítunk, ahol a helyi lakosok egy magja ehhez aktívan csatlakozna). Ahogyan korábban említettük, leggyakoribb a három-öt helyszínen történő tesztelés, kipróbálás egy időben, hogy legyenek összehasonlítható minták, de ha nehézségek, problémák merülnek fel az alkalmazás során, akkor ne tucatnyi helyszínen kelljen ezt kezelnünk. A kipróbálás során a mintaprogram ötletgazdája (például esetenként a Nemzeti Művelődési Intézet) koordinálja a programot, azonban helyben helyi szakember vezetésével valósul meg. A siker nélkülözhetetlen, a későbbi fázisokat (kiteljesedés, fenntartás) megalapozó eleme a helyi megvalósító szakember.

5. lépés: Továbbfejlesztés

A kipróbálás fázisában szerzett tapasztalatok felhasználásával ebben a fázisban érdemes végiggondolnunk a mintaprogram erősségeit és gyengeségeit, hogy ezekre építve tovább tudjuk fejleszteni, mielőtt átlépünk a mintaprogram széleskörű kiteljesedési fázisába és számos közösség továbbviszi

ASzakkör

a mintaprogramot. Fontos, hogy ebben a fázisban reálisan a partner(ek) bevonásával gondoljuk végig a mintaprogramot, és azt, hogy milyen mértékben érdemes kiteljesíteni. Vannak olyan tevékenységek, témák, amelyek csak szűkebb körben terjeszthetőek el, van azonban olyan is, amely akár korlátlan számú közösség irányába továbbvihető.

6. lépés: Kiteljesedés

A kiteljesedés fázisában a továbbfejlesztés során megállapított mértekben terjesztjük tovább a mintaprogramot. Az elsődleges mintát a negyedik fázisban kipróbált három-öt helyszín adja. Az itt szerzett tapasztalatok többek között online közzétett videóbemutatóval, ismeretterjesztő, vagy akár tudományos cikkekkel, műhelymunkák során vagy látóutak alkalmazásával is terjeszthetőek. Fontos, hogy csak ott fog beágyazódni a tevékenység, ahol van rá érdeklődés és egy olyan helyi szakember vagy önkéntes, aki elkötelezett az ügy iránt. Ha mindehhez még előzmények, történeti gyökerek is köthetőek, akkor a kiteljesedés fázisa nem csak a mintaprogram kipróbálását, hanem a közösségi életbe való beépülését is jelentheti.

7. lépés: Értékelés

A mintaprogramok hosszútávú sikeres fennmaradását segíti a folyamatba épített értékelés. Most módszertanilag hetedik lépésként építettük ezt be, de legalább a negyedik fázistól szükséges alkalmaznunk, amelyet ekkor még az ötödik lépés továbbfejlesztési tevékenységének részeként értelmeztünk. Az értékelés során alkalmazhatunk formatív módszereket: kérdőívet, interjút, fókuszcsoportos beszélgetést stb., de a kevésbé szakmai, tudományos megoldások is elegendőek lehetnek, mint például a megfigyelés, amikor a résztvevők között végezve a tevékenységet érzékeljük a reakcióikat. A tudatos mintaprogram építési folyamatban fontos, hogy az értékelési fázisban a mintaprogram koordinátorai és partnerei egyeztessék tapasztalataikat, szükség szerint korrigálják a mintaprogram bizonyos elemeit, vagy a nagyobb esetszám alapján kiegészítéseket tegyenek ahhoz.

8. lépés: Nyilvánosság

A mintaprogramok folyamatában több ponton felmerülhet a nyilvánosság tájékoztatása: a folyamat indításakor (a tervezés során), a kipróbálás eredményeit bemutatva, vagy a kiteljesedés dinamikáját segítve. A mintaprogram sikerességét támogatja a jó kommunikáció. Ebben kiemelten fontos a jó időzítése, a szakszerű tartalma és a megfelelő kommunikációs platformok kiválasztása. A jó időzítésben egy kellően előkészített és sikeresen beinduló (netán hasonló előzményekkel rendelkező) mintaprogram esetén már a kezdettől érdemes tájékoztatni a nyilvánosságot, míg a több bizonytalansági faktorral rendelkező programok esetén a kiteljesedés támogatásakor vagy annak a sikeres beindulásával kedvezőbb a nyilvánosság bevonása. Tartalmában minimum feltétel a szükséges és elégséges információk átadása, a jó gyakorlatok színes, élvezetes bemutatása és a bekapcsolódási, informálási felületek megadása. Szintén körültekintést igényel a megfelelő kommunikációs platform kiválasztása, amelynek a legfőbb szempontja a tervezési fázisban már meghatározott potenciális és később a ténylegesen bevont célcsoport által használt kommunikációs csatornák megtalálása.

9. lépés: Fenntartás

A mintaprogramok legnagyobb sikere, ha beépül a közösség életébe, és már nem mintaprogramként,

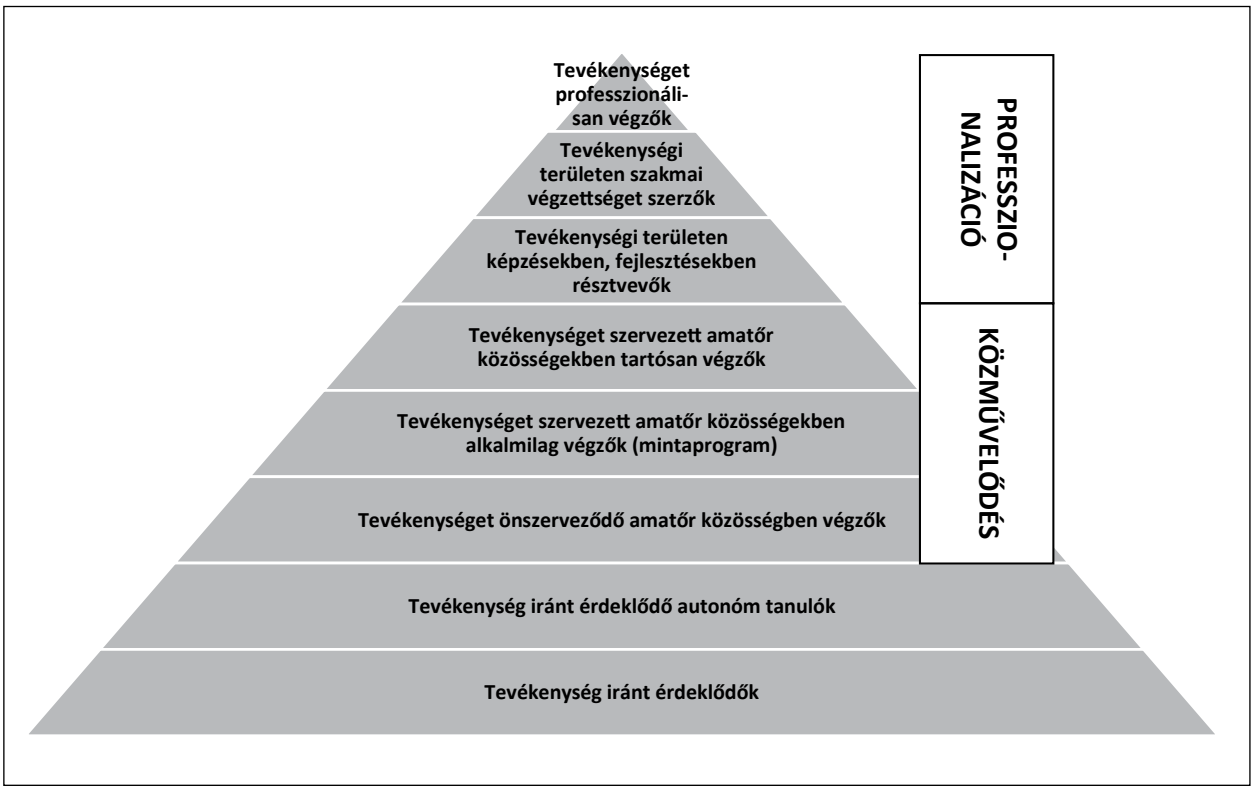
Egyetemisták műhelymunkán

hanem a közösségi tevékenységek szerves részeként folytatódik tovább. Ekkor a folyamatot beindító koordinátor szervezet kiléphet a folyamatos koordinációs szerepéből és újabb mintaprogramokon ötletelhet, amelyekkel gazdagíthatja a közösségi művelődést. A mintaprogramok egy részének továbbéltetése azonban továbbra is igényel koordinációs szervezetet, hiába van rá közösségi érdeklődés és helybeli szándék. Ilyen eset lehet, amikor a programhoz jelentős szakmai támogatásra van szükség, vagy amikor a programhoz szükséges forrásokat nagy arányban központi támogatásból lehet biztosítani.

10. lépés: Professzionalizáció

A mintaprogramok továbbfejlesztésének lehetősége a professzionalizáció azon mintaprogramok esetében, ahol van ilyen iránya a tevékenységnek. Már a mintaprogram második lépésében fontos végiggondolnunk, hogy lehetséges(ek)-e ilyen irányok, ahogyan azt már korábban meghatároztuk. A közösségi művelődés tevékenységrendszere történeti kezdeteitől támogatta számos professzionális tevékenység kialakulását, amelyek egy része akár a szakmásodás útjára is lépett. Így alapozták meg például a reformkori olvasókörök a könyvtárakat vagy az amatőr színjátszókörök a kőszínházakat.

A mintaprogramok lehetséges fejlődési ívét mutatjuk be a mintaprogramok fejlődésmodelljén. Nem minden mintaprogrammal juthatunk el a piramis csúcsáig, de a lehetőség számos mintaprogramban benne van. A piramis alsó két szintjén helyezkednek el, akiknek bár van érdeklődésük a tevékenység iránt, de ezen nem lépnek túl, vagy maximum autonóm módon, egyénileg informálódnak róla (például interneten). A piramis középső három szintjén jelenítettük meg a közművelődés lehetőségeit: a potenciális érdeklődők bekapcsolását önszerveződő amatőr közösségekbe (ahol főleg teret és lehetőségeket biztosítunk számukra), vagy szervezett közösségekbe, amely már maga a mintaprogram (kipróbálási és/vagy kiteljesedési fázisban) és annak tartóssá válása (fenntartási fázisban). A piramis tetején levő három szint pedig már az egyre fejlettebb professzionalizációs folyamatot mutatja: a tevékenységről további ismereteket szerzők (pl. tanfolyamok, szakmai szervezetek fejlesztőprogramjai által), a tevékenységi területen szakmai végzettséget szerzők, majd a ténylegesen a tevékenységi területhez kötődő szakmában elhelyezkedők köreit. Mint ahogy Maslow amerikai pszichológus a szükséglethierarchia piramismodelljéhez kapcsolódó megállapításában úgy vélte, hogy a szükségleteink kielégítésének csúcsára (esetében ez az önmegvalósítás) az emberiség mindössze 1-2%-a jut el, úgy itt is megállapítható, hogy a közösségi művelődéshez köthető tevékenység iránt érdeklődők közül vélhetően hasonló arányban jut el 1-2% az adott tevékenységet szakmai végzettséggel szakmaként űzők körébe.

A mintaprogramok fejlődésmodellje

A mintaprogramok folyamatát áttekintve látható, hogy a tíz lépésből az első három egyfajta előkészítő tevékenység, a következő három a mintaprogram bevezetésére koncentrál, míg az utolsó három a mintaprogram minőségbiztosítását segíti. A tizedik lépés pedig már túl a mintaprogramon egy lehetséges továbblépés felé vezet.

Mintaprogram fogalma a közösségi művelődésben mindezek alapján egy olyan tevékenységet takar, amely során egy, a közösség által igényelt új vagy megújult tevékenységet módszertani megalapozottsággal megtervezünk, kisszámú közösségen kipróbálunk és továbbfejlesztünk, majd széleskörben elterjesztünk annak érdekében, hogy egy értéket, egy hagyományt továbbéltessünk akár azzal a szándékkal, hogy az azt professzionálisan űzők alapsokaságát biztosítsuk.

A mintaprogramok módszertani elvei

A mintaprogramok hatékonyságának biztosításához szükséges a legfőbb módszertani alapelveket is végiggondolnunk, illetve a mintaprogram tervezési folyamatába beillesztenünk. A teljesség igénye nélkül a főbb elvek mentén a közös értékrendre, a partnerségre, a hálózatépítésre, a stratégiai gondolkodásra, a szakmai egységességre, a helyi beágyazódásra és a logisztikai alkalmazásokra koncentrálunk.

Közös értékrend: A mintaprogramba bekapcsolódók egy olyan közös értékrenddel vagy ideológiával rendelkeznek, amely a gondolati azonosságot biztosítja az együttműködésben. Csak azok tudnak hatékony szereplői, éltetői és továbbvivői vagy adaptálói lenni egy mintaprogramnak, akik számára fontos az adott tevékenységhez és annak életben tartásához alapot adó értékrend.

Partnerség: A mintaprogramok sikerességét nagy mértékben támogatja a választott tevékenységhez kötődő szakmai partnerek bevonása a folyamatba. Ez egyrészt kezdetektől minőségileg fejleszti a programot már a kipróbálási fázisban is, másrészt a folyamat fenntartási és különösen a professzionalizációs fázisában a mintaprogram vagy szereplőinek egy része a partnereknél folytathatja tovább a tevékenységet egy másfajta céllal. (Pl. az amatőr hímzőkör valamely tagja a szakmai partnernél elvégzett képzések révén szakképzett népi kézműves hímző lesz, és egy divattervező csapatába bekerülve munkatevékenységként ebből él meg.)

Hálózatépítés: A mintaprogram kiteljesedési fázisának meghatározó elve a hálózatban gondolkodás és hálózatépítés. Azok lesznek a sikeres mintaprogramok, amelynek ötletgazdái és koordinátorai vagy rendelkeznek a mintaprogram tevékenységéhez kötődő széles hálózattal, vagy a mintaprogram kapcsán képesek ennek megteremtésére. Számos jó ötlet maradt csírájában, egy-egy helyszínhez kötődő jó gyakorlat formájában, mert nem volt egy olyan szervezet, amely el tudta volna terjeszteni széles körben.

Stratégiai gondolkodás: A mintaprogram felvázolt folyamata is mutatja, hogy tudatos tervezőmunkára, és előregondolkodásra van szükség a sikeres mintaprogramokhoz. Ebben a mintaprogramon és a közösségi művelődési tevékenységen túl is kell gondolkodnunk ahhoz, hogy igazán sikeres legyen egy tevékenység. A belső és külső erőforrások felmérése, a megfelelő partnerek bevonása, a hosszútávú fenntarthatóságban és lehetséges professzionalizációs utakban való gondolkodás stratégiai gondolkodásmóddal lehetséges.

Szakmai egységesség: A legtöbb mintaprogram partnerek nélkül a közösségi művelődés területén sem lehet hosszútávon sikeres, azonban a partnerek bevonása magával hoz egy olyan fontos módszertani elvet, hogy a partnereknek a mintaprogram tevékenységéhez kötődően ki kell alakítaniuk a szakmai egységes elveiket. Így például az adott mintaprogram tevékenységét szakmai munkakörben végző partnernek is el kell fogadnia azt, hogy a mintaprogram kezdetén fontosabb a közösség és a sikerélmény, mint a professzionális, elméleti és gyakorlati tudást ötvöző tevékenység. Ahogy haladunk előre a tevékenységben, úgy lesz az egyre professzionálisabb, és úgy kerülünk egyre közelebb a mintaprogram fejlődésmodelljében a piramis csúcsához.

A mintaprogramok folyamata

Helyi beágyazódás: Azokban a térségekben és közösségekben marad fenn tartósan a mintaprogram, ahol be tud ágyazódni a közösségi életbe és a közösségi tevékenységrendszerbe. Ehhez esetenként „lokalizálnunk" is kell a mintaprogramot, azaz hagyni, sőt segíteni, hogy a mintaprogram egységes elvei mellett a helyi sajátosságokat is érvényesítsük úgy, hogy a mintaprogram szakmaisága minél kevésbé sérüljön.

Logisztikai alkalmazások: A sikeres kísérleti mintaprogramok

(kipróbálási lépés) közül azok kerülnek széles körben elterjesztésre (kiteljesedési lépés), amelyeket az ötletgazda/koordináló szervezetek logisztikailag is meg tudnak valósítani. Az ötletgazda/koordináló szervezetnek fel kell mérnie, hogy a kiteljesedést milyen mértékben tudja felvállalni, hogyan valósítja meg az egységes elvek kontra a helyi sajátosságok figyelembevétele mentén a tevékenység támogatását. A logisztikai alkalmazások fontosak lehetnek a megvalósítókkal való kommunikáció terén, a mentorálásban, a szakmai és pénzügyi elszámolásban, de akár anyagok és eszközök eljuttatásában is.

A módszertani elvek egymást áthatják, egymást meghatározzák, csak összekapcsolva érvényesíthetők megfelelően. Ezeknek a szemléleti jegyeknek a konzekvens alkalmazását segítheti a mintaprogram megvalósításának kezdetétől egy olyan koordinációs munkacsoport, amely a módszertani elvek lefektetésével, azoknak a mintaprogramra való adaptálásával, valamint a mintaprogram folyamatának a kellő mértékig alapos és részletes megtervezésével sikerre viheti a tevékenységet.

Összegző gondolatok

A *Szín – Közösségi Művelődés* folyóirat aktuális tematikus száma a Nemzeti Művelődési Intézet néhány főbb mintaprogramját mutatja be. A Nemzeti Művelődési Intézet a közösségi művelődés területén olyan innovatív, a Kárpát-medencei magyarság vonatkozásában alkalmazható mintaprogramokat fejlesztett és kíván a jövőben is fejleszteni, amelyek támogatják a hagyományok tovább élését, a magyar nemzet megtartását, valamint a közösségi művelődés szakmaiságát.

Közösségi tevékenységekhez kötődő mintaprogramjaink közül hatot is megismertetünk. Bemutatjuk az amatőr színjátszóköröket megelevenítő Pajtaszínházi Programot, valamint a szakmai továbbképzési programmal is megalapozott, a mesével nevelés kiváló eszközéül szolgáló amatőr bábcsoportokat támogató Bűvös Bábos Programot. A kézműves hagyományok továbbélését az ASzakkör Program mintaprogramból immár 15 szakágban megvalósított többezer fős tevékenysége erősíti, a Komatál Program pedig egy-egy újabb család bevonásával szolgálja a helyi közösséghez tartozást. A települések lakosságának széles körét pedig a mintaprogramok közül egyrészt az Értéktár Programok mozgathatják meg a helyi értékek gyűjtésével, bemutatásával, életben tartásával; másrészt a KözösségÉpítő Kultúránk Program keretében erősíthetik közösségi kapcsolódásaikat tematikus kulturális tanulmányutakon.

A közösségek építése a *közművelődés szakmai köreire kiterjedő mintaprogramjaink*ban is meghatározó, amelyek közül három szerepel a jelenlegi tematikus szám-

Fellépés a II. Bűvös Bábos Szemlén

Főpróbán a pajtaszínházi csoport

ban. A Közművelődési Foglalkoztatási és Képzési Program a szakmai munkatársak körének bővítésére és felkészítésre vonatkozó mintaprogramként valósult meg. A szakmai munkatársak támogatását folyamatosan biztosítjuk a JógyakorlatOn online felülettel, amely hatékony mintaprogramjává vált a tapasztalatok átadásának többféle forma ötvözésével: települési és közösségi jógyakorlatok videóbemutatóival, tájékoztató előadásokkal, magazinműsorral és élő kérdés-felelet lehetőséggel is kiegészített havi szakmai tájékoztató műsorral. A szerves műveltség terjesztésére kollégium, szabadegyetem és tábor is szolgál a mintaprogramjainkban, amelyek már nem csak a közösségi művelődés szakembereinek, hanem minden, a szerves magyar műveltség iránt érdeklődőnek a közösségét építi.

A *hálózatépítés köré csoportosítható mintaprogramok* kerültek a harmadik nagyobb egységbe a folyóiratban: ezek körében a Kárpát-medencei együttműködések, a népfőiskolai hálózat és a Magyarország legnagyobb közművelődési intézményeit tömörítő agóra műhely tevékenységei ismerhetőek meg azzal a célzattal, hogy a közösségi művelődésben erősítsük ezeket a hálózatokat és további hálózati csomópontok és csoportosulások létrejöttét támogassuk.

A mintaprogramok módszertanának és a Nemzeti Művelődési Intézet által elindított, működtetett példáinak bemutatásával a mintaprogramok jelentőségére hívjuk fel a közösségi művelődés szakembereinek figyelmét, és megismerését más kulturális ágazatok szakemberei, valamint a kultúra és közösségek iránt érdeklődők számára is ajánljuk. A mintaprogramok elindítanak vagy újraindítanak olyan folyamatokat, amelyek értékteremtőek, a közösségi művelődés területén indított mintaprogramok egyben mindig jelentősen közösségépítő hatásúak is. Érdemes számos rokonszakma mintaprogramjait megismernünk, azokból is ihletet merítenünk, hogy a mintaprogramjaink még inkább tudják ezeket a célokat segíteni, támogatni, és a közművelődés területén is a rezilienciát megerősíteni. A reziliencia a pandémia és a környező háború okozta rezsinövekedések árnyékában a XXI. századi közművelődésnek is meghatározó fogalmává válik: a rugalmas ellenállóképesség itt úgy jelenik meg, hogy a múlt értékeit éltetjük tovább a jelen módszereivel a jövő közösségeiért, a jövő közösségi művelődéséért.

ZÁVOGYÁN MAGDOLNA közművelődési szakember, szakértő, szakfelügyelő. 2006-tól a Békés megyei önkormányzat kulturális referense, 2012-től a Nemzeti Művelődési Intézet főigazgatója. 2015. március 1-jétől az Emberi Erőforrások Minisztériuma kultúráért felelős helyettes államtitkára. 2018 júniusától a Nemzeti Művelődési Intézet ügyvezetője. 2012-ben Bánffy Miklós-díjban, 2019-ben Magyar Érdemrend Lovagkereszt polgári tagozat kitüntetésben részesült.

Pajtaszínház mintaprogram

Közösségépítés az amatőr színjátszás újjáélesztésével

Az amatőr színjátszás népi gyökerekre építve több évszázados hagyománnyal bír hazánkban. A társadalmi jólét és jól-lét segítése érdekében mindannyiunk számára fontos feladat ezen örökség továbbörökítése, az amatőr művészeti mozgalom közösségteremtő szerepének erősítése, új csoportok alakulásának, illetve a meglévő közösségek fennmaradásának támogatása.

A Nemzeti Művelődési Intézet kiemelt feladatának tekinti az amatőr művészeti ágak szakmai támogatását. A területi szintű amatőr művészeti, népművészeti, hagyományőrző tevékenységek megőrzésének és fejlesztésének érdekében közösségerősítő programokat, közösségi-művelődési alkalmakat biztosít, valamint a színjátszó csoportok számára fesztiválokat szervez és koordinál. Az Intézet területi módszertani feladatellátása keretében észlelte azt az igényt, miszerint a kistelepülések többségén az amatőr színjátszó csoportok nem kapnak megfelelő szellemi és anyagi támogatottságot, ezáltal fennmaradásuk, közösségfejlesztő szerepük és hagyományőrző tevékenységük nem teljesedhet ki.

Az amatőr színjátszás hagyományainak feltérképezése és a színjátszó közösségek település életére gyakorolt hatásának megismerése céljából 2014-ben a Nemzeti Művelődési Intézet filmes szakemberei olyan magyarországi falvakban és településeken forgattak, ahol ezeket a tradíciókat sikerült megőrizni. A kisfilm remekül bemutatja a színjátszó csoportok helyi közösségi folyamatokra gyakorolt hatását, a művészeti tevékenység magával ragadó érzését, valamint a közös együttlét következtében kialakult együttműködéseket és kapcsolatokat, melyek összessége remekül érzékeltette az amatőr színjátszás támogatásának szükségességét.

A Nemzeti Művelődési Intézet és a Magyar Teátrumi Társaság több hónapos tervező és fejlesztő munkájának eredményeképpen létrejött a Pajtaszínház Program, mely a színjátszómozgalom felélesztése és fennmaradása érdekében amatőr színjátszókörök indítását és létrehozását kezdeményezte, olyan településeken, amelyeken nem volt aktív színjátszóköri tevékenység, azonban a település lakosai és közösségei nyitottak voltak az ezirányú tevékenység folytatására.

A program célja az ország kistelepülésein létrehozott amatőr színjátszó közösségek számára egy olyan élményközpontú tanulási színtér megteremtése, amelyben komplex művészeti és közösségformáló cselekvés kap központi szerepet. Célkitűzése továbbá a helyi színjátszó hagyományok felelevenítése és megőrzése, a lakosság érzékenyítése az amatőr művészeti tevékenységek irányába, ezeken keresztül közösségfejlesztő folyamatok generálása, illetve a színház és a közösségi művelődés iránti elköteleződés és érdeklődés kialakítása minél több emberben; a különböző életkori csoportokba tartozó, azonos élethelyzetben lévő vagy azt megélt személyek bevonásával lehetőség biztosítása a generációk közötti szakadékok áthidalására, együttműködések megszületésére.

A partnerségben indított kezdeményezés módszertani koordinációját a Nemzeti Művelődési Intézet végzi, megyei igazgatóságain keresztül együttműködéseket épít a települések önkormányzataival, civil szervezetekkel és oktatási intézményekkel. Részt vesz a színjátszó közösségek csoportvezetőinek kiválasztásában és velük folyamatos kapcsolatot tart, segít a felmerült problémák megoldásában, kérdések megválaszolásában. A csoportvezető helyi rendező asszisz-

www.nmi.hu

tensként és közösségi szervezőként működik. Egyéni és csoportos célokat fogalmaz meg a munkafolyamat elején, majd beszámol az eredményekről. Munkájával hozzájárul a csoport közösségé való csiszolódásához, a bemutatásra kerülő mű kiválasztásához, valamint a program tovább éltetéséhez. A Magyar Teátrumi Társaság szakértelmével és tapasztalatával segíti a kezdeményezés lebonyolítását, valamint szakmai mentorokat biztosít az újonnan megalakult közösségeknek és csoportvezetőiknek, hogy a legjobb tudásukhoz mérten tudjanak színpadra állni. A mentor felelős a csoport fejlődéséért, továbbá gondoskodik a csoportvezető felkészítéséről, melyeket szakmai tanácsadás útján valósít meg.

A program során megalakult csoportok egy-egy színpadi előadást hoznak létre, melyet először a település ünnepén, a falunapon vagy más jeles alkalom során mutatnak be. A helyi debütálást követően a program zárásaként, a magyar kultúra napja előtt tisztelegve lépnek színpadra a Nemzeti Színház felajánlásának köszönhetően a Színház stúdiószínpadain. Ezek az alkalmak igazi ünnepei az amatőr színjátszásnak, motivációt és

Jelmezpróba

lehetőséget jelentenek a színjátszó közösségeknek, hiszen professzionális színpadi környezetben mutatkozhatnak be egymásnak és az érdeklődőknek.

A két napos Pajtaszínházi Szemle ünnepélyes köszöntővel kezdődik és a nagy érdeklődésnek köszönhetően teltház előtt zajlik. A közösségek nemcsak egymás, de a széles nyilvánosság előtt is bemutatkozhatnak, ugyanis csoportokat kísérő lelkes lokálpatrióták és a színházbarát látogatók mellett az egymás játékára kíváncsi színjátszók is gyarapítják a nézők sorait. Az előadások megtekintése ingyenes, a nézők figyelmét pedig rendszerint lenyűgözi a produkciók sokszínűsége. Láthatnak kabaréjeleneteket, komédiát, paródiát, drámát, illetve a csoport saját ötletei és a tagok improvizációi alapján összeállított egyedi előadást is. A Szemle minőségét és különlegességét emeli, hogy az ország különböző pontjain létrejött színjátszó közösségek kulturális országjárásra hívják a nézőket, hiszen előadásaik keretében bemutatják településük, tájegységük sajátos szokásait, nyelv- és észjárását, helyi legendáit, népzenei kincseit vagy népszerű ételeit. A bemutatott darabokat a Nemzeti Művelődési Intézet dokumentálja fényképek és filmfelvétel készítésével, melyeket eljuttat a fellépőkhöz, így teremtve lehetőséget egymás darabjainak megtekintésére.

Próba a pandémiás időszakban

Az I. Pajtaszínház Program 2015-ben az ország hat megyéjének 24 településén valósult meg. A települések és a közösségi színterek biztosították a csoportok próbái, találkozói számára a helyszínt vagy termet, népszerűsítették a programot, továbbá koordinációs és toborzási feladatokat láttak el. A Pajtaszínház létrehozói már az előkészítési folyamatok során arra törekedtek, hogy ez a kezdeményezés a közösségépítés egyik fontos elemeként épüljön be a település életébe, valamint hagyományte-

remtő jelleggel ismétlődjön, melynek szükségességére az első évad sikerei még inkább ráerősítettek. A program az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a Nemzeti Színház, a Magyar Művészeti Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap támogató együttműködésének köszönhetően valósult és valósul meg évről évre.

Az első évad tapasztalatait összegezve olyan mintaprogram jött létre, mely az ország bármely pontján adaptálható, így egy évvel később a II. Pajtaszínháztól kezdve országossá bővült a kezdeményezés és Magyarország minden megyéjében megalakult egy-egy amatőr színjátszó közösség. A II. Pajtaszínházi Szemle zajos sikert aratott, egyre jobban nőtt a program iránt érdeklődő, abba bevonódó települések és közösségek száma. A program első évadai bebizonyították, hogy a hiánypótló szándékkal elindított kezdeményezésre jelentős igény mutatkozik, s immár mérhető eredményei is voltak a társadalomfejlesztő amatőr művészeti folyamatnak: az első két évad 43 színjátszó közösségéből 35 csoport folytatta a közös munkát, s számos új előadással, fellépéssel gazdagították szűkebb pátriájuk kulturális kínálatát, mindezekkel erősítve a közösségben létezés, alkotás örömét. A III. Pajtaszínházi Szemle fellépőcsoportjaival együtt 62 település mondhatta el magáról, hogy színjátszó közösségük már a Nemzeti Színház színpadán is bemutatkozott. A program évadról évadra egyre több érdeklődőt vonzott, a IV. Szemle előadásai egytől egyig teltház előtt zajlottak, mely műsorát az üdítő műfaji sokszínűség jellemezte: helyi gyűjtésen alapuló, népszokásokat feldolgozó jelenetsor éppúgy szerepelt a felhozatalban, mint bohózat, zenés kabaré, kortárs mű, mesedarab, népszínmű vagy éppen dráma.

Az V. Pajtaszínház Programhoz csatlakozó közösségekkel együtt százra nőtt az öt évad során létrejött pajtaszínházi közösségek száma. Az V. évadban megalakult közösségek próbafolyamatai megörökítésre kerültek, azzal a céllal, hogy kedvet hozzanak új színjátszó csoportok generálásához, valamint szakmailag segítsék ezek tevékenységét. A rövidfilmekben a fellépők, a települések polgármesterei, a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársai, a csoportvezetők és a mentorok is elmondták gondolataikat a programról. Az V. Pajtaszínház indulásakor tartott sajtótájékoztató ebben az évben, 2019-ben volt a legsikeresebb. Ez az alkalom amellett, hogy ismerteti a programot és annak előzményeit, szakmai napként is funkcionál, mely során különböző témában hangoznak el előadások. Az V. Szemlét követően elkészült *„A Pajtaszínház Program közösségei”* című kiadvány, mely az öt évad során részt vett száz amatőr színjátszó csoportot ismerteti, valamit bemutatja a településeket, ahonnan érkeztek, mesél a csoportok felkészüléséről, és a program utáni életükről, küzdelmeikről, örömeikről, bemutatóikról és terveikről.

A Pajtaszínház Programban a színjátszó csoportok indukálásán és azok bemutatkozó alkalmainak megteremtésén túl számos szakmai nap, találkozó, műhelymunka-sorozat és rendezvény valósult meg az amatőr színjátszás és a program népszerűsítése, valamint a szakmai tudás elmélyítése céljából. 2019 tavaszán például az agórák részvételével valósult meg egy konferencia ebben a témában, majd ősszel egészen Erdélyig utaztak a program koordinátorai, hogy az ott élő közművelődési szakemberek és szervezetek számára is ismertté tegyék a Pajtaszínház program módszertanát. 2020-ban többek között az *„Utazó rendező mentor”* című programsorozat valósult meg Jász-Nagykun-Szolnok megyében, mely során kistelepülések amatőr színjátszóihoz utazott el egy színházi rendező, aki segítette a már megindult folyamatokat, tanácsokat, ötletek adott a készülő darabokhoz, illetve támogatta a csoportok felkészülését.

2020 szeptemberében a VI. Pajtaszínház Programban újabb 19 pajtaszínházi közösség kezdte meg a próbafolyamatok sorát. Ebben az évben először már nemcsak kistelepülések, hanem nagyvárosok, városrészek közösségei számára is lehetőség nyílt a csatlakozásra. A koronavírus-világjárvány hatá-

Csapó! Indul!

sainak következtében a személyes találkozások november közepén leálltak és a csoportok az online térben tartották a kapcsolatot. A záróalkalom is online került megrendezésre decemberben egy szakmai nap megvalósításával. Ennek keretében a Gózon Gyula Kamaraszínház Alapítvány művészei tartottak előadásokat a színjátszás módszertanával és a színház világával kapcsolatosan. A pandémiás időszak részben még a VII. Pajtaszínház Programot is befolyásolta, ugyanis a VII. Szemlén a létrejött 19 csoportból megbetegedések miatt mindössze 16 tudott részt venni. A csoportok a nehéz időszak ellenére is nagyon lelkesen álltak a programhoz és a színjátszáshoz, nem szegték kedvüket a vírus által megkövetelt korlátozások, így amikor személyesen nem volt lehetőségük, akkor online tartották próbáikat.

A Nemzeti Művelődési Intézet az amatőr művészeti ágak támogatása iránt kifejtett tevékenységeit, valamint a Pajtaszínház Programot a jövőben is folytatja, mely értelmében 2022 szeptemberében újabb pajtaszínházi csoportok alakulnak minden megyében a VIII. program keretében.

A Pajtaszínház Program eredményeképpen új, amatőr színjátszó közösségek alakultak meg és működnek aktívan szerte Magyarországon, mely hozzájárul a színjátszómozgalom felélesztéséhez és fennmaradásához, a színjátszó hagyományok megőrzéséhez, valamint a színházat értő és szerető közönség kialakításához. A települések csoportjai különböző életkorú és foglalkozású személyekből tevődtek össze, mely a generációk és a társadalmi osztályok közötti empátiát, elfogadást és összefogást mélyítette el. A színjátszás nemcsak tapasztalatszerzést, kikapcsolódást és fejlődést nyújtott a résztvevőknek, hanem a próbafolyamatok során hasonló érdeklődésű

Egy sikeres előadás után a VII. Pajtaszínházi Szemlén

emberekre és barátokra találhattak egymás személyében, míg a program végére már igazi, összekovácsolódott közösséggé váltak.

A program hatására nőtt a közösségi kohézió és a társadalmi aktivitás a bevont településeken, melyek tevékeny és meghatározó alkotóelemévé váltak a pajtaszínházi csoportok. Jeles napokhoz kapcsolódó ünnepek és megemlékezések, helyi kezdeményezések és események állandó fellépőivé váltak. A színjátszó közösségek azonban nemcsak saját településükön mutatkoznak be színdarabjaikkal, káprázatos és egyedi produkcióik jóhíre messze-messze száll, így szomszédos járások, megyék, de akár elszakított nemzetrészek települési ünnepeinek meghívott, tiszteletben tartott előadóivá válnak.

Mi sem mutatja jobban a program sikerét, minthogy a létrejött színjátszó közösségek nagy része a program zárását követően is tovább tevékenykedik, új és ötletes darabokat állítanak színpadra, egyesületet alapítanak és működtetnek, faluszínpadot építenek, találkozókat szerveznek és pályázatokat írnak. Lelkes és fáradhatatlan munkájuk eredményeképpen fantasztikus produkcióikkal járják a településeket a színjátszás hagyományait öregbítve. Munkásságuk és tevékenységük a színjátszás népszerűsítésén túl számos esetben olyan inspiráló és ösztönző erővel hatott nézőikre, mely következtében a programtól függetlenül is új színjátszókörök, közösségek szerveződtek és kezdték meg működésüket.

Hálásan köszönjük pajtaszínházi közösségeink hiánypótló és figyelemre méltó tevékenységét! Bízunk benne, hogy ez a hálózat, mely a program során megalakult, még tovább szélesedik és az amatőr művészeti tevékenységek közösségépítő ereje minden településen kifejtheti hatását.

SZEDLACSEK EMÍLIA közművelődési szakember, szakértő, szakfelügyelő, minőségbiztosítási auditor. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán 1984-ben népművelés, 2004-ben pedig kulturális menedzser szakképzettséget szerzett. Két évtizeden át Érden a Szepes Gyula Művelődési Központ igazgatója volt, majd 2015-től az Emberi Erőforrások Minisztériuma Közösségi Művelődési és Művészeti Főosztály főosztályvezetője. 2018. augusztus 1-től a Nemzeti Művelődési Intézet Szakmai Szolgáltatások Igazgatósága, majd 2019. február 15-től a Szakmai Igazgatóság vezetője. Szakmai munkája elismeréseként 2005-ben Wlassits Gyula-díjban, 2019-ben Bessenyei György-díjban részesült.

Magné Szaitz Éva

Amatőr színjátszás határok nélkül

A Nemzeti Művelődési Intézet módszertani referenseként közel 10 éve vagyok részese a vidéki színtársulatok életének. Évek óta figyelem ezeket a közösségeket, és azt állapítottam meg, hogy a színjátszók mint egyének szorgalommal, kitartással tekintenek erre a feladatra, lelkesedésük töretlen, még akkor is, ha olykor akadályokba ütköznek.

2020-ban amatőr színjátszó csoportok vezetőivel készítettem interjút, ugyanis szakmai munkám során felkeltette az érdeklődésemet mindaz, amit ezen a területen tapasztaltam.

Az bizonyos, hogy nagyon sokoldalú emberek mozgatják ezeket a csoportokat, akik, ha kell, olykor jelmeztervezők, súgók, kellékesek, pályázatírók, máskor beszédtechnika-, vagy éppen tánctanárok. Számos képesség birtokában kell lennie egy igazán jó csoportvezetőnek, rendezőnek.

A Pajtaszínház Program 2015 óta segíti az amatőr társulatok munkáját, de megyénkben ennél még korábbra datálható a színjátszó találkozók szervezése.

Csongrád-Csanád megyéből eddig Bordány, Csanádpalota, Apátfalva, Királyhegyes és Hódmezővásárhely színjátszó csoportjai mutatkozhattak be a Nemzeti Színházban a Pajtaszínházi szemlén. 2022 szeptemberében Ruzsa kapta a lehetőséget.

A színjátszás megyénkben a 3000 fős kisvárosban, Csanádpalotán a legnagyobb hagyományú, ugyanis itt élt és töltötte életének utolsó éveit az első magyar színigazgató, Kelemen László. Nemcsak a művelődési ház viseli nevét, de a jelenleg működő színjátszó csoport, és a hozzá szervesen kötődő Kelemen László Emlékéért Kulturális Alapítvány, valamint az utóbbi által létrehozott Kelemen László Emlékpark, ahol a színigazgató sírja is található.

A jelenleg már nyugdíjas művelődésiház-igazgató, Ádók István 22 évvel ezelőtt tűzte célul Kelemen László emlékének ápolását. Az ennek érdekében alapított

Kelemen László sírjának megkoszorúzása, tisztelgés az első magyar színigazgató emléke előtt (fotó: Magné Szaitz Éva)

amatőr színjátszó csoport újbóli életre hívása, az alapítvány elindítása, az emlékpark létrehozása és a színjátszó találkozók megrendezése méltán öregbítették a település hírnevét. A színjátszó találkozók megrendezéséhez szakmai-módszertani segítségért a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársához, Dohorné Kostyál Zsuzsannához fordult, amely rendezvény azután 2019-ben jubilált. A helyi önkormányzat támogatta az ötletet, a Nemzeti Művelődési Intézet pedig feladatfinanszírozási programok keretében segítette a munkát.

A KLASZ mentorálása Csanádpalotán, a Nemzeti Művelődési Intézet programjának keretében (fotó: Paragíné Monostori Anikó)

A találkozón minden évben legalább 5-6, de alkalmanként ennél több csoport is részt vett, köztük határon túli közösségekkel. Többnyire Székelyföldről – Csíkcsomortánból, Csíkdelnéről, Csíkpálfalváról, Madéfalváról, Rugonfalváról –, de érkeztek Vajdaságból is –testvértelepülésükről, Padéról, illetve a Nemzeti Művelődési Intézet Csongrád-Csanád Megyei Igazgatósága kapcsolatrendszerének köszönhetően Temerinből és Zentáról is.

A zsűriben a korábbi években Ablonczy László, A. Szabó Magdolna, Kubik Anna, Rubold Ödön, míg az utóbbi években a Szegedi Nemzeti Színház színművészei, Borovics Tamás, Gömöri Krisztián, Szilágyi Annamária és Szívós László színművészek foglaltak helyet. A jubileumi, 10. alkalommal Barnák László, a Szegedi Nemzeti Színház igazgatója szintén értékelte a csoportokat.

Olvasópróba Bordányban a Nemzeti Művelődési Intézet programjának keretében (fotó: Magné Szaitz Éva)

Amatőr színjátszók találkozója Csíkcsomortánban, a Nemzeti Művelődési Intézet szervezésében (fotó: Paragíné Monostori Anikó)

Székelyföldi kezdeményezések: a Nemzeti Művelődési Intézet Csongrád-Csanád Megyei Igazgatóságának székelyföldi kapcsolata

A Fortis Hungarorum Kulturális Egyesület egy budapesti székhelyű civil szervezet, székelyföldi kötődéssel és elsősorban Csíkcsomortánban való működéssel. Az egyesület szervezésében 2015 októberében Csíkcsomortánban öt anyaországi és három székelyföldi színjátszó csoport és színház vezetőinek a részvételével, valamint a színjátszó szakma és több kulturális intézmény képviselőinek közreműködésével kon-

ferenciát is rendeztek. A szervezet akkori elnöke Varga Sándor András volt, aki korábban a Kossuth Rádió vezető szerkesztőjeként dolgozott. Sándor mindig szívén viselte a székelyföldi magyarok sorsát, ezért hívta életre Csíkszereda mellett, Csíkcsomortánban a Székelyföldi Verstábort, a Csíki Versünnepet és a Falusi Színjátszó Vezetők Konferenciáját is.

2015-ben a találkozó témája a Kárpát-medencei műkedvelő színjátszás múltja, jelene és jövője volt. A Nemzeti Művelődési Intézet Csongrád-Csanád Megyei Igazgatóságának munkatársai a Csanádpalotával való szoros szakmai kapcsolatnak köszönhetően kaptak meghívást az eseményre.

Csíkcsomortánnal közös programjaink is megvalósultak: a csanádpalotai Kelemen László Művelődési Ház igazgatója a Bethlen Gábor Alapkezelőhöz és az NKA-hoz adott be pályázatot, amelynek szakmai részét igazgatóságunk készítette. Többek között ezáltal szerveződhetett egy színjátszó találkozó 2018 tavaszán Csíkcsomortánban, valamint a X. Nemzeti Színjátszó Találkozó és az I. színjátszó csoportvezetők szakmai konferenciája 2019 nyarán Csanádpalotán. A szakmai konferencia második ízben 2022 áprilisában került megrendezésre, amelyen Kéri Ferenc író és Varsányi Anna író, dramaturg, jelmeztervező is tartott előadást.

Magyar nyelvű amatőr színjátszás a Vajdaságban

Vajdaságban jelenleg 18-20 magyar amatőr színjátszó csoport működik aktívan. Egy mentorprogram keretében évi három alkalommal kérhetnek ingyenes segítséget a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetségtől. Ekkor az intézet térítésmentesen bocsát rendelkezésükre szakembert (színészt vagy rendezőt), hogy a készülő előadásukhoz szakmai segítséget nyújtson.

Járt már kint csoportnál Brestyánszki Boros Rozália, a Szabadkai Népszínház dramaturgja, Hernyák György, az Akadémia tanára, Lőrincz Tímea, a Zentai Színház színésze is. A mentorok természetesen nem rendezik meg helyettük a darabot, viszont módszertani segédlettel támogatják őket.

Vajdaságban, Zentán a diákszínjátszók számára rendezik meg a középiskolás színjátszók film és színházi vetélkedőjét, Feketicsen pedig általános iskolás korú résztvevőknek a Gyermekszínjátszó Műhelytalálkozót. A felnőtt amatőr színjátszók a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozóján mutatkoznak be.

Varga Tamás, a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet egykori munkatársa 1998 óta foglalkozik színjátszással. Véleménye szerint a játéknak, színjátszásnak elsősorban csapat- és közösségépítő ereje van. Ebben a műfajban különböző személyiségek találkoznak. Az egymással legmélyebben találkozó *társas játék* a színjátszás, ami egyfajta önmegismerés.

Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozója, Nagykikinda, 2018 (fotó: Magné Szaitz Éva)

Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozója, Kupuszina, 2019 (fotó: Magné Szaitz Éva)

www.nmi.hu

Képzéseket és szakmai napokat is tartanak a csoportvezetőknek, meghívnak drámapedagógusokat, rendezőket vagy színészeket.

A Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozóját 2022-ben 26. alkalommal rendezték meg. Az eseménynek minden évben másik település ad otthont: egyik évben Bácskában, a következőben Bánátban rendezik. A színjátszó találkozó díjainak egyike egy professzionális színházban való fellépés lehetősége. A találkozó egy egyhetes szemle, napi 2-3 előadással. A találkozó főszervezője a Művelődési Szövetség, a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet testvérszervezete.

Népszerű program a MAdT tábor, a Vajdasági Magyar Amatőr és Diákszínjátszók Tábora. Ennek elsődleges célja, hogy Zentán, az egyhetes táborban megalapozzák a színész, a rendező és a mozgásos csoportok képzését.

Kupuszinán az asszonyok saját maguk varrják a kosztümöket, a férfiak fúrnak-faragnak, elkészítik a szükséges díszleteket, eszközöket, minden olyan díszletelemet, amelyek nemcsak bonyolultak, de időigényesek is.

Varga Tamás szerint minden előadás ünnep, amit a teltházas bemutatók sorra bizonyítanak.

Ebben az évben a Palicsi Színjátszó Grund – alapítói Mezei Zoltán és Kalmár Zsuzsa – lépett fel július 22-én Árpádhalmon, a Megyei Ifjúsági Klubtalálkozón, majd egy hónappal később, augusztus 20-án a Közösségépítő Kultúránk programsorozat alkalmával a Nemzeti Művelődési Intézet székházában.

Földeáki színjátszók 1915-ben, a fotó Tamásiné Zsuzsa tulajdona

Földeáki színjátszók 100 évvel később, 2015-ben (fotó: Paraginé Monostori Anikó)

A vajdasági színjátszók egyre csak „feljebb és feljebb teszik a lécet", hiszen vitathatatlanul zseniális előadásokat visznek színpadra. Érdemes ezekről meggyőződnünk, ellátogatni a Vajdasági Magyar Amatőr Színjátszók Találkozójára, vagy az általunk szervezett Nemzeti Amatőr Színjátszó Találkozókra Csanádpalotára, ahol már hagyománya van annak, hogy a megyénkben működő csoportok mellett vajdasági és székelyföldi közösségek is fellépnek.

MAGNÉ SZAITZ ÉVA 2005-ben végzett a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Karán művelődésszervező szakon, kulturális menedzser szakirányon. 2007-től Békéscsabán dolgozott a Közösségfejlesztők Békés Megyei Egyesületének munkatársaként. Azóta tagja is az egyesületnek.
2011-ben elvégezte a Szent István Egyetem Gazdasági Karán a közösségi-civil szervező szakot. 2013-tól módszertani referensként dolgozik a Nemzeti Művelődési Intézet Csongrád-Csanád Megyei Igazgatóságán, ezen belül 2 éven át kulturális koordinátorként tevékenykedett az Intézet egyik kiemelt programjában, a TÁMOP 3.2.3.B -ben. 2020-ban a Szegedi Tudományegyetem kulturális mediáció mesterképzési szakán kulturális mediátor szakképzettséget szerzett.

Farkas Rebeka

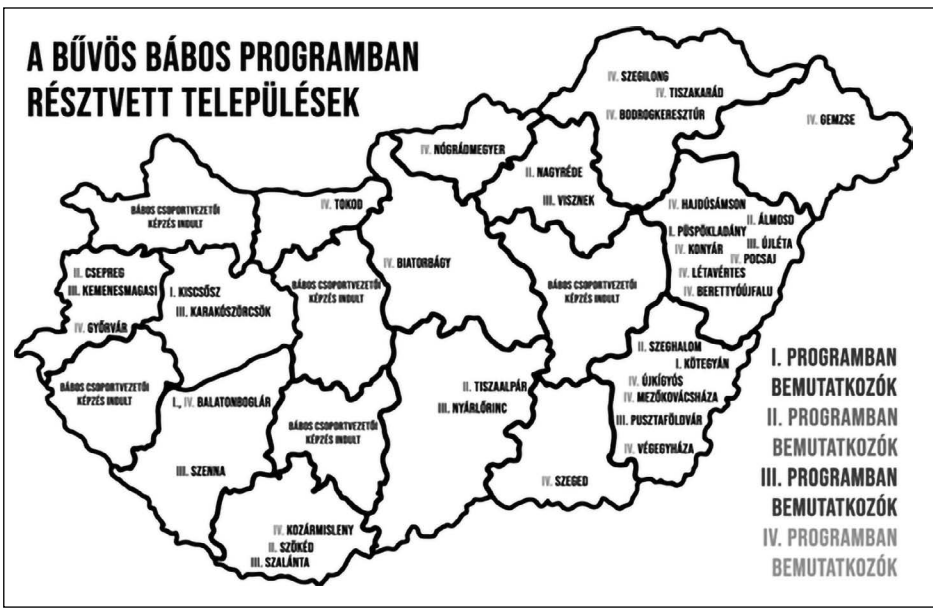

Bűvös Bábos mintaprogram – bábbal a gyermekekért

A Nemzeti Művelődési Intézet több éve feladatának tekinti az amatőr művészeti ágak szakmai támogatását, a művelődéshez való jog érvényesítését. Fontosnak tartja, hogy Magyarországon mindenki hozzáférhessen a társadalmi felemelkedést segítő minőségi kulturális értékekhez, valamint részt vehessen a művelődési javak megteremtésében. A kulturális alapellátás horizontálisan a kistelepüléseket célozza meg, ugyanakkor célja az esélyteremtő, közösségépítő kezdeményezések támogatása, melyek már kisgyermekkorban segítenek abban, hogy a gyerekek ne csak befogadóként szemléljék a minőségi kultúrát, hanem aktív, cselekvő részesei lehessenek ennek, melyre kiváló példa a bábjáték.

A bábjátszás a magyar kultúra tradicionális alappilléreinek az egyike, mely önmagában is komplex készség-, képesség- és személyiségfejlesztő, kreativitást és innovatív gondolkodást serkentő hatású tevékenység. A nagy hagyományokkal rendelkező amatőr bábművészet az 1990-es évektől hanyatlásnak indult a csoportok aktivitását és létszámát is tekintve. Szakmai vezetők hiányában tömegesen szűntek meg a még működő csoportok, a korábban több mint ezer amatőr bábközösségből 2016-ra alig-alig száz maradt. A Nemzeti Művelődési Intézet e visszaeső tendencia megállításának érdekében 2016-ban két, egymásra épülő, térítésmentesen igénybe vehető *„Bábcsoportvezetői alapismeretek”* képzést valósított meg a Magyar Bábjátékos Egyesület és a Magyar Bábművészek Szövetsége együttműködésével, melyen közel 120 amatőr bábjátszó, bábcsoportvezető vett részt. A tudásátadás sora ezzel nem ért véget, ugyanis 2016 óta folyamatosan indulnak csoportvezetői és bábművészeti módszertani ismereteket nyújtó képzések más-más megyékben, melyek elsődleges célja a magyarországi amatőr bábjátékos mozgalom terjedésének és újjáéledésének elősegítése és támogatása.

A képzések sikerességét és számos, a témát érintő tanácskozást és megbeszélést követően, a szakmai javaslatokat felhasználva, 2017-ben a Nemzeti Művelődési Intézet partnerszervezeteivel együttműködve elindította a *„Bűvös Bábos”* fantázianévre keresztelt mintaprogramot, mely a képzést elvégzettek számára lehetőséget nyújt a gyakorlati tapasztalatszerzésre. A program célcsoportja elsősorban a gyermek és ifjúsági korosztály, kiemelt célja az amatőr gyerekbábos csoportok mint alkotóközösségek ösztönzése, motiválása, új közösségek generálása, támogatása és szá-

Mentori tanácsadás

mukra bemutatkozási, fellépési lehetőségek megteremtése. Emellett találkozási lehetőségeket biztosít a bábművészettel, bábcsoportokkal foglalkozó szakemberek, pedagógusok számára, melyek alkalmával közösen gondolkodhatnak, tapasztalatot cserélhetnek és új együttműködéseket alakíthatnak ki.

Az ország alaptörvényéből adódó művelődéshez való jog érvényesítése a kis- és hátrányos helyzetű településeken élők számára lényegesen nehezebb, mint egy nagyvárosban, vagy annak vonzáskörzetében lakók számára. Ennek okán a program során megalakuló új közösségek, tanuló- és bábcsoportok kulturális javak hozzáférésében akadályozott településeken, hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű gyerekekből alakultak meg olyan fiatalokkal, akiknek egyéb esetben feltehetőleg nem lett volna lehetőségük találkozni a kultúrával vagy a bábszínház világával. Ezen közösségek tagjainak többnyire mind a kulturális, közösségi programokon való részvétel, mind az azokban való közreműködés is nehézséget okoz. Az így felnövekvő gyermekek alapvető kompetenciái, készségei sérülhetnek, vagy akár hiányozhatnak is.

A mintaprogram egyik kulcsfontosságú célja, hogy a fent említett csoportok olyan helyzetekbe, feladatok elé kerüljenek, melyek során igényük alakul ki a kulturális és közösségi programokon való részvételre, közreműködésre. Célja továbbá, hogy a bábozást mint közösségi és alkotó tevékenységet azokon a településeken is népszerűsítse, ahol ebben a programban nem alakult Bűvös Bábos csoport. Ennek érdekében több megyében is megvalósultak képzések, találkozók, fórumok, ahol szakemberek és pedagógusok találkozhattak, megoszthatták egymással ötleteiket, jó gyakorlataikat és kezdeményezéseiket, aktuális kérdésekről és problémákról tanakodhattak, melyek hozzájárulhatnak újabb csoportok alakulásához, egyedi kezdeményezések létrehozásához, valamint a bábszínházat értő és szerető közönség gyarapodásához.

A megalakult amatőr bábcsoportok munkáját helyi csoportvezetők és szakmai mentorok segítik. A csoportvezető tevékenységével hozzájárul a csoport közösséggé formálódásához, játékos módon technikákat, módszereket tanít a gyerekeknek, segíti kreativitásuk kibontakozását, valamint művészeti nevelésüket. A mentor szakmailag támogatja a csoportot és a csoportvezetőt egy bábjáték színpadra állításában a próbafolyamatok során. A csoportok ugyanis a többhónapos közös munka eredményeképpen legalább egy darabot betanulnak és előadnak először rendszerint saját településükön egy helyi bemutatkozó nap keretében, majd a zárórendezvényen.

A programot egy szakmai nap, a Bűvös Bábos szemle zárja le, ahol a programban részt vett csoportok lépnek fel egymás és a közönség előtt, elsajátított tudásuk bemutatva. A szemlén a produkciókon túl a projekt eredményeinek összegzésére, szakmai tapasztalatátadásra, aktuális, bábművészeti kérdések megvitatására és módszertani előadásokra is sor kerül, hiszen nemcsak a gyerekcsoportok, de a bábművészeti szakemberek számára is találkozási alkalmat biztosít. A bábcsoportok vezetői tapasztalt

A paraván mögött

szakemberektől hallhatnak építő kritikákat és jótanácsokat a munkájukkal kapcsolatban, mely további fejlesztő és ösztönző erővel bírhat tevékenységükre.

Az I. Bűvös Bábos programot 2017-ben indította a Nemzeti Művelődési Intézet partnerszervezeteivel együttműködve négy megye egy-egy településén. Békés megyéből Kötegyán, Hajdú-Bihar megyéből Püspökladány, Somogy megyéből Balatonboglár és Veszprém megyéből Kiscsősz településén alakultak meg a közösségek és vettek részt az I. Bűvös Bábos szemlén Békéscsabán a Csabagyöngye Kulturális Központban 2017. május 20-án. A záróalkalmon a gyerekek előadása mellett bábművészeti módszertani kérdésekre összpontosító előadások várták a szakembereket és az érdeklődőket.

Egy évvel később a II. Bűvös Bábos program az ország hat megyéjének egy-egy kistelepülésén valósult meg, ahol a lakosok és a közösség részéről erős szándék mutatkozott a program által kínált tevékenység végzésére, folytatására. A második programban kifejezetten szoros volt az együttműködés a helyi bábszínházakkal, a gyerekek profi bábelőadásokat nézhettek meg, betekinthettek a színfalak mögé és még a színpadra is felállhattak, mely lehetőségek hatalmas

Saját készítésű bábokkal a II. Bűvös Bábos Szemlén

élményt nyújtottak számukra. A II. Bűvös Bábos szemle Szolnokon, az Aba-Novák Agórában került megrendezésre 2018. november 23-án. A záróalkalom célja a nyilvánosság előtti bemutatkozáson túl az amatőr bábjátszás népszerűsítése és közösségépítő eszközeinek megismertetése volt. A programba bevont települések 2018-ban: Tiszaalpár (Bács-Kiskun megye), Szőkéd (Baranya megye), Szeghalom (Békés megye), Álmosd (Hajdú-Bihar megye), Nagyréd (Heves megye) és Csepreg (Vas megye) voltak. Az első két program megvalósulását a Nemzeti Kulturális Alap finanszírozása biztosította.

A III. Bűvös Bábos programban már nyolc megyében alakulhattak új bábcsoportok a Nemzeti Tehetség Program támogatásának köszönhetően. A III. szemle az Egri Kulturális és Művészeti Központban került megrendezésre 2019. június 6-án. A harmadik programban részt vett fiatalok számára a záróalkalmon történő szereplést követően térítésmentes lehetőség nyílt egy bábos táborban is részt venni 2019. június 25. és 29. között Szigetszentmártonon. A gyerekek a szokásos tábori tevékenységeken túl előadásokat hallgathattak, kézműveskedésben, közös alkotásban vehettek részt, illetve közösen készíthették el a nekik tetsző bábfigurát. Lehetőségük volt hivatásos bábszínészekkel találkozni és megtekinteni egy bábjátékuk, majd az utolsó este a gyerekek is színpadra álltak. A 2019-ben bevont települések: Nyárlőrinc (Bács-Kiskun megye), Szalánta (Baranya megye), Pusztaföldvár (Békés megye), Újléta (Hajdú-Bihar megye), Visznek (Heves megye), Szenna (Somogy megye), Kemenesmagasi (Vas megye) és Nemesszalók (Veszprém megye) voltak.

A IV. Bűvös Bábos program 2021-ben valósult meg az Emberi Erőforrások Minisztériumának támogatásával. Az ország 12 megyéjének 20 településén alakultak meg új bábcsoportok, akik a csoportvezetőkön, a mentorokon és a Nemzeti Művelődési Intézet

Bűvös Bábos nyári tábor

Bábjáték a IV. Bűvös Bábos Szemlén

munkatársain keresztül részesültek szakmai segítségnyújtásban. A IV. Bűvös Bábos szemle 2021. október 15-én és 16-án zajlott Lakiteleken, a Nemzeti Művelődési Intézet székházában. A Szemlén fellépett települések Kozármisleny (Baranya megye), Mezőkovácsháza, Végegyháza, Újkígyós (Békés megye), Szegilong, Bodrogkeresztúr, Tiszakarád (Borsod-Abaúj-Zemplén megye), Szeged (Csongrád-Csanád megye), Pocsaj, Konyár, Hajdúsámson, Létavértes, Berettyóújfalu (Hajdú-Bihar megye), Nagyréde (Heves megye), Tokod (Komárom-Esztergom megye), Nógrádmegyer (Nógrád megye), Biatorbágy (Pest megye), Balatonboglár (Somogy megye), Gemzse (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye), Győrvár (Vas megye) voltak.

A negyedik program keretében elkészült a *„Paravánon innen és túl”* című kiadvány, mely bemutatja a Bűvös Bábos programban részt vett csoportokat, magát a programot és az elért eredményeket.

A Nemzeti Művelődési Intézet munkáját, melyet eddig a bábművészet területén kifejtett, a jövőben is folytatni hivatott. 2022 szeptemberében a Bűvös Bábos program folytatásaképpen Magyarország megyéiben egy-egy amatőr bábcsoport alakul és kezdi meg a fejlesztő tevékenységek sokaságát.

A Bűvös Bábos program támogatja új, lokális közösségek létrejöttét és azok szakmai fejlődését, a helyi bábjátszó hagyományok felelevenítését, a meglévő csoportok fennmaradását, az amatőr bábmozgalom újraélesztését és a tehetségek kibontakoztatását. Emellett növeli a bábszínház és a kultúra iránt érdeklődők számát, hozzájárul a színházat szerető és értő közönség kialakításához, a kulturális és közösségi programokon való részvétel igényének növeléséhez, a bábművészet népszerűsítéséhez, valamint a bábozás szeretetének, mesterségének, értékének átadásához.

A programban részt vevő gyerekekből közösség kovácsolódott, nőtt empatikus és együttműködési készségük, lojalitásuk, valamint fejlődött szociális érzékenységük. Játékos foglalkozásokon keresztül fejleszthették kompetenciáikat és készségeiket, valamint közvetetten ismerkedhettek meg alapértékekkel és fogalmakkal úgy, mint az elfogadás, a kölcsönös segítségnyújtás és a felelősségvállalás. A bábozás hatására növekedett önbizalmuk és a társadalmi szerepvállalásra való hajlandóságuk, a folyamatok segítették őket identitásuk kialakulásában és a társadalmi beilleszkedésben.

A képzéseknek köszönhetően új szakemberekkel, lelkes és elhivatott csoportvezetőkkel gazdagodott az ország a bábművészet területén. Emelkedett a bábművészettel foglalkozó szakemberek, csoportvezetők, bábjátékosok száma. A program számukra több találkozási alkalmat biztosított, melyek következtében térségi és szakmai együttműködések jöttek létre, új kapcsolatok alakultak ki és mélyültek el. A szakmai előadások és műhelyek megvalósítsa országos szinten segíti a csoportvezetők munkáját, hiszen ezeken az alkalmakon bábművészeti szakemberektől kérhetnek segítséget a résztvevők a folyamatok jobb, gyakorlottabb megvalósulása érdekében.

A Bűvös Bábos program tapasztalatait levonva olyan adaptálható mintaprogram jött létre, mely az ország minden megyéjére kiterjesztett formában megvalósítható. Az amatőr bábcsoportok színes, vidám és lenyűgöző produkciói egy-egy kistelepülés attrakcióivá, közösségi tevékenységévé válhatnak, melynek a felnőttek és szülők éppúgy részesei, mint az előadók. Bízunk benne, hogy a működő közösségek inspirálóan, ösztönzően hatnak más közösségekre, szomszédos térségekre, településekre vagy akár megyékre is. Reméljük, a fent említett folyamatok hatására további bábközösségek kezdik meg működésük, ezzel segítve bábhagyományaink felelevenítését, megőrzését és újragondolását.

FARKAS REBEKA közösségszervezés szakon végzett a Károli Gáspár Református Egyetemen 2022-ben. 2020 júniusa óta dolgozik a Nemzeti Művelődési Intézet Szakmai Igazgatóságán közösségszervező asszisztensként, majd módszertani referensként. Részt vesz a Bűvös Bábos és Pajtaszínház mintaprogramok koordinálásában, szakmai projektek lebonyolításában.

Baloghné Uracs Marianna – Szerdahelyiné Lőrincz Nóra

Játsszunk bábszínházat!

Az amatőr bábjátszás újraélesztése Veszprém megyében

A Nemzeti Művelődési Intézet és a Magyar Bábjátékos Egyesület által elindított Bűvös Bábos program Veszprém megyében jelentős fordulatot hozott az amatőr bábjátszás újraélesztése terén. A korábban szinte teljesen eltűnt gyermekbábos mozgalom a hosszú éveken át tartó fejlesztések hatására ismét „éledezik", egyre több csoport alakul, sok pedagógus, csoportvezető kezd el ismét foglalkozni ezzel a komplex művészeti ággal, ezáltal a közösségek építésével.

A Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Igazgatósága azzal szembesült 2016–2017 körül a megyei felmérés során, hogy mindössze egy amatőr gyermek bábcsoport működött a megyénkben. Különösen szomorú ez abban a térségben, ahol korábban rendkívül gazdag volt a bábos élet, számtalan csoport, kiemelkedő tudású és tehetségű csoportvezető tevékenykedett. Fontosnak éreztük, hogy tegyünk a közösségek újraindításáért, a hagyományok felelevenítéséért, azért, hogy a gyermekek ismét átélhessék a bábcsoportokban zajló közös munka élményeit. Hiszen az amatőr művészeti csoportok, művelődő közösségek kiemelkedően fontosak a közművelődésben! Az a gyermek vagy felnőtt, aki tagja egy színjátszó vagy néptánccsoportnak, zenél egy fúvószenekarban, saját képességei fejlesztésén túl megtanulja a közösségben végzett közös munka szabályait, megéli az alkotás sikereit. Az amatőr bábcsoportok különösen sok lehetőséget kínálnak a személyiségfejlesztésre, a csapatmunka megtanulására. Komplex tudást kívánnak a képzőművészet, a színjátszás, az éneklés, a színpadi mozgás terén. A szereplők nemcsak előadásokat tanulnak meg, hanem emberi alapértékeket sajátítanak el. Egy jól működő csoport pedig az egész település közösségi életét felpezsdítheti, bevonva a szülőket, barátokat, velük közösen további kezdeményezéseket indítva.

Ezért is örültünk a lehetőségnek, hogy megyénk is bekapcsolódhat a Bűvös Bábos programba, és elindíthatjuk megyei fejlesztéseinket. Elsőként Kiscsősz, majd Karakószörcsök kapcsolódott be, mindkét település a Devecseri járásban található apró falu, lélekszámuk 70, illetve 250 fő. Ebben a térségben nagy szükség volt arra, hogy a települések közösségi életét újraélesszük, és mindkét faluban találtunk olyan szakembereket, akik tevékenyen élére álltak a fejlesztésnek, nemcsak egy bábcsoport néhány hónapnyi működését vállalva, de azt is, hogy az elindított közösségeket hosszú távon is igyekeznek megtartani – ezek adták vá-

Honvédő Szandra csoportvezető

Csoportkép – Szörcsöki Csibészek

lasztásunk közös hátterét. Kovács Norbert Cimbi és Honvédő Szandra azóta is remek partnereink, közösségeik megmaradtak, számos programban dolgozunk együtt.

Részletesebben a többnyire csak szóviccek témájaként ismert Karakószörcsök bábos fejlesztését mutatjuk be. Oktatási intézmények, aktív közösségek hiányában az itt élők korábban nem kaptak lehetőséget arra, hogy saját falujukat képviselhessék, helyi identitásukat megerősíthessék. Ennek megváltoztatására tette meg – a talán legnehezebb – első lépést a *Szörcsöki Csibészek* 2019 februárjában megalakult csoportja, amely hét elszánt gyermekből és lelkes szüleikből állt. A bábcsoport működtetésével elsődleges céljuk a közösség fejlesztése, a gyermekeken kívül a későbbiekben a lakosság minden korosztályának elérése, bevonása volt. Csoportvezetőjük, Honvédő Szandra A nyulak pásztora című mesét választotta számukra, de először is közös játékokkal, a bábokkal való ismerkedéssel kezdték a közösségépítést. Amikor a gyerekek már oldottabban, egymást is jobban megismerve tudtak dolgozni, akkor kezdték el a felkészülést a konkrét előadásra. Szandra azt vallja, hogy a gyermekek mindegyike tehetséges, ám tehetségüket uniformizálással nem lehet kibontakoztatni. A bábozás műfaja ezért tökéletes egy újonnan alakult tehetséggondozó csoport indulásához, mert a gyermekek személyiségéhez illő karakter választásával mindenki könnyedén érhet el egyéni sikereket, amely alapjaiban meghatározza tehetségük kivirágoztatásának folyamatát.

A fejlődés már néhány hét eltelte után látható volt nemcsak a gyermekek körében, de a falu közösségében is, hiszen egyre többen tértek be a próbákra érdeklődő kíváncsisággal. A díszletek, bábok elkészítéséhez önkéntes felajánlásokat kértünk, és a lakosság nagyon nagy szeretettel támogatta a csoportot.

Próbálnak a Szörcsöki Csibészek

lásokat kaptak a szülőktől, nagyszülőktől. A közösségi élet tehát elkezdett pezsegni apró falujukban a bábcsoport körül. Ezt koronázta meg a települési bemutató, majd a közös utazás Egerbe, a Bűvös Bábos szemlére, ahová sok szülő is elkísérte a gyerekeket. Óriási élmény volt számukra, hiszen sokan közülük még Budapesten sem jártak, nemhogy Egerben, ahol felfedezték a várost, az egri várat. A szemlén pedig sok-sok kiváló bábos előadást láttak, rengeteg tapasztalatot gyűjtöttek. Saját előadásuk kedvessége, a gyerekek tehetsége, a csoportvezető munkája pedig nagy elismerést aratott.

A csoport munkája nyomán a kis faluban azóta igen erős közösség jött létre, melynek kiindulópontja volt a bábcsoport, de ezer felé ágazik tovább: közös rendezvények, települési hagyományok, értékek feltárása, újabb közösségek létrehozása tapasztalható (felnőtt színjátszó csoport, szakkörök alakulnak). A hajdani bábcsoportvezető azóta polgármesterként tevékenykedik a közösségért.

Számunkra ez szinte „iskolapéldája" annak, hogyan lehet egy településen a közösségépítést elindítani amatőr művészeti csoport által – nagyon büszkék vagyunk a Szörcsöki Csibészekre, csoportvezetőjükre/polgármesterükre és a településre!

A Bűvös Bábos program hozadékaként további fejlesztések, szakmai programok kapcsolódtak a folyamathoz. A pápai Pegazus Színházzal való együttműködésünknek, és több pályázatnak is köszönhetően új csoportok alakultak, létrejött egy regionális bábműhely, képzéseket szerveztünk, megyei bábos találkozót tartottunk, oktatófilm-sorozat készült, kiadványt jelentettünk meg.

2023-ban Veszprémben, az Európa Kulturális Fővárosa 2023 Program keretében nemzetközi gyermekbábos fesztivált szervezünk, 28 bábcsoport részvételével.

A nyulak pásztora c. előadás

DR. BALOGHNÉ URACS MARIANNA 1988-ban végzett a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán, magyar-népművelés szakon. A későbbiekben folyamatosan képezte magát, különösen a felnőttképzés, pályázatírás, drámapedagógia terén. 2021-ben a Széchenyi Egyetem Apáczai János Karán végezte el a kulturális mediáció mesterszakot. Több mint 30 éve dolgozik a közművelődésben. 24 évet töltött a pápai Jókai Mór Művelődési Központban művelődésszervezőként, szakmai csoportvezetőként, igazgatóként. Munkája során dolgozott civilekkel, amatőr művészeti csoportokkal, valamint rendezvények, színházi-nevelési programok szervezésével, pályázatok írásával és lebonyolításával, felnőttképzéssel foglalkozott. 2015 óta vezeti a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Igazgatóságát. 2017 óta elnöke a Pápai Művelődéstörténeti Társaságnak, 2019 óta a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesületnek. 2021-ben elnyerte a Bessenyei-díjat.

SZERDAHELYINÉ LŐRINCZ NÓRA okleveles kulturális mediátor, a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém Megyei Igazgatóságának módszertani referense. Korábbi munkahelyén számos amatőr csoport munkáját segítette, valamint gyermekeknek, családoknak szóló rendezvényt bonyolított le. Maga is tevékeny tagja amatőr alkotó csoportoknak, családjában a hagyományőrzés és a művészetek is kiemelkedő szerepet játszanak. A Veszprém Megyei Igazgatóságon a megyei szakkörök segítése és az amatőr művészeti csoportokkal kapcsolatos módszertani munka is része a mindennapjainak.

Hajdú-Bihar bábosai

A Nemzeti Művelődési Intézet 2016-ban indította Bűvös Bábos projektjét. Hajdú-Bihar megye szerencsés helyzetben volt: már az első programban részt vehetett *mintamegyeként*, hiszen gazdag bábos hagyományokkal rendelkezik, számos amatőr bábcsoport, valamint kiváló bábos szakember tevékenykedik itt.

Az évente megrendezett Hajdú-Bihar megyei Bábfórum főszervezését 2013-tól a Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar Megyei Igazgatósága vette át. A program állandó társrendezője, a rendezvény házigazdája 2002 óta a Vojtina Bábszínház, amely a bábjátszáshoz a legmegfelelőbb adottságokkal (színpaddal, hang- és fénytechnikával) rendelkezik. Kiválasztása mellett szólt a megyeszékhely, Debrecen központi elhelyezkedése, jó megközelíthetősége, minden csoportnak egyenlő esélyt adva a beutazásra. A bábszínház mellett szólt az az érv, hogy a gyerekeknek örök élményt szerezhessünk azzal, hogy egy igazi bábszínház színpadán játszhatnak.

Műhelymunkák a paraván mindkét oldalán

A fórum bemutatkozási alkalmat ad a megyében dolgozó amatőr – leginkább gyermek- és ifjúsági – bábcsoportoknak egy igazi bábszínházban, ahol szakemberek előtt, immár nem csak a saját közösségüknek játszhatnak, valamint tapasztalatot cserélhetnek más csoportokkal. Mivel ez az egyetlen minősítő fórum a megyében, ezért a csoportok részére minősülési és továbbjutási lehetőséget is biztosít.

Annak érdekében, hogy megakadályozzuk a bábcsoportok számának csökkenését – mely sajnos országos tendencia –, műhelymunka-sorozatokat szerveztünk, s egy módszertani segédletet készíttettünk a bábcsoportvezetők számára. Célunk összetett volt: az amatőr bábcsoportok, a leendő és már működő csoportvezetők felkészítése a folyamatos bábtevékenységre, a bábcsoportok kohéziójának erősítése, valamint a művelődési házakban dolgozó szakemberek érzékenyítése a bábművészet, bábozás iránt. Hosszú távú célunk a megyei amatőr bábcsoportok számának növelése és a bábkultúra terjesztése.

A csoportok és a bábozás iránt érdeklődők számának folyamatos csökkenése több okra vezethető vissza, amelyeket a Paraván mögött című projektben tártunk fel 2018-ban. A felszínre került problémákra, kihívásokra választ adva 2019 tavaszán folytattuk szakmai tréningsorozatunkat, A paraván mögé! című műhelymunkával. A program fókuszába a bábjátékot és annak pedagógiáját helyeztük. Az újfent három alkalomra bontott tréningnapokon a bábcsoportvezetőkkel a szövegelemzés, a forgatókönyv, a dramatizálás és a rendezés után a bábtervezés és -készítés alapvetéseit tártuk fel. A bábos műhelyek helyszíne a Vojtina Bábszínház volt. A 2020-ra tervezett „A paraván elé!" projektünk a kialakult pandémiahelyzet miatt nem valósult meg.

Az eddigi alkalmak anyagából módszertani segédlet készült, amelyet megküldtünk a megye bábcsoportjainak, bábcsoportvezetőinek. A módszertani anyag a megyei igazgatóság által elkészített munkaanyagból és három neves, Hajdú-Bihar megyei bábos szakember, *dr. Arany Erzsébet* drámapedagógus, *Asbóth Anikó* bábművész, a Vojtina Bábszínház igazgatója és *Láposi Terka*, a Vojtina Bábszínház Játszószínházának művészeti vezetőjének anyagaiból állt össze.

Szakemberek képzése

A Nemzeti Művelődési Intézet – érzékelve a bábcsoportok csökkenésének folyamatát – 2016 végén, a Magyar Bábjátékos Szövetséggel együttműködve, 60 órás „Bábcsoportvezetői alapismeretek I." országos képzést indított négy megyében, köztük Hajdú-Biharban is. A jelentkezők döntő többsége

Bábfórum: Holló lányok

közösségi színtereken dolgozó közművelődési szakember volt, de találkozhattunk a résztvevők között óvodapedagógusokkal, tanítókkal és kulturális közfoglalkoztatottakkal is, akik a tanfolyam során 8 alkalom alatt 6 modulra osztva többek között olyan témakörökkel ismerkedhettek meg, mint a bábjátékos alapfogalmak, a művészeti alapismeretek, a kortárs bábszínházak eszköztára, a műfajok keveredése a színpadon, vagy a bábkészítés a gyakorlatban.

A tanfolyam a „Bábművészet kulturális gyökerei" ismeretek elsajátításával indult, amelyet Láposi Terka, a Vojtina Bábszínház játszóművészeti vezetője ismertetett. Ezt követően A mesétől az előadásig, bábszínpadra fel! című tanegységek következtek Schneider Jankó és Nagy Viktória bábművészek és bábrendezők előadásaiban, majd Majoros Gyula szobrász, bábtervező a bábkészítés gyakorlatába és a színházi tér világába vezette be a tanulókat. A képzés utolsó részének jó hangulatú, *bábjáték és közösségépítés a gyakorlatban* témakörben zajló óráit dr. Arany Erzsébet pszichológusnak köszönhettük.

A Nemzeti Művelődési Intézet „Bűvös Bábos I." projektjének köszönhetően a képzésen részt vett közművelődési szakember, Gali Valéria Püspökladányban új csoportot hozhatott létre 2016 márciusában, a *Bábkomák*at. A Láposi Terka mentorral közösen választott, A szegény ember és a kicsi ördög című székely népmesét nagy sikerrel mutatták be Békéscsabán. A Bábkomák bábcsoport 17 negyedik osztályos tanulóból alakult, akik már elsős osztályos koruk óta foglalkoztak bábozással, és szívesen vettek részt minden kreativitást és közösséget fejlesztő alkalmon.

Műhelymunka: bábkészítés

Az identitás erősítése

2017-ben a „Bűvös Bábos II." programnak köszönhetően hátrányos helyzetű, de annál tehetségesebb gyermekek jövőjének formálása és a tehetséges tanulók támogatása érdekében alakulhatott meg Álmosdon az *Ekhós Rajkók Gyermek Bábcsoport,* amely az Álmosdi Roma Láng Egyesület irányítása alatt működő tanodák tagjaiból verbuválódott. A csoport vezetője Szilasi Zsanett volt. A gyermekekben kialakuló identitástudat erősítésének érdekében a személyiségükhöz leginkább közel álló művet dolgoztak fel, vagyis egy cigány mesét, amellyel a roma

www.nmi.hu

Szakemberképzés: bábos tanfolyam

kultúra sokrétű, értékes, és színes világát mutatták be. A Cigányok tündére című mesét dolgozták fel, amely a cigányok vándorlásának elképzelt történetét eleveníti meg, Nagy sikerük volt a települési bemutatón és a megyei bábfórumon, valamint Szolnokon, a Bűvös Bábos Gálán. A csoport mentora Láposi Terka volt.

A „Bűvös Bábos III." projekt keretében 2019 februárjában, Újlétán alakulhatott új bábcsoport. A csoportvezető Pappné Győri Tünde – aki szintén elvégezte 2016-ban a bábos tanfolyamot – a helyi általános iskola önként jelentkezett tanulóiból, többszörösen hátrányos helyzetű gyerekekből alakította a *Király bábcsoport*ot. Műsorukban, a Holló lányok című mesében a szegény család nehezen neveli sok gyermekét, akik egytől eltekintve mind lányok. A hét leány édesanyját nyaggatja, hangosak, veszekedősek. Az asszony ezért mérgében megátkozza őket, a lányok hollóvá változnak és kirepülnek az ablakon. A legkisebb gyermekük, az egyetlen fiúk indul útnak, hogy megkeresse és hazahívja a holló leányokat. Vándorlása során segítőkre talál, három vén boszorkány igazítja útba az Aranypalota felé. Az úton felmerülő akadályok, szakadékok leküzdésében egy cigány varázskendő is segíti.

Az álmosdi Ekhós Rajkók

A megyei bábfórumon ezüst minősítést értek el és az egri Bűvös Bábos Szemlén is dicsérő szavakat hallhattak a neves zsűri tagjaitól. Hatalmas öröm volt a gyermekeknek ezt a sikert átélni. A fellépések mellett az egri kirándulás és a nyári Bűvös Bábos tábor is maradandó élmény volt a kis bábosok számára. A csoport mentora itt is Láposi Terka volt.

Konferencia, vándorkiállítás és gála

A debreceni VOKE Egyetértés Művelődési Központja sikeres, *Hajdú-Bihar Megyei amatőr bábjátékos csoportok támogatása* című, 2019-es pályázatának köszönhetően 2020 szeptembere és 2021 júniusa között egy éves bábos projektet valósíthattunk meg a megyében. A projekt lebonyolításában a Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar Megyei Igazgatósága és a Vojtina Bábszínház vállalt partnerséget. A pályázaton 5 megyei település vett részt: Berettyóújfalu, Hajdúsámson, Létavértes, Konyár és Pocsaj. A projekt célja a bábkultúra szélesebb körű terjesztése volt a megyénkben.

Bűvös Bábos szemle, Lakitelek

Elemei:

– öt teljesen új bábcsoport létrejöttének támogatása, egy-egy mentor irányításával

– három alkalommal felkészítő tréning a bábcsoportvezetőknek

– öt helyszínen megvalósuló, 160 darabból álló báb vándorkiállítás

– a Vojtina bábszínház egy előadásának öt helyszínre való tájoltatása

– az öt új bábcsoport fellépése a Hajdú-Bihar megyei Bábfórumon, és szakemberek véleménye alapján történt minősítése

– a Lakitelken 2021 októberében megrendezett Bűvös Bábos IV. Országos Gálán való részvétel

– bábos zárókonferencia megrendezése *Bábjátékos kapcsolódások* címmel 2022 novemberében

– werkfilm készítése

– kétféle módszertani-műveltető füzet kiadása, ezzel támogatva az amatőr bábművészetet

(A projektet részletesen bemutatja a Szín – Közösségi Művelődés folyóirat 27/1. száma.)

2022-ben Hajdúszoboszlóra esett az igazgatóság választása, ugyanis a városban jelenleg nincs amatőr gyermekbábcsoport, holott régen 4-5 is működött. A választásunk mellett szólt a csoportvezető személye is, aki korábban már vezetett bábcsoportot, a 2016-os tanfolyamot is elvégezte, valamint minden bábos továbbképzésünkön részt vett, s munkája során, pedagógusként használja a bábot, bábozást, népszerűsítve azt a gyerekek körében. A „Bűvös Bábos IV." program keretében Szegény Magdolna a Bárdos Lajos Általános Iskola gyermekeiből toborzott bábcsoportot, amelynek neve és műsorának címe még titok. De biztosak vagyunk benne, hogy nagy sikerrel fogják képviselni településüket a Hajdú-Bihar megyei Bábfórumon, s megyéjüket Veszprémben, a Bűvös Bábos Fesztiválon 2023 májusában. A csoport mentora: Láposi Terka.

Regionális Bűvös Bábos felkészítő nap Debrecenben

Az V. Bűvös Bábos program keretében 2022. november 6-án kilenc megye részvételével szerveztünk bábos felkészítő napot Debrecenben a Vojtina Bábszínházban. A programra érkezőket Asbóth Anikó, a Vojtina Bábszínház igazgatója, Pető Lilla, a Nemzeti Művelődési Intézet hálózati központvezetője és Angyal László, a Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar megyei igazgatója köszöntette.

Dr. Baloghné Uracs Marianna, a Nemzeti Művelődési Intézet Veszprém megyei vezetője, egyben a Bűvös Bábos Fesztivál igazgatója tájékoztatta a megjelenteket a 2023. május 11–14. között Veszprémben megrendezésre kerülő Bűvös Bábos Fesztiválról, ahol az ország minden megyéjéből és a határon túlról érkező amatőr gyermek bábcsoportok fognak fellépni.

A felkészítő napra a megyékből egy-egy bábcsoportvezető, a csoportok mentorai és egy-egy megyei módszertani referens érkezett, akik rövid bemutatkozásban ismertették, jelenleg hol állnak a bábcso-

Gála Lakiteleken

Regionális felkészítő nap

port szervezésében, milyen mesét választottak.

A felkészítő napot négy jeles szakember tartotta:

Gimesi Dóra (író, dramaturg): A mese-/történetválasztás módja; a választott mese/történet elemzésének, színpadi szöveggé formálásának szempontjai; a dramaturgia fő kérdései alapján a színpadi szövegértelmezés.

Markó Róbert (rendező, dramaturg): A színpadi szöveg mögötti világ felkutatása; a rendezői koncepció mélységeinek megtervezése; a játékstílus és a bábos formanyelv megteremtése, a bábtechnika kiválasztásának kérdései.

Markó-Valentyik Anna (bábművész, koreográfus): Egy adott mese térbeli koreográfiája; a színpadi mozgás világa; a testtudat, a térérzékelés, a test plaszticitásának fejlesztése, karakterformálás a koreográfia segítségével, a mozgató és a mozgatott viszonyai, koordinátái…

Láposi Terka (művészetpedagógus): Lehetőségeink a mese/történet vizuális jeleinek értelmezésében; a színpad vizuális nyelvének rétegei és ezek megtervezése; formák – jelentések – bábtípusok koherenciájának megteremtése.

A felkészítő nap célját Láposi Terka így fogalmazta meg: *„betekintést nyújtunk a meseelemzés, a dramatizálás, a színpadra állítás, a szöveg mögé látás, a bábtechnika megválasztásának metodikájába. A színre vitel során hol a helye a vizualitásnak, az esztétikának, a látványelemek értelmezési mélységeinek, hogyan teremtődnek meg az előadásban a bábos helyzetek? Lényegesnek tartottuk azt is, hogy a színpadi mozgásra, koreográfiára, a test (mozgató) és bábu (mozgatott) viszonyára is nagy hangsúlyt fektessünk. Közös célunk, hogy alkalmasak legyünk a gyerekcsoportokban a bábjátékkal történő örömszerzésre, ehhez szükségesnek látjuk, hogy a hagyományos és a kortársi szemlélet találkozási metszéspontjaira is rámutassunk."*

Az V. Bűvös Bábos projektben részt vevő bábcsoportok munkájának segítésére a felkészítőn megjelentek számára a 2021-ben kiadott két módszertani füzetből (Kiskönyv Bábcsoportok Vezetőinek és a Kiskönyv bábos gyerekcsoportoknak) is átadtunk egy-egy példányt.

Az V. Bűvös Bábos program sikerében bízva várjuk a folytatást.

A Bűvös Bábos projektek a Nemzeti Tehetség Program keretében az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával valósultak meg.

Regionális felkészítő nap

HERMANN ATTILA 2001-ben a Debreceni Egyetem BTK Történelem és tanár szakán modernkori hadtörténet specializációval diplomázott. 2002-ben a Debreceni Egyetem BTK Szociológia tanszékén Európa-tanulmányok specializációt szerzett. 2003-ban a Debreceni Egyetem BTK Művelődési és Felnőttképzési Menedzser szakán kapott diplomát. 2003-tól művelődésszervező a Kölcsey Ferenc Megyei Közművelődési Intézetben; 2007-től művelődésszervezőként dolgozott a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központban, ahol a kommunikációs feladatokat is ellátta. 2013-tól módszertani referensként dolgozik a Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar Megyei Igazgatóságán. 2018-ban megkapta a Magyar Gyermekszínjátszás Patrónusa címet. A megyei közművelődési statisztika ellenőrzésével, adatfeldolgozással, helyi érték feltárásával, az értéktárakkal kapcsolatos programok szervezésével foglalkozik. Koordinálja a Pajtaszínház Hajdú-Bihar megyei szervezését, a Bűvös-Bábos mintaprojektet. Az országos szintű felmenő rendszerű amatőr művészeti programokat mentorálja a megyében.

Novák Irén

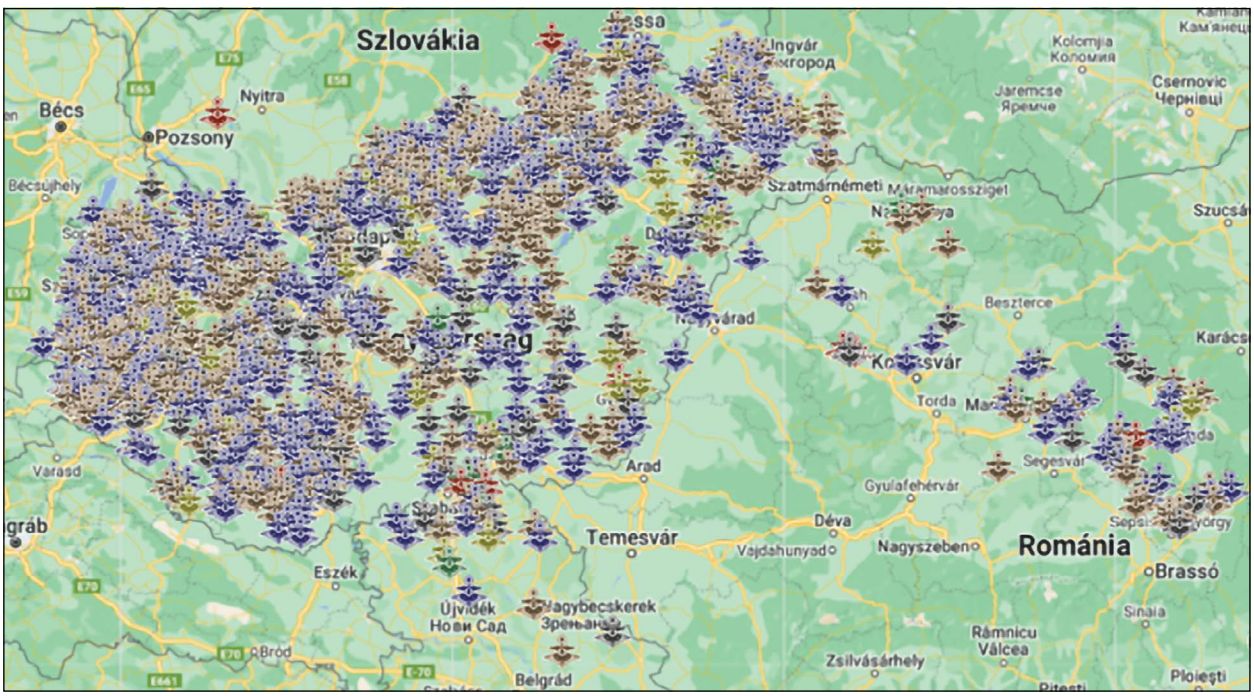
A közösségteremtés élmény

A közművelődési szakemberekben sokszor felmerül, miben rejlik egy kezdeményezés sikere. Minek köszönhető, hogy vannak olyan ötletek, amelyek „országhódító” útra indulnak, míg mások feledésbe merülnek? Ezért amikor közművelődésről szólunk, fontos tudatosítanunk, hogy munkánk sikere nem minden esetben az objektív körülményeken múlhat. A Nemzeti Művelődési Intézet Szakkör programja ezt bizonyítja, mert ezek a foglalkozások az értékteremtés élményének közös megélését jelentik, azon alapulnak.

Amikor sikerről, eredményről gondolkodunk a közművelődésben, érdemes szemlézni Simon Sinek gondolatmenetét. A Columbiai Egyetem marketingprofesszora arra a kérdésre kereste a választ, hogy egyes szervezetek miért sikeresebbek másoknál, mit csinálnak ők másképp. Kutatása során megalkotta az arany kör elméletét. Sinek bizonyította, hogy az emberek nem arra a tevékenységre vevők, amit végeznek, hanem arra, amiért végzik azt – döntéseink sokszor ugyanis érzésből születnek. Ezért azok a szervezetek, amelyek jól meg tudják fogalmazni tevékenységük miértjét, elkötelezett partnereket, motivált és lojális munkatársakat tudhatnak a magukénak, sikeresek lesznek. Racionális érvekkel nagyon nehéz bárkit meggyőzni arról, hogy az adott szolgáltatás fontos része lehet az életének, az emberek érzelmeire kell hatni, ha emlékezetesek és hitelesek szeretnénk lenni.

A magyar kultúra gazdagságát, kiemelkedő értékeit meg kell mutatnunk az újabb és újabb generációk számára, akik élményszerűen, a kor társadalmi és kulturális kihívásainak megfelelően gondozzák azokat. Hisszük, hogy be tudjuk bizonyítani: a kultúra képes versenybe szállni és egyre nagyobb teret nyerni az emberek mindennapjaiban.

Ezt a küldetést szolgálja a Nemzeti Művelődési Intézet egyik legsikeresebb mintaprogramja, A Szakkör.

A Szakkör célja és a megvalósítás formái – mit és hogyan?

Közművelődési szakemberként tudjuk, hogy akik rendszeresen eljárnak egy vagy több közösségbe, elégedettebbek az életükkel, könnyebben kezelik a stresszes helyzeteket, ritkábban rosszkedvűek, egyszóval boldogabbak. Egy-egy új dal, tánc, egy szép alkotás elkészítése motivációt ad a mindennapokban és sikerélménnyel tölt el. Ugyanakkor ezek az alkalmak jó lehetőséget teremtenek a kötetlen beszélgetésekre, ahol emberi történetek is előtérbe kerülnek és támaszt nyújtanak.

A szakemberek számára a kihívás ugyanaz: közel kell kerülni az emberekhez. Alapvetően az embert kell megismerni és megérteni, éljen bármilyen közegben; talán nem túlzás azt mondani, hogy a lelkéhez kell közelebb kerülni, hogy aztán közösségben gazdagíthassák egymást. Meg kell szólítani őket, közös célokat, örömöket találni, értéket teremteni, hogy átélhessék az alkotás felszabadító érzését. Fontos és hasznos tapasztalat a városi és a vidéki közösségek megismerése is.

A Nemzeti Művelődési Intézet egy olyan programsorozatot kíván megvalósítani, amely illeszkedik a hitvallásához, küldetéséhez, a hagyományokból építkezik, ugyanakkor egyfajta innovációt hordoz magában. Amely összehozza az embereket, ezáltal olyan közösség jön létre, amelyben együtt élik át az élményt, kiszakítva magukat a mindennapokból. Egy olyan szellemi műhelyben, amelyet ki-ki a saját környezetében alakít.

Olyan közegben gondolkodtunk, ahol az emberek jól érzik magukat, hiszen elemi igény van arra, hogy egy élményt közösen éljenek át; ugyanakkor figyelembe kell venni azt is, hogy a programlehetőségek közül mindenki inkább azt keresi, amelyben megtalálja a személyességet.

Ez a kezdeményezés egyszerre szolgálja az ismeretterjesztést, a hagyományőrzést és a közművelődést, a helyi közösségeket. Közel két év távlatában bizton állíthatjuk, hogy az A Szakkör program kiváló eszköz új közösségek alakítására és a már meglévő közösségek megerősítésére.

A gazdasági, társadalmi kihívásokra reagálva, erős, összetartó települési csoportokat eredményez. Olyan közösségeket, akik a települések életében meghatározó szerepet töltenek be, hiszen azon túl, hogy saját kedvtelésből elsajátítanak egy-egy mesterséget és ezeken az összejöveteleken akár szép művészeti alkotások is születnek, a közös együttlét örömét is átélik. Ez hosszú távon biztonságot ad a nehéz és kihívásokkal teli mindennapokban, feltölt, új gondolatokat és cselekvéseket generál.

Ezek a közösségek a tenni akarás érzésével lesznek jelen a települések életében, és reményeink szerint újabb közösségek megjelenését, közös cselekedeteket hívnak életre.

ASzakkör – Tudásunkkal kézen fogva a közösségekért program részeként egy online tudásmegosztó portál is biztosított (www.aszakkor.hu), amelyen keresztül ingyenes videók segítségével megtanulhatóak a különböző mesterségek, de itt találhatók azok a módszertani segédletek is, melyeket a Nemzeti Művelődési Intézet térítésmentesen bocsát bárki rendelkezésére, aki szakkörszervezőként a saját településén közösséget kíván építeni.

A 2022 őszén induló foglalkozások során, melyek a támogatott szakköri program keretében valósulnak meg, Kárpát-medence-szerte közel 3000 szakkörön 15 000 fő vesz részt. A Nemzeti Művelődési Intézet Magyarország Kormányának támogatásával biztosítja az idén már 15 különböző szakág foglalkozásaihoz az alapanyagokat és eszközöket, a szakköri tevékenység alapjául szolgáló 20 részes filmsorozatot, a szakkörszervezők képzését és mentorálását.

A Szakkör mintaprogram esetében adottak a szervezeti keretek: a magyar kultúra gazdagsága, az elhivatott, elkötelezett emberek, a helyi közösségek, amelyek a helyi viszonyokra adaptálják a programot, és végül az egyén, aki megéli az alkotás örömét, valami újnak a születését, amely a közösségi környezet által felerősítve valósul meg. Ez teszi különlegessé a programot, ez emeli ki, ettől sikeres: a közösségben való alkotás nem pusztán a befogadás, hanem a cselekvés által tesz boldogabbá, elégedettebbé.

NOVÁK IRÉN felsőfokú tanulmányait az Eszterházy Károly Főiskola könyvtáros szakán végezte, ezt követően a Budapesti Corvinus Egyetem Gazdaságtudományi Karán kulturális turisztikai menedzser, a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karán kulturális mediátor képesítést szerzett. A szakirányú képzések mellett rendszeresen részt vesz készségfejlesztő tréningeken, aktív résztvevője szakmai fórumoknak, workshopoknak. 2015-2021 között a Miskolci Kulturális Központ Nonprofit Kft. ügyvezetője. Vezetői munkájának köszönhetően a Miskolci Kulturális Központ Minősített Közművelődési Intézmény Címet, Látópont címet, Felelős foglalkoztató díjat, Családbarát Munkahely és Családbarát Szolgáltatóhely díjat, EFFE Label minősítést kapott. Közművelődési, kulturális és turisztikai szakember. 2022-től a Nemzeti Művelődési Intézet szakmai igazgatóhelyettese.

Az új élet új közösséget teremt

Komatál program a 21. században

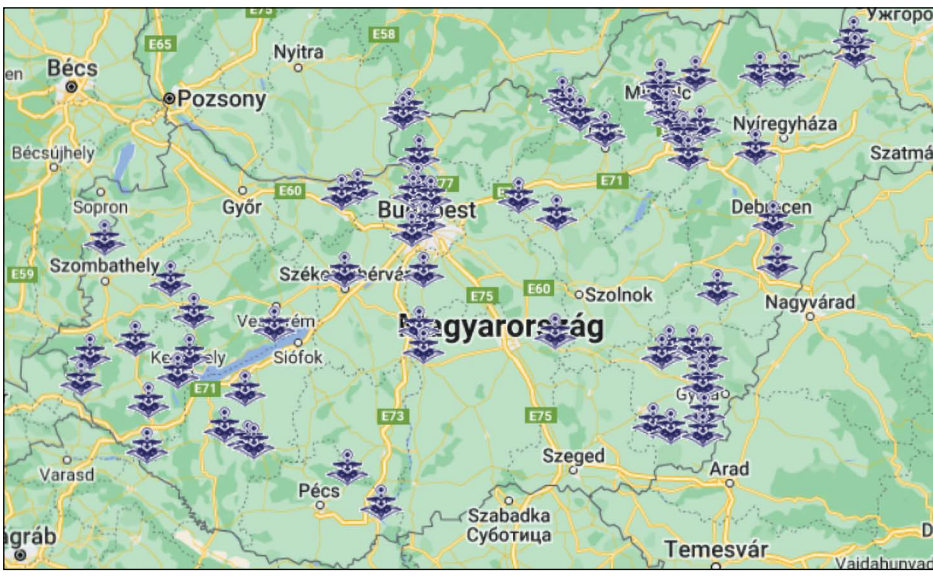
A Nemzeti Művelődési Intézet programjának – mely az Emberi Erőforrások Minisztériumának támogatásával, együttműködve a Népművészeti Egyesületek Szövetségével, a Népfőiskola Alapítvánnyal és a Nagycsaládosok Országos Egyesületével valósul meg – elsődleges célja a közösség- és hagyományteremtés a családokra fókuszálva, hiszen mindennek alapja a megtartó közösség. Az Intézet kiemelt célkitűzése, hogy a közösségépítő, családi és vallási együttműködésekre épülő népi hagyományokat megőrizze és átörökítse a következő nemzedékek számára.

Azon családok, amelyek megalakítják a komatál közösséget, nem kevesebbre vállalkoznak, minthogy egy régi hagyományt felelevenítve, újrateremtve segítik egy újszülött, a gyermekágyas kismama és családja első napjait – máris bevonva őket a közösségi életbe.

A komatál program első szakaszában, még 2019-ben a Nemzeti Művelődési Intézet a Népművészeti Egyesületek Szövetségével, a Népfőiskola Alapítvánnyal és a Nagycsaládosok Országos Egyesületével *Kárpát-medencei alkotói pályázatot* hirdetett a komatál hagyományának újraélesztése, népszerűsítése érdekében.

A pályázattal a szervezők célja feleleveníteni azt a családi, baráti kötelékeket megerősítő népszokást, amely a keresztszülők, barátok mára már feledésbe merült segítségnyújtását jelenti a családoknak, a gyermekágyas kismamának. A komatál, komakendő átadása egy olyan gesztus, amely nem csupán az étel adományozásáról szól, hanem a baráti segítségnyújtásról, a kismama és kisbaba meglátogatásáról, a családok és a családi kötelékek megerősítéséről, az újszülött közösségi bevonásáról. A pályázat hosszú távú célja, hogy megalapozza e hagyomány újraélesztésének folyamatát, megteremtse annak tájegységekre jellemző egyedi eszközrendszerét, kellékeit: a komatálat és a komakendőt.

Az alkotói pályázat tehát egy hosszú távú folyamat első lépcsője, melyben a hagyományhoz kap-

A komatál program keretében megalakult közösségek

Kenézlőn komatál közösség alakult

csolódó kellékek megalkotására lehetett pályázni; a pályázók köre: Kárpát-medencei fazekas, szövő, hímző alkotóművészek voltak.

A Nemzeti Művelődési Intézet és partnerei által meghirdetett alkotói pályázatra 281 alkotó és alkotói közösség jelentkezett a Kárpát-medencéből. A beérkezett termékek túlnyomó többsége erre az alkalomra készült, amit az alkotásokból készült kiállítás keretében tekinthettek meg az érdeklődők. A pályázatra beérkezett és zsűrizett alkotásokból 2019. április 18-án nyílt kiállítás Lakiteleken, egy konferencia keretében, ahol a szakmai előadások mellett az alkotók és műveik méltatása és az ünnepélyes díjkiosztás is megtörtént. A *Család és közösség XI. stratégiai konferencia* a Lakitelek Népfőiskolán azt vizsgálta, hogy mit tehet a közművelődés a magyar családok közösségi bevonása érdekében. A konferencia programjában szociológiai, művelődéstörténeti, néprajzi, felnőttképzési, kutatástörténeti, valamint pénzügyi tudatosságot népszerűsítő előadások hangzottak el, családbarát jó gyakorlatokat láthattak és tematikus műhelymunkákon is részt vehettek az érdeklődők. A konferencia második napján került sor a családi és rokoni gondoskodás hagyományát népszerűsítő Kárpát-medencei alkotópályázat, a Komatál program díjainak átadására és az alkotásokat felvonultató kiállítás megnyitására, valamint „A komatál hagyományok közösségerősítő szerepe” műhelykonferenciára.

Már a pályázat előkészítő fázisába bekapcsolódtak az Intézet megyei igazgatóságai is. A zsűrizést, tárgyfotózást és a kiállítás építését a szakmában elismert, neves szakemberek végezték.

A programban *289 pályázó* vett részt, mintegy *1299 alkotással*, amelyből *446 komatál, 452 komakendő, 401 egyéb kategória* volt. A pályázók közül 256 fő indult egyénileg, 33 fő szervezet, csoport vagy alkotóműhely képviseletében. Megyei megoszlásban elsőként kitűnt Békés megye, ahonnan 203 alkotás érkezett, Pest megyéből 173 alkotással a második, Fejér megyéből 103 alkotással a harmadik legnagyobb számú remekmű érkezett. A zsűrizett pályaművekből 628 alkotás volt megtekinthető a Lakitelek Népfőiskolán megrendezett Komatál Konferencián és Kiállításon 2019 áprilisában, ahol a komatálon kívül az étel vagy kenyér letakarására szolgáló komakendővel és a hagyományhoz köthető ajándéktárgyakkal (játék, ruha, kosár) is készültek a Kárpát-medencei népi kézművesek.

A kormány családbarát intézkedéseivel összhangban megvalósuló, a közösségépítő hagyományaink újraélesztése érdekében meghirdetett Kárpát-medencei komatál program újabb mérföldkőhöz ért a *komatál közösségeket megszólító felhívással* és a *kapcsolódó honlap* elindulásával. A közösségépítő fo-

Tápláló ételekkel megtöltött komatálak

lyamat következő szakaszában a Népművészeti Egyesületek Szövetsége tagságának alkotói által elkészített komatál-komakendő kellékek a Nemzeti Művelődési Intézet koordinálásban, az Emberi Erőforrások Minisztériumának Család- és Ifjúságügyért Felelős Államtitkársága, a Nagycsaládosok Országos Egyesülete együttműködésével juthatnak el megrendelésre mindazokhoz a rokonokhoz, barátokhoz, akik – a magyarság megmaradását segítő új élettel gazdagodó családoknak – azt saját készítésű étellel megtöltve ajándékozni szeretnék.

Az újdonsült, vagy újabb gyermekkel gyarapodó családok részére a komatál közösségek komatálat és komakendőt igényelhetnek, amikor is a program legfiatalabb érintettjei még csak pár naposak lesznek, sőt lehet, hogy csak „pár órásak", azonban máris elmondhatják magukról, hogy különleges képességgel rendelkeznek: a közösségépítés erejével. A Komatál programban részt vevő mikroközösségek ugyanis arra szerveződnek és köteleződnek el, hogy a hagyomány szerint *12 napon át étellel látnak el egy családot*, ahol kisbaba született. Ezzel nemcsak újrateremtik és megerősítik a hagyományt, és segítik a gyermekágyas kismama és ezáltal kisbabája első napjait, de rögtön bevonják a családot és az újszülöttet is a közösségi életbe. Erre a segítségre ma – amikor nem egy fedél alatt él több generáció, sőt sok esetben nem is egy településen – még nagyobb szükség van. A program tapasztalatai szerint a településekre beköltöző fiatal családok fogtak össze a leginkább annak érdekében, hogy segítsék egymást, ezáltal új közösségeket létrehozva választott lakóhelyükön, megerősítve egymást, és a településhez való kötődésüket is.

A komatál közösségek a programban való részvételkor a felsorolt három kategóriából igényelhetnek egy-egy portékát a honlap felületén. A komakellékek igénylésének feltétele, hogy a minimum 6 főből álló közösség vállalja 12 napig a kiválasztott családról való gondoskodást, valamint, hogy az étel átadását szöveggel és képekkel is dokumentálja, továbbá, hogy a recepteket a program honlapján megosztja – ötleteket adva a további résztvevőknek, érdeklődőknek. A recepteket e-mailben küldték be az érdeklődők.

A térítésmentes komatálak és komakellékek igénylése egy erre a célra szolgáló adatlap megküldésével, míg a komatálak és komakellékek kiválasztása a www.komatalprogram.hu internetes oldalon keresztül történt. Minden komatálközösség összesen három terméket igényelhetett: egy komatálat, egy komakendőt és egy egyéb tárgyat. A komatál akár 2-3 étel szállítására, átadására, tárolására, felkínálására (tálalás és étkezés) is alkalmas lehet, és a fiatalasszony megbecsült, máskor is használatra kerülő edényévé válhat, de akár „vándorolhat" is a közösségben legközelebb születő kisbaba családjához, majd az azt követőhöz. A komakendő az ételek és edények lefedésére szolgál, illetve asztalterítőként, vagy egyéb háztartási funkcionális textíliaként is használható. Az elbírálást követően a komakellékek átvételének időpontját és helyszínét a megye igazgatóságok munkatársaival egyeztették le, ők adták át az ajándékokat egy oklevéllel együtt. Ezt követően a közösségek vállalt feladata volt, hogy gyűjtsenek ötleteket, recepteket, és szervezzék meg egymás között, ki mit főz, és mely napokon ki vállalja az ételek eljuttatását a családhoz, hogy a kisbaba megszületését már felkészülten várják. Eközben regisztrálniuk kellett a weboldalon a Komatál Közösségek menüpontban, hogy eleget tehessenek a fényképes beszámolói feltöltési kötelezettségnek: az első komatál átadásának fotóit egy rövid szöveg kíséretében oszthatták meg így a többi alakuló közösséggel is, egymásnak ötleteket, inspirációt nyújtva. A közösség adatlapját az átadás egymást követő 12 napján egy-egy fotóval kellett frissíteniük, majd a 12 napi gondoskodást követően az ételek receptjeit e-mailben kellett beküldeniük, amik Prohászka Béla Venesz-díjas mesterszakács lektorálása után kerülhettek fel a honlapra.

Komatál-átadás

Komatál ételhordó

A felületen a megyei igazgatóságok munkatársai által koordinált átadásokról szóló hírek mellett megtekinthető az alkotói pályázatban részt vett alkotók és termékeiknek adatbázisa, a komatál közösségek fényképes bemutatkozó felülete, és a recepttár is – a szebbnél szebb komatálakban tálalt ételek fotóival.

A honlapon a termékadatbázisban jól elkülönülnek a pályázat útján igényelhető, valamint azok a termékek, amelyeket már valaki megigényelt, s már csak a kézművestől lehet egyedi megrendelés útján megvásárolni. A felület ugyanis közvetítő szerepet is vállalt a kézművesek, és leendő vásárlóik között. Nem egy klasszikus webáruház keretében, de az alkotások között bárki kedvére böngészhet, és közvetlenül az alkotóval veheti fel a kapcsolatot a megjelenített elérhetőségeken, így a komatál vagy komakendő megvásárlására bárkinek lehetősége van – közvetlenül az alkotóval történő egyeztetés után.

A családokra fókuszáló szemlélet hívta életre tehát a Komatál programot még 2018 decemberében az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával, a Nemzeti Művelődési Intézet, a Népművészeti Egyesületek Szövetsége, a Nagycsaládosok Országos Egyesülete, valamint a Lakitelek Népfőiskola szakmai együttműködésével. Az elmúlt években minden megyében alakultak komatál közösségek, emellett műhelyfoglalkozások zajlottak, ahol néprajzkutatók előadásai ismertették meg a résztvevőkkel a hagyományt, az ő tájegységükre jellemző szokásokat. A világjárvány természetesen ezt a programot is befolyásolta, de a közösségek hamar alkalmazkodtak a kialakult helyzethez, és a megfelelő intézkedések betartásával, maszkhasználattal, a kerti asztalra helyezett teli kosarakkal áthidalható volt, hogy a pandémia idején is összetartsanak a közösségek, hiszen az akkor született gyermekek szüleinek még nagyobb szüksége volt a gondoskodásra, és arra, hogy érezzék, nincsenek egyedül.

Az országszerte több mint 80 komatál közösség létrejöttét segítő Nemzeti Művelődési Intézet Komatál programja a közösségépítés eszközeivel hozzájárul a Kárpát-medencében a magyar családok életminőségének javításához, a helyi identitásuk megerősödéséhez.

A program honlapján közzétett beszámolók közül örömmel osztunk meg kettőt a SZÍN – Közösségi Művelődés folyóirat olvasóival:

„Gyarapodik a lakosság, gyűlnek a jobbnál jobb receptek és a szebbnél szebb ajándékok! 2022. január 17-én történt meg Békéscsabától, a megyeszékhelytől 35 km-re található 615 lelkes Hunya település 4. és 5. komatál-átadása. A jó hangulatú kettős átadáson a gyermekek és a kismamák, Tóth Lászlóné Mónika és kisfia Lacika, valamint Brlázsné Parrag Kata és kisfia Olivér voltak a főszereplők, de örömmel vett részt a Nemzeti Művelődési Intézet Békés Megyei Igazgatóságának képviseletében Varga Ágnes, Fajó Attila, valamint Hegedűs Roland polgármester úr is. Örvendetes hír, hogy a tavalyi esztendőben 5 gyermek is született Hunyán és valamennyien részt vehettek, illetve vehettünk a Komatál programban. Hálás köszönetünket fejezzük ki a program valamennyi munkatársának és külön dicséretünket küldjük a népi iparművészeknek a gyönyörű alkotásokért! Ebben a szellemben kívánunk sok boldogságot és jó egészséget a programban résztvevő családoknak!”

„Már a program megalakulásakor szerettem volna, ha Zalaváron is megalakul a komatál közösség. Nagyon jó kezdeményezésnek tartom és örülök, hogy a hagyományt tovább örökíthetjük. A jelen helyzet kicsit megnehezíti vagy könnyíti? Nem tudom. Az biztos, hogy véleményem szerint a segítség, az odafigyelés mindig jól jön mindenkinek. Segíteni sok módon lehet. Most sikerült, megalakult az első dupla közösség, melyben egy kisfiú és egy kislány komatál közössége jött létre. Örülünk, hogy részesei lehetünk a Komatál programnak.”

A Nemzeti Művelődési Intézet 2023-ban megújult felületen várja a komatál közösségek jelentkezését.

KASNYIK KATA a Nemzeti Művelődési Intézet kommunikációs központvezetője 2022 tavaszától. Azelőtt a Komatál program koordinátoraként tevékenykedett, illetve ASzakkör online felületeiért volt felelős. Az Intézet számos kiadványának korrektúrázásában, és többek között a SZÍN – Közösségi művelődés folyóirat nyelvi lektorálásában is évek óta részt vesz.

Nagy Edina

Értékfeltárás Szabolcsban

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye értékei

Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét a történelem kovácsolta eggyé Szabolcsból, Szatmárból, Beregből, Ung és Ugocsa pereméből. A gyönyörű, rendkívül kanyargós Tisza folyót, mely Tiszabecsnél érkezik Magyarországra, feltöltődő holtágak, mortovák kísérik, melybe a kis Túr siet. Páratlan növényvilágában megtalálható az évszázados fa, jégkori virág, ősgyep, kotuliliom, varázslatos állatvilágában otthonra leltek a ritka madarak, dámvad, őz, nyúl, fácán, mocsári béka, tarajos gőte és számos halfaj.

A megye három országgal – Ukrajna, Szlovákia és Románia – határos. A Trianon következtében elszakított nemzetrészek lakosai számos kulturális módon kötődnek a megyéhez. Itt található Zajta – a leghűségesebb magyar falu, Garbolcon az ukrán–román–magyar hármashatár és a Keleti Pont. Itt született Bessenyei György és Benczúr Gyula. Móricz Zsigmond szakolyi emlékei alapján írta meg a Kivilágos kivirradtig című regényét és Szatmár falvait járva rengeteg dalt, köszöntőt, találós mesét, játékot gyűjtött. Ennek nyomán maradt fenn a kállai kettős szövege is. Krúdy Gyula 1892-ben diáktársaival Nyíregyházán sajtóirodát alapított, kedvenc ételei pedig ma is fellelhetőek a megye hagyományokat őrző gasztronómiai kínálatában. A nyíregyházi sportreptéren szerette meg a repülést a gyulaházai születésű Farkas Bertalan. A szőke város költőjének, Váci Mihálynak is itt dobogott gyermeki szíve, és Záhonyba jött világra dr. Béres József. Ha ma valaki végigmegy Szatmárcsekén, és Kölcsey Ferencről érdeklődik, ritkán talál olyan házat, ahol ne tudnának valamit mondani a régen elhunyt költőről. Itt, kit a nép szívébe zárt, kit szeretett, kit arra érdemesnek tartott és tart, annak életét figyelemmel kíséri, szokásait megjegyzi, évtizedeken keresztül megőrzi és szájról szájra terjeszti.

A megyében 357 darab műemlék található; az egész Alföldön Szabolcs-Szatmár-Bereg megye őrizte meg a legtöbbet. A megyei műemlékállomány több mint felét egyházi épületek alkotják, melyek közül különösen egyediek és értékesek a középkori templomok. Az organikus építészeti stílus megteremtőjének, Makovecz Imrének számos, teljesen egyéni kompozíciójú épületét csodálhatják meg a megyében élők és az idelátogatók.

A megyei hagyományokban kiemelt szerepe van a paraszti életnek, hiszen az életvitelhez szükséges eszközöket és használati tárgyakat a települések lakói, a célnak többféleképpen megfelelve, saját maguk készítették. A tárgyakat azután generációkon át tökéletesítették. A paraszti háztartásokban a használati, a kultikus funkciójú vagy a reprezentációs célú tárgyakat szívesen ki is díszítették. Ezek a használóknak ezáltal identitástudatot is kölcsönöztek, hiszen sok esetben néprajzi vagy történelmi ismereteket közvetítettek a szomszédos népcsoportok között. Az amatőr művészetek a kulturális örökségünk igazi hungarikumai: kulturális sokszínűségünk hordozói, a hagyományok ápolása, az önazonosság és nemzettudat elmélyülése, valamint az új értékek teremtése révén.

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktár

A települési, tájegységi és megyei értéktár bizottságok egyik kiemelt feladata, hogy ezeket az értékeket közkinccsé tegyék, megismertessék a megyével és a tágabb lakókörnyezettel. A Nemzeti Művelődési Intézet a közművelődési feladatellátás országos módszertani intézményeként fontos szerepet tölt be a települési értéktárak létrejöttének segítésében. A megyei

www.nmi.hu

Beregi keresztszemes és a Beregi Múzeum

igazgatóság munkatársai folyamatos szakmai tanácsadás mellett segítik a települési és tájegységi értéktárak megalakulását, és a már működő értéktárak gyűjtőmunkáját. Emellett együttműködnek a Megyei Értéktár Bizottság vezetőségével és tagjaival, illetve külső szakmai véleményezőként Nagy Edina megyei igazgató részt vesz a bizottsági üléseken.

A 2012. évi XXX. törvény a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról megalkotásának köszönhetően Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében is megkezdték munkájukat a helyi és a megyei szintű értéktár bizottságok. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktárat, az országban az elsők között, 2013-ban hívta életre a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Közgyűlés, mellyel párhuzamosan maga a bizottság is megalakult.

A Bizottság jelenlegi vezetői és tagjai – Baracsi Endre (elnök), Filep Sándor (alelnök), dr. Bene János, dr. Dám László, dr. Kiss Kálmán, dr. László Gézáné dr., dr. Lenti István, dr. Nyakó Zsuzsanna, dr. Szabó Sarolta (tagok) – kiemelten fontos küldetésüknek tartják, hogy őseink örökségét, a magyar kultúra évezredes értékeit, a magyarság szellemi és anyagi alkotásait, ember alkotta és természet adta értékeit a megyei értéktárba összegyűjtsék és rendszerezzék.

Ennek az elhivatott munkának köszönhetően jelenleg 157 érték van bejegyezve a megyei értéktárba. A hungarikumok közül megyénkből büszkék lehetünk a felső-Tisza-vidéki beregi keresztszemes hímzésre, Kabay János munkásságára és Máriapócsra mint nemzeti kegyhelyre.

A megyei értéktár bizottság munkája valóban példaértékű, amit a – felvételt nyert értékeken kívül – olyan kezdeményezések bizonyítanak, melyeknek a legnagyobb és legfontosabb hozadéka az, hogy mára a megyében élő fiatalok is aktív részeseivé váltak az értékgyűjtő munkának.

Mintaprogramok az értékek mentén

Két évvel ezelőtt *Érték – Örökség – Összetartozás*, az idei évben pedig *Értékantológia* címmel látott napvilágot a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktár mintegy másfél száz büszkeségét bemutató könyv. A kötetek szerzői Bene János történész, címzetes múzeumigazgató és Csutkai Csaba fotóművész voltak. Az Árpád-kori szabolcsi földvár történetétől a magyarországi hungarikumok közé sorolt mai eredetvédett pálin-

Érték – Örökség – Összetartozás

káig egy évezred kincseit gyűjtötte kötetbe a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktár két kiadványa.

Az idei évben második alkalommal rendezték meg az „Itthon – otthon értékeink nyomában" rajzpályázatot általános és középiskolás diákok számára. A bizottság tagjai arra voltak kíváncsiak, milyen nyomokat hagy a fiatal korosztályban az az érték, amely körülveszi őket; épített, kulturális és természeti értékeink közül választhattak témát a diákok. A felhívás sikerét bizonyítja, hogy közel 200 alkotás érkezett be a szakmai zsűrihez. A fiatalok olyan perspektívákat, részleteket és új megközelítéseket mutattak be az alkotásaikban, amivel a felnőttek világlátását is bővítik, színesítik.

Júniusban került sor a Sóstói Múzeumfaluban a megyei értékeket bemutató kisfilm premierjére; az alkotásban a megyei értéktár gyűjteményből ötven kincset kötöttek csokorba a készítők. A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktár Bizottság nyilvános ülése színhelyéül a túristvándi csűrt választotta, ahol *Múzeum az értéktárban – értéktár a múzeumban* elnevezésű, megyei értékekből álló állandó kiállítás várja a látogatókat az egykori gazdasági épületben.

A megyénkre jellemző kincsek népszerűsítésének céljából középiskolásoknak hirdetett videó-film-készítő pályázatot *Szem-mÉrték* címmel a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktár Bizottság. A sok-sok megyei érték közül három lett kiemelve: a beregi keresztszemes hímzés, a tiszaadonyi kecskesajt és a nyíregyházi Tuzson János Botanikus Kert.

Túristvándi csűr

A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat *Értékes barangolás* című helytörténeti vetélkedőt hirdetett meg a megyei általános és középiskolák számára. A vetélkedősorozatban fontos szerepet kap a megyei értéktár és a megyei kötődésű hungarikumok. A verseny egyik legfontosabb célja, hogy a közös megyei értékek megismerésével a fiatalok identitástudatát erősítsék. A döntőben egy különleges feladatot is kaptak: be kellett mutatniuk, és a bizottságnak ajánlaniuk egy leendő értéket. Ennek köszönhetően több érték úgy került be a megyei kincsesládába, hogy a tanulók javasolták a vetélkedők feladatainak megoldása során. Ez az értékőrző program a kistelepülések ifjabb korosztályát szólítja meg. A fiatalok számára a program lehetőséget kínál hasonló érdeklődésű fiatalokkal való együttlétekre, közös szabadidős programokra, a saját településük mélyebb megismerésére, a helyi identitás erősítésére, a közösséghez való tartozás érzésének átélésére. Mindez egybefonódik az egész életen át tartó tanulásnak a lényegi elemeivel, hiszen lehetőséget nyújt nem formális kör-

Értékes barangolás vetélkedő

nyezetben történő tanulásra és különböző képességek, készségek fejlődésére.

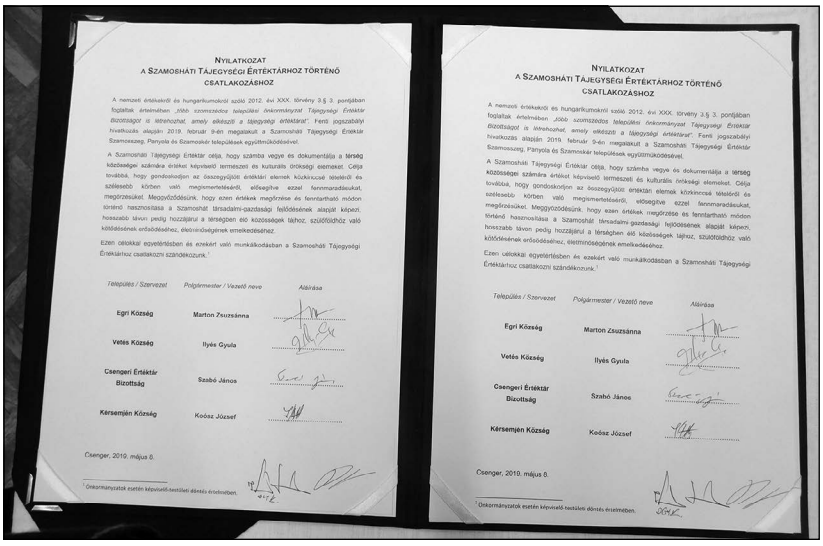
A *Magyarság KicsiNagykövete* határon átívelő programot tavaly júniusban rendezték meg. A program távlati célja az volt, hogy hazánk 19 megyéjéből és Budapestről, valamint öt határon túli, magyarok lakta régióból, Erdélyből, Kárpátaljáról, a Felvidékről, az Őrvidékről és a Délvidékről összesen 200 ezer gyermeket érjenek el. A mintaprojekt helyszíne Szabolcs-Szatmár-Bereg lett. Összesen 681 kisdiák nevezett a versenyre, ahonnan százan kerültek be a második fordulóba és harmincan a nyíregyházi döntőbe. A megyei szinten legjobban teljesítők elnyerték a Megye KicsiNagykövete, a második és harmadik helyezettek a Megye KicsiAttaséja címet. A győztes, így Szabolcs-Szatmár-Bereg megye KicsiNagykövete egy negyedikes, vásárosnaményi leány, Baksa Fruzsina lett. A kultúr- és agrárattasé címeket is megyei diákok kapták: előbbivel a szintén a vásárosnaményi Eötvös diákja, Kósa Krisztián, míg utóbbival a Tiszaszentmártonban élő Poljovij Milán büszkélkedhet.

A Nemzeti Művelődési Intézet *„Otthonról haza" – Kulturális kapcsolatok erősítése a Kárpát-medencében* projekt keretében

Szamosháti Tájegységi értéktár konferencia

2018. november 6-án, Szamosszeg településen a Tájegységi Értéktár létrehozásának kezdeményezésére szakmai műhelynapot tartott. Felmerült annak a kérdése, amennyiben Szamoshátról beszélünk, földrajzi vagy néprajzi alapon vizsgáljuk és indítsuk a Szamoshát mentére irányuló munkát, amely ugyanakkor határon átívelő szervezést is igényel. A Szamosháti Tájegységi Értéktár megalakulása három település együttműködésével indult el Panyolán, a hagyományőrző Panyolai farsangolás keretében megtartott szakmai konferencián. A konferencián részt vett két külhoni település is, akik egyúttal jelezték jövőbeli csatlakozási szándékukat. Ennek jegyében került sor Csengerben, 2019. május 8-án egy újabb szakmai napra, ahol akkor már harmadik alkalommal ülésezték a tájegységi értéktár alapítói, meglévő és immáron új tagjai. A program során újabb települések csatlakoztak az Értéktár munkájához, úgy, mint Csenger, Kérsemjén, továbbá két határontúli település, Egri és Vetés. Ennek köszönhetően a Szamosháti Értéktár egy határon átívelő együttműködéssel is gazdagodott Csengerben.

NYILATKOZAT
A SZAMOSHÁTI TÁJEGYSÉGI ÉRTÉKTÁRHOZ TÖRTÉNŐ CSATLAKOZÁSHOZ

A nemzeti értékekről és hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény 3.§ 3. pontjában foglaltak értelmében „Több szomszédos települési önkormányzat Tájegységi Értéktár Bizottságot is létrehozhat, amely elkészíti a tájegységi értéktárat". Ferti jogszabályi hivatkozás alapján 2019. február 9-én megalakult a Szamosháti Tájegységi Értéktár Szamosszeg, Panyola és Szamoskér települések együttműködésével.

A Szamosháti Tájegységi Értéktár célja, hogy számba vegye és dokumentálja a térség közösségei számára értéket képviselő természeti és kulturális örökségi elemeket. Célja továbbá, hogy gondoskodjon az összegyűjtött értéktári elemek közkincsé tételéről és szélesebb körben való megismertetéséről, elősegítve ezzel fennmaradásukat, megőrzésüket. Meggyőződésünk, hogy ezen értékek megőrzése és fenntartható módon történő hasznosítása a Szamoshát társadalmi-gazdasági fejlődésének alapját képezi, hosszabb távon pedig hozzájárul a térségben élő közösségek tagjai, szülőföldhöz való kötődésének erősödéséhez, életminőségének emelkedéséhez.

Ezen célokkal egyetértésben és ezekért való munkálkodásban a Szamoshát Tájegységi Értéktárához csatlakozni szándékozunk.

Település / Szervezet	Polgármester / Vezető neve	Aláírása
Egri Község	Marton Zsuzsánna	
Vetés Község	Ilyés Gyula	
Csengeri Értéktár Bizottság	Szabó János	
Kérsemjén Község	Kocsz József	

Csenger, 2019. május 8.

* Önkormányzatok esetén képviselő-testületi döntés értelmében.

Csatlakozási nyilatkozat

A Szamosháti Tájegységi Értéktár alappillérei a szatmári állatalakoskodó népi játékok. A megyénkben megmaradt régi hagyományokat élesztette újra Panyola; tíz éve minden esztendőben megidézik február első hétvégéjén ezt a tradicionális farsangi szokást a faluban. Ilyenkor több szamosmenti térségből, illetve a környező településekről érkeznek felvonulók, akik a régi állatalakoskodó gúnyákba bújva, a község utcáit végigjárva incselkednek a helybéliekkel és a többi jelmezessel, feleleventve az ősök népi játékát, hogy a következő generációk is megismerhessék a vidék fontos kulturális örökségét.

A Nemzeti Művelődési Intézet *Ifjúsági értékőr tábor*t szervezett 2018 szeptemberében Szabolcs községben, 18-30 év közötti fiatalok részvételével. A tábor helyszíne Szabolcs község volt, amely Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, a Tisza bal partján, Tokajtól 9 kmre fekvő kis falu. Igen gazdag történelmi emlékekben, hiszen itt helyezkedik el a honfoglalás kori földvár (IX–X. sz.) és I. (Szent) László

itt tartotta az 1092-es szabolcsi zsinatot, valamint itt találhatóak a Tisza regényes szépségű egykori holtágai, a Kerek tó, a Kis-Tisza, amelyek jelentős természeti értéket képviselnek.

A tábor során a résztvevők az értékfeltárás folyamatának elméleti és gyakorlati ismereteit sajátíthatták el és alkalmassá váltak önálló értékőr csoport szervezésére. Intézetünk közösségi értékfeltárásra felkészítő módszertani anyagokat dolgozott ki, melyek bemutatásra kerültek a táborban. A részt vevő ifjú értékőrök szakmai előadásokon és interaktív túrákon ismerkedhettek meg a tokaji hegyvidékkel, a szőlőtermesztéssel és borkészítéssel, a természetes anyagok felhasználási módjaival, azok képzőművészetben való megjelenésével, a kis kézműves mesterségek alapanyagainak történetével, felhasználási lehetőségeivel, valamint az értékek képalkotó eszközökkel történő megörökítésével. A szakmai előadásokon túl kompetenciafejlesztő foglalkozásokon kaptak választ a fiatalok arra, hogy kik vagyunk, honnan jöttünk, miért lehetünk büszkék közeli és távoli őseinkre, a magyarságunkra. Nyilvánvalóvá vált, hogy a fiatalok maguk is fontosnak tartják a helyi értékek megismerését és dokumentálását.

Az értékfeltárás „kovászai”

Ahogy a közösségépítésben szükség van egy „kovász” emberre, aki ismeri, összefogja és segíti egy művelődő közösség létrejöttét és fennmaradását, úgy az értékgyűjtés területén is kiemelten fontos feladat, hogy legyen egy olyan szervezet, intézmény, elismert szakemberekből álló csoport, akik példát mutatnak, szakmai segítséget nyújtanak, támogatnak és nem utolsó sorban ösztönöznek. Megyénkben az értékfeltárás sikeressége kulcsát is ez jelenti, hiszen a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Értéktár Bizottság, a Nemzeti Művelődési Intézet Megyei Igazgatósága és Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat egy olyan együttműködést alakított ki, ahol mindenki fontos, kiemelkedő feladatának tekinti a megyei értékek felkutatását és bemutatását úgy, hogy közben mindhárom szervezet rövid és hosszútávú célkitűzései – értékek bekerülése a megyei értéktárba, művelődő közösségek megalakulása, megyei identitás erősödése, utánpótlás biztosítása, gazdaság és turisztika fellendítése – megvalósuljanak.

A siker másik titka, hogy mindhárman úgy gondoljuk: a magyar kultúra évezredes értékeinek, a magyarság szellemi és anyagi alkotásainak, a megye ember alkotta és természet adta értékeinek összegyűjtésében, egyfajta előrelátóan cselekvő, azaz proaktív magatartásra van szükség. Szabolcs-Szatmár-Bereg megye településeinek, lakosainak tartozunk azzal, hogy aktív szerepet vállalunk az értékek feltárásában. Az értékek figyelembevételével javaslatokat teszünk hagyományőrző rendezvények megszervezésére, hogyan építsék be ezekbe a programokba a település értékeit, kutatási témákat ajánlunk és kezdeményezünk, és részt veszünk minden olyan rendezvényen, ahol lehetőség adódik Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét valamilyen módon megismertetni, hirdetni.

Közben pedig nem feledjük, hogy a hagyományok, elődeink értékrendje, a felhalmozott tapasztalatok meghatározó szerepet játszanak abban, hogy jelen korunkban hogyan döntünk, és milyen jövőt képzelünk el magunknak.

NAGY EDINA andragógus, kommunikáció szakos bölcsész – művelődésszervező; újságíró; film, videó és kultúraközvetítő; PR-menedzser. Nyíregyházán született, tanulmányait is Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében folytatta és közel 10 évig volt egy többfunkciós közművelődési intézmény vezetője. 2018. évtől a Nemzeti Művelődési Intézet Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Igazgatóság munkatársa, 2019-től igazgatója. Kiemelt hangsúlyt fektet a kultúra gondozására, értékek feltárására, Szabolcs-Szatmár-Bereg megye természeti, közösségi értékeinek megismertetésére, a hagyományokat átörökítő tevékenységek megvalósítására és a helyi értékek generációk közötti átadására.

Sült levegő dobozba zárva

„A szellemi kulturális örökség megőrzéséről szóló egyezmény alapján a Magyarországon élő közösségek, csoportok vagy egyének a saját szellemi kulturális örökségükként elismert elemeket javasolhatnak felvenni A szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékére.”[1]

Erre a jegyzékre tizenkettedikként került fel A molnárkalács borsodnádasdi hagyománya 2012-ben. *Borsodnádasd Város Önkormányzatának felkérésére Sági Tibor történelemtanár, a Helytörténeti Gyűjtemény vezetője koordinálta a jelölést. Az ő gondozásában látható a mai gyűjtemény. A kiállításról és a népszokásról már eddig is több alkalommal, az ország számos pontján tartott előadást. A molnárkalács hagyományát népszerűsítő rendezvényeket is szerveznek, valamint az önkormányzat által létrehozott vállalkozás termékként értékesíti azt.*

Mátyás Edina: *Mióta fogyasztanak molnárkalácsot Borsodnádasdon?*

Sági Tibor: Már a tatárjárás idejéből is találtak sütővasat, az a legrégebbi eredetű. Mégis, az ostyasütés hagyománya a XVI. században terjedt el Magyarországon, elsősorban a főúri udvarokban. A köznép ehhez valamivel később jutott hozzá: az ezernyolcszázas évek elején vált gyakorivá, elsősorban Észak-Magyarországon és a Felvidéken. Százas nagyságrendű azon falvak száma, ahol ismerik a molnárkalácsot, mely a római katolikus és az evangélikus liturgiában használt szentelt ostyákból származik. Hagyományosan só, víz, liszt az alapanyaga. Amikor a hétköznapi fogyasztásban is elterjedt, akkor nagyobbra, vastagabbra és ízesebbre készítették. Ma már használnak diót, mákot, rumot, citromot és egyéb alapanyagokat. Ez is azt jelzi, hogy élő hagyományról van szó, megújult és finomabbnál finomabb termékek készülnek a mai konyhákban.

M. E.: *Borsodnádasd miért kiemelkedő ebben?*

S. T.: A válasz az lehet, hogy 1864-ben egy nagy vasipari üzemet hoztak létre a falusi környezetű településen. A helyi férfiak, akik elkezdtek dolgozni a gyárban, ismerték a sütés hagyományát, emellett rengeteg alapanyaghoz, nyersanyaghoz és szakértelemhez jutottak, így minden család készített magának saját sütővasat. A borsodnádasdi molnárkalács titka a sütővasak mennyisége és rendkívüli változatos mintavilága.

A tanítványaimmal 2007-ben 167 mintát gyűjtöttünk össze Borsodnádasdon frottázs[2] nyomatban.[3] A mintákat statisztikai szempontból elemeztem, ami nagyon izgalmas munkafolyamat volt. Az országban egyedülálló adatbázis jött így létre.

Az eredete vallási, és a fogyasztása is köthető vallási ünnepekhez. Például a húsvéti-, és karácsony előtti nagyböjt ideje alatt fogyasztották. Ettől függetlenül a hétköznapokban is készítették. Laktató ételek, például bableves után hétköznap is sütötték. Ismeretes, hogy a környéken a lakodalmakban is elterjedt volt. Lajos Árpád etnográfus jegyezte fel, hogy valamikor száz, illetve ezerszám sütöttek molnárkalácsot a barkók. (A barkó népcsoport a palócok egyik zárt közössége, különleges motívumvilággal, amely kulturális örökségünk része.[4])

A borsodnádasdi és környékbeli, körülbelül 40 kilométeres körzetben található falvakból való sütők döntően a borsodnádasdi lemezgyárhoz kötődnek. Az itt készült sütővasakon kibontakozott

1 http://www.szellemiorokseg.hu/
2 dörzsölés: egyfajta képzőművészeti technika, melynek során az adott anyagra papírt helyeznek, és egy rajzeszközzel átdörzsölik
3 Sági Tibor: Molnárkalács sütővasak Borsodnádasdon és környékén
4 https://kultura.hu/barkok-foldjen/

www.nmi.hu

a díszítő tevékenység is, amelyek ezáltal népművészeti alkotásokká váltak. A sok sütővas azért készült, mert szinte minden férfi a házasság alkalmából az újdonsült feleségének készített egy saját motívummal ellátott eszközt. Minden molnárkalácsban megjelent a saját minta: „ha a saját mintámat eszem, az rangot jelent". A családoknak ez hasonló, mint a saját imakönyv, amikbe beleírták, hogy a családban ki mikor született és halt meg. Mondhatni, hogy a paraszti írásbeliségnek egy feltáratlan, mégis nagyon jól dokumentálható eszköze. Megjelenítik benne a nevet, a készítő nevét, az esküvő időpontját, ha esküvői ajándékként a vőlegény adta a menyasszonynak. Örömteli, hogy manapság is készítenek még vasat. Ez egy nagyon fontos továbbélése a hagyománynak. A képi megjelenések már modernek, például egy balatoni nyaralás emlékére vitorláshajóval díszített sütővasat gyártottak.

Más településeken csak a gazdagabb parasztembereknek volt, hiszen ehhez alapanyagot nagyon nehéz volt szerezni. Például egy tönkrement ekevasból lehetett elkészíteni a tányérját.

M. E.: *Hogy néz ki a sütővas?*

S. T.: Egy sütővas 10 alkatrészből áll. A 2 tányér körülbelül 16 milliméter vastagságú vas. Régen négy darab szegecs volt benne, manapság már csavarokat használnak. A két szára ollószerűen nyitható, ez általában a lemezgyárban használt tűzifogónak a két szára volt, amelyeket egy csavarral tettek mozgathatóvá. A legvégén mindegyiknek volt egy spáring nevű láncszem, amivel összefogták és úgy sütötték az ostyát. Egy sütővas 4-7 kilogrammot nyomott. A vasak mintavilágában kiemelt szerepet játszanak a vallási motívumok: a templom, az útszéli kereszt. Nagyon sok vason rajta van a Hit, Remény, Szeretet, vagyis a kereszt, a horgony, a szív. Például van olyan is, amelyre a templomi ostyát rajzolták rá az IHS felirattal. JESUS HOMINUM SALVATOR, azaz Jézus az emberek megváltója. Érdekesség, hogy egy környékbeli pap értelmezésében ez: Jézus Hív Siess! Angyal motívumok is megjelennek. Például egy 1918-as mintájú, a háború végén békét kívánó sütőn olajágat visz a két angyal.

A zsidó vallásban és a zsidó gasztronómiában sem ismerik a molnárkalácsot. Mégis, itt Borsodnádasdon 3 vasnak a mintája maradt fenn, amelyek egyértelműen zsidó jelképeket ábrázolnak.

Rengeteg virágminta lelhető fel: rozmaring, tulipán, napraforgó, rózsa, hóvirág. De nagyon erős a szerelmi motívumok megjelenése is; szív, csókolózó galambok. Természetesen a felsorolt virágmotívumok jelképei is a szerelemhez vezethetők vissza. A következő nagy motívumvilág az állami jelképek megjelenítése. Az 1890-es koronás kiscímer, a millenniumi időszak magyarságtudatának megjelenése, felerősödése. A Kossuth címer megjelenése szinte rögtön rákerült a vasakra is. Az ipartörténeti sütővasak is nagy számban megjelennek. A gyár gépei, közlekedési eszközök is megelevenednek egy-egy sütővason.

www.nmi.hu

A YouTube-on[5] bárki számára elérhető a kisfilm, A molnárkalács hagyománya Borsodnádasdon címmel, melyet kolléganőmmel, Vass Beátával készítettünk.

M. E.: *És a molnárkalács tésztája?*

A tésztának két formája van. A régi változata a gyúrttészta, a másik a kevert tészta, ami éppen olyan állagú, mint a palacsinta. Különböző ízesítésű tésztákat is készítettek. Karácsony este is fogyasztottak belőle, sőt még az állatoknak is adtak petrezselyemmel ízesítve, hogy sokáig éljenek.

Jókai Mór „sült levegőnek" aposztrofálta e finom ostyát. Egy 1800-as évekbeli szakácskönyvben találtunk rá utalást: „…Ha díszül még hohlhippel megrakod, kacagnak majd rád az angyalok…"[6]

A környéken felhengergetik a molnárkalácsot szivar alakúra. Mi tiltjuk a felhengergetést, mert akkor nem látható a minta.

Elsősorban téli időszakban sütötték, amikor a sparherdben egyébként is fűtöttek az emberek. A sparherdnak levették a karimáját és a tűztérbe tették be a tányérok közé csurgatott egy kanál tésztát. Nyáron ritkán készítették. Ma már a hagyományőrzés keretein belül külön molnárkalácssütő szerkezeteket is készíttetett az önkormányzat, illetve gáztűzhelyet használunk a bemutatósütések alkalmával.

M. E.: *Maga a név honnan ered?*

S. T.: Egészen jól beazonosítható a kalács nevének eredete. Amikor még mi nem állítottuk elő az ostyát, Szlovákiából, Pozsony mellől hoztak Borsodnádasdra árusítani, annak a borítóján ott volt a titok, egy vízimalom. Azokon a vidékeken, de például Nógrádban is „malomkalácsnak" hívják. Mindenki elvitte a búzáját őröltetni a malomba. Mivel mindenki a saját búzájából őrölt lisztet szerette volna hazavinni, azt meg kellett várni, hogy elkészüljön. Amíg várt, addig beszélgettek a molnárral. A molnár felesége az új lisztből sütött molnárkaláccsal kínálta a várakozókat. Nagy valószínűséggel ez az eredete. Malomkalácsnak, molnárkalácsnak, nyírkának nevezik. Olyanról is hallottunk, hogy kivágták a mintát és felakasztották a karácsonyfára. Borsodban is ismeretes ez. Itt, Borsodnádasdon van egy különleges neve, a zsizsibogó. Ennek az eredete, amikor azt mondjuk a gyereknek, hogy ne érjen a tűzhöz, mert zsizsa. Tehát vigyázz, mert forró!

M. E.: *Hogyan épül köré a hagyomány?*

S. T.: A hagyományápolás azért indult el, mert láttuk, hogy kidobálják az emberek a sütővasakat. Az iskolai hulladékgyűjtésből szedtünk ki sokat a tanítványaimmal. A megváltozott világban a nehéz sütővasat az idősebb mama már nem bírta emelgetni, a fiatalok pedig már nem is használták. Természetesen az életmódváltás is közrejátszott.

Mégis, örömmel mondhatom, hogy a mai gyermekeknek is van olyan csoportja, akik nagyon érdeklődnek ez után a hagyomány után. Alkalmanként szoktunk a tanítványaimmal sütni. Jó hallani, hogy még be sem fejeztük a foglalkozást, már a következő alkalom felől érdeklődnek.

A hagyomány továbbélését egyértelműen a civil szervezetek ápolják: egyszer egy évben, a Molnárkalács fesztiválon bemutatják, hogyan készül ez az étel. A fesztivál a molnárkalács ünnepe. Ilyenkor legalább 150 darabot sütnek fejenként az asszonyok délután kettőtől este nyolcig. Jó látni, amikor tucatnyi csoport, száznál több ember egyszerre süti az ostyát.

Borsodnádasdon ma már nagyon körülményes régi sütővashoz jutni, szinte aranyáron lelhető

5 https://www.youtube.com/watch?v=hK_ch5-FBPc, https://www.youtube.com/watch?v=l8OSuXjAke0
6 a feltekert ostya németül

fel. Már nehéz elhinni, hogy annak idején a hulladékgyűjtéskor szedtem ki az összehordott, feleslegesen kidobott vasak közül.

Van egy pár mester, aki még készít sütővasakat. Viszont egyre kevesebb az alapanyag, ez nehezíti az átörökítést.

M. E.: *Ha most Borsodnádasd utcáin a lakosságot megkérdeznénk, hogy a település neve hallatán mi az első, ami eszébe jut, mit mondanának? Kiépült a molnárkalács imázsa?*

S. T.: Meggyőződésem, hogy Borsodnádasdon a molnárkalács nagyon jó lehetőséget ad a büszkeségre, és valamilyen szinten ezt ki is használjuk. Még a munkanélküliség is csökkent általa.

A magyar paraszti közegbe (150 éve) idejöttek a külföldi munkások, amivel létrejött egy kulturális különbözőség. Alkalmanként megjelent a falu–telep szembenállása. A két különböző életvitel ellentmondását egyetlen szimbólum egységesítette: a molnárkalács. A hagyományt adta a magyar paraszti falu, a vasat, a gépeket, az alapanyagot, a szakértelmet pedig a gyár. Tehát falu–telep, paraszt–munkás együtt gondolkodik, ezt hívják Borsodnádasdnak.

M. E.: *A hallottak alapján egyértelműen elmondható, hogy itt, Borsodnádasdon kulturális alapú gazdaságfejlesztés történik. Van egy hagyomány, amire felépült egy üzem, terméket állítanak elő és értékesítik azt.*

S. T.: A város vezetése megalapított egy üzemet, ahol munkahelyet teremtettek. A terméket háromféle csomagolással értékesítik. Díszcsomagolásban, szögletes-, és átlátszó csomagolásban.

A turizmusra is alapozunk. Készítettünk angol, francia nyelvű prospektust.

Fontosnak tartjuk, hogy meg tudjuk mutatni a múltunkat. A hagyományunk bemutatását pedig úgy tegyük meg, hogy a településen élőknek akár munkát is tudjunk adni.

M. E.: *Hol lehet találkozni a termékkel? Hol lehet megvásárolni?*

S. T.: Borsodnádasdon kapható boltokban, a művelődési házban, az erre kialakított árusító helyeken, illetve az ország különböző nagyvárosaiban, mintaboltokban is megtalálható. Valamint rengeteg bemutatósütést tartunk. Például Szentendrén a Pünkösdi Forgatag rendezvényre mindig meghívnak, vagy a Terézvárosi búcsúra is hivatalosak voltunk nagyon sokáig.

Rengeteg járulékos rendezvényt lehet még erre a hagyományra kifejleszteni. Például volt molnárkalács-minta készítő verseny is. A győztes mintájából el is készült a sütővas.

M. E.: *A Molnárkalács fesztiválon hogyan jelenik meg a hagyomány?*

A fesztivál ideje alatt a településen működő jurtatáborban volt látható egy mini kiállítás a sütővasakból, bemutatva a gazdag mintavilágot.

A pandémiát követően beköltözött a rendezvény a Városháza előtti térre, ami azért kényelmes, mert a Helytörténeti Gyűjtemény épületében minden érdeklődő megtekintheti a kiállítást és meghallgathatja a tárlatvezetést. Az út másik oldalán pedig lehet sütni és közben zajlanak a kulturális programok. A hagyomány így megjelenik, mint múlt és mint megélt, végzett tevékenység is. A rendezvényen az idelátogató vendégek ki is próbálhatják a sütést, és ingyen megkóstolható minden sátornál a molnárkalács. Az igazán komoly mesterek versenyeznek is egymással! Különböző ízesítésű ostyák készülnek ilyenkor.

Meggyőződésem, hogy az értékes kultúra vonzza azokat az embereket, akik életben akarják tartani és tovább akarják vinni a hagyományainkat, az értékeinket!

A cikkben felhasznált fotókat Sági Zsuzsanna, Gyárfás Tóth Gábor, Sir Artúr készítették.

MÁTYÁS EDINA a Nemzeti Művelődési Intézet Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Igazgatóságának közművelődési referense, megyei igazgatója. 2000 óta dolgozik a közművelődés területén. A Nyíregyházi Főiskolán szerezte meg diplomáját művelődésszervezőként, jelenleg a Debreceni Egyetemen Kulturális mediáció MA képzésben vesz részt. Szakmai pályafutása során dolgozott „egyszemélyes" művelődési házban, kulturális központban. Érdeklődési köre az amatőr alkotó lét, ezen belül az amatőr színházi élet minél színvonalasabb működtetése. A falusi közegben közel került a népi hagyományokhoz, szokásokhoz. A díszítőművészeti kiállításokat, a népszokásokon alapuló rendezvényeket mindig örömmel szervezte.

Gasztronómia és közművelődés

A gasztronómiai értékek az identitáskultúra legfontosabb elemeit képezik. Nap mint nap részesei, tanúi lehetünk olyan beszélgetéseknek, amelyek tárgya az adott településre jellemző gasztronómiai különlegesség, egyediség. Ezek az ételek már az említések által értékké válnak. A hétköznapjaink részesei, de kiemelve őket a kötődésünk meghatározó elemeivé fejlődnek. Vannak teljesen egyedi, csak az adott településre jellemző gasztronómiai értékek, és vannak olyanok, amelyek egy egész tájegységre jellemzőek. Ez utóbbi esetben is megfigyelhetők a tájegységen belüli apróbb eltérések, amelyek alapján egy helybéli meg tudja különböztetni a települése töltött káposztáját a szomszéd községétől. Ez az identitáselem jelentős szerepet játszik a *mi-tudat* kialakulásában, erősödésében. Adódik ebből rögtön a lehetőség (és a feladat is): a helyi gasztronómia egyedi értékeinek felhasználása a településeket megkülönböztető, egyedivé tevő közösségi események megvalósításában, illetve a helyi közösség, a helyi társadalom megerősítésében. Számos jó példa, egy-egy gasztronómiai értéket ikonként, fesztiválnévként használó rendezvény ismeretes. Napjainkra a települési nagyrendezvények meghatározó részévé váltak a gasztronómiai értékek, ezen keresztül is népszerűsítve azokat. Néhány különlegesség a teljesség igénye nélkül: Hurka-pite fesztivál (Polgár), Murcis Krumpli fesztivál (Nyíradony). A gasztronómiai kifejezés önálló értékké válását bizonyítja a Fülöpi Gasztronómiai és Kulturális Fesztivál.

A helyi gasztronómia sajátosságok értékként történő azonosításában, megélésében mérföldkő volt a hungarikum törvény megjelenése, szemléletformáló és egyben népszerűsítő szerepe. A Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar Megyei Igazgatósága 2022-ben végzett online felmérést a megyei közművelődési szervezetek körében. A kutatás – többek között – azzal a céllal történt, hogy az igazgatóság megismerje: a települési értéktárakban szereplő értékek milyen, a hungarikum törvény által meghatározott kategóriákban szerepelnek. A kérdőívet 53 település töltötte ki (párhuzamosan a megyei értéktárbizottságok képviselőivel interjú készült). A válaszadók a gasztronómiai értékeket három kategóriába sorolták. Az agrár- és élelmiszergazdaság kategóriára vonatkozó kérdésre 20 válasz érke-

zett. Ebben a kategóriában több településen jelentek meg egy és négy közötti számban gasztronómiai értékek, mint például a bárándi kenyér, a hadházi hurkatészta, a görcsös galuska leves, vagy a hadházi töltött káposzta.

Az akár évszázados tapasztalati tudás lehet az oka annak, hogy a gasztronómiai értékek megjelentek az egészség és életmód kategóriában is: furtai babgulyás, furtai káposztás murgyé, furtai ökumenikus süteményes könyv. A betegségek megelőzése érdekében hazánkban is nőtt a hagyományos ételek és táplálkozás iránti figyelem. Ez a szempont további lehetőségek felé nyit utat azok felhasználásában, népszerűsítésében. A helyi alapanyagokból, helyben készített ételek valóban jól szolgálják az egészséget, mert nem több száz kilométeres szállítás után, és jellemzően nem tartósított alapanyagokból készülnek.

A népszerűsítés egyik meghatározó útja lehet a gasztronómiai érték azonosítása a turizmus és vendéglátás kategóriában. Az itt azonosított értékek között megjelent néhány igazi kuriózum, mint például a mustos mogyoró vagy a borzos kifli. Hajdúhadház esetében a kategóriában található értékek már azok egymásra épüléséről tanúskodnak, létrehozva egy markáns turisztikai eseményt. Itt jelent meg a hadházi savanyú káposzta és az abból készült, egyedi hadházi toroskáposzta, amelynek népszerűsítő alkalma a nagy látogatottságnak örvendő Hadházi káposztás napok. Mindennek az alapja az országos ismertségű hadházi lapos káposzta. A rendezvény jó gyakorlat azért is, mert egyéb helyi értékek fő programelemként, vagy kísérő programként jelenhetnek meg a fesztiválon: amatőr művészeti csoportok műsorai, népi kismesterség, tárgyalkotó népművészet. A káposztához kötődő alkalmak folyamatosan jelen vannak a fesztiválon: káposztás ételek, káposzta teke, káposzta kosár, káposztakiállítás, káposztakihívások.

A gasztronómiai értékek népszerűsítését is szolgálta a Hajdú-Bihar Megyei Igazgatóság egyik kezdeményezése, amelyben a faluséta módszertani leírását készítette el, és kezdeményezte a megyében a faluséta programok összeállítását, megvalósítását. A módszertani leírásban elsősorban a faluséta közösségépítő szerepét emelte ki, de nagy hangsúlyt helyezett a helyi értékek, közöttük a gasztronómiai értékek feltárására, bemutatására. A módszertani leírás alapján készített faluséta programokban megjelentek a helyi gasztronómiai értékek. A 2022. évi mezőpeterdi XI. Burgonyafesztivál egyik programeleme a „falunéző gyalogséta”.

Az igazgatóság a helyi gasztronómia értékek népszerűsítése és a közösségi együttműködés erősítése érdekében hirdette meg a *Mi receptünk* című programot Hajdú-Bihar megyében. A felhívás alapján a megyei településeknek elsősorban közösségi feltárással kellett kiválasztani egy, a lakóhelyükre leginkább jellemző gasztronómiai értéket. A kiválasztás után le kellett írni a receptet, valamint fotókat kellett készíteni az elkészített ételről. Az igazgatóság a beérkezett anyagokból települési posztereket készített, amit vándorkiállításokon népszerűsített. A program része volt a kiválasztott gasztronómiai érték elkészítése egy közösségben, ezzel erősítve annak közösségépítő szerepét. Az egyik legkülönlegesebb sajátosság a furtai káposztás murgyé lett. A murgyé készítését bemutató filmet közel nyolcezren tekintették meg eddig.

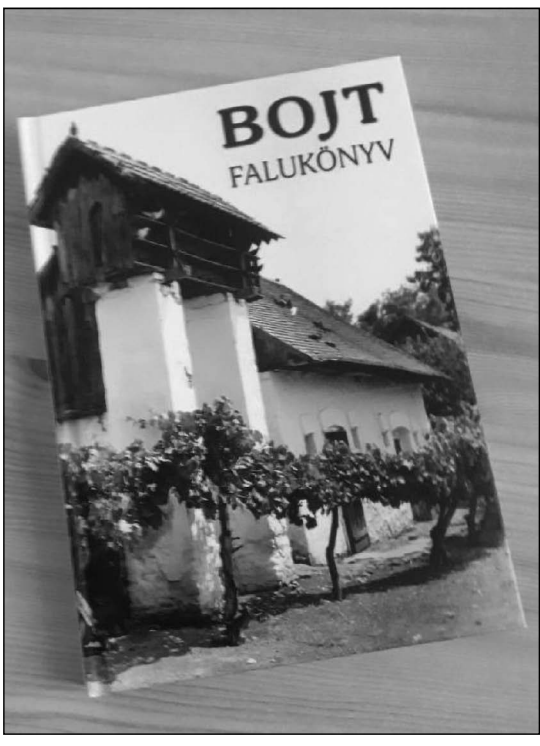
A gasztronómiai értékek népszerűsítésének eszköztára igen bőséges, a hagyományos módszerek mellett gyakran jelennek meg innovációk.

A hagyományos elemek közül mindenképpen ki kell emelni a falukönyvek sorát, amelyekben rendszerint egy-egy fejezet szól a helyi receptekről, ételekről. Bojt első falukönyve a hagyományos és kemencében készült ételeket mutatja be.

Kedveltek és nagyon hatékonyak a népszerűsítésben a nagy számban megjelent receptgyűjtemények – települési, tájegységi, vagy akár megyei szinten. A Tolna megyei Györköny receptgyűjteményét a helyi hagyományőrző egyesület adta ki „Így főz(t)ünk Györkönyben" címmel.

Nagy jelentősége van a gasztronómiai célú közösségek létrejöttének, civil szervezetek megalakulásának, amelyek elsődleges célja valamilyen gasztronómiai érték népszerűsítése, megőrzése. Fő tevékenységük valamilyen gasztronómiai érték köré szerveződik és annak elkészítése mellett az ahhoz kapcsolódó kulturális örökség elemek, szokások megőrzésére is nagy hangsúlyt fektetnek. Ilyen szervezet a hajdúböszörményi Civilek a Lakóhelyért Egyesület, amely a hagyományos kelt tészták, és a magyar kenyér rangjának és hírének visszaállításán dolgozik. Nemcsak látványsütést, kóstoltatást, fesztivál-kitelepülést végeznek, hanem hagyományőrző iskolai csoportok létrejöttét segítik, így népszerűsítve célkitűzéseiket a fiatalok körében.

Az innovációk közül kiemelkedik a Nemzeti Művelődési Intézet gasztrobusza, amely a Kossuth Rádió Országjáró műsorával együttműködve rendkívüli eredményeket ért el a hagyományok népszerűsítésében. A gasztrobusz látványos megjelenése, a buszon alkalmazott látványtechnikák, a tálalás kultúrája a Nemzeti Művelődési Intézet Komatál programjában készült népművészeti remekekkel egyedi, emlékezetes népszerűsítő alkalom. Prohászka Béla Venesz-díjas mes-

terszakács a busz séfje; a megyei igazgatóság munkatársai és általuk is ajánlott közreműködők, vendégszakácsok mindig az adott településhez, illetve tájegységhez kötődő gasztronómiai értékeket mutatnak be, a legtöbb esetben a gasztrobuszban, helyben elkészítve. Az Intézet és a Kossuth Rádió együttműködése egészen sajátos módon népszerűsíti hazánk gasztronómiai értékeit. Azokat interjúk segítségével elevenítik meg, hozzák közel a hallgatókhoz. A helyszínre látogatók pedig láthatják, sőt megkóstolhatják az elkészített elemeket. Kevesen gondolnák, hogy a pogácsának milyen sok receptje létezik. Egyik különlegesség például a hajdúdorogi sovány pogácsa. 2022. augusztus 20-án Debrecenbe látogatott a gasztrobusz, ahol a debreceni finomságok mellet a Bojt településről érkező vendégek hoztak a karneválhoz illő különlegességet, rózsás csörögét.

Régi közmondásunk szerint „a jó bornak nem kell a cégér". Azonban fenti összefoglalásunk inkább arra figyelmeztet, hogy a jó bornak is kell a cégér, a gasztronómiai értékek népszerűsítésére folyamatosan szükség van.

ANGYAL LÁSZLÓ Már középiskolában megszerezte a középfokú szakirányú közművelődési végzettséget. A Debreceni Egyetemen, akkor Kossuth Lajos Tudományegyetem, történelem szakos középiskolai tanár és közművelődési és népművelői előadó oklevelet kapott. Rajztanári képesítését a Nyíregyházi Főiskola képzésén nyerte el. Szakmai munkáját egy debreceni ifjúsági klubban kezdte, majd a Kölcsey Ferenc Megyei-Városi Művelődési Központban a művészeti csoportban dolgozott. Később a központ megyei – módszertani osztályán dolgozott, majd annak vezetője lett. 2000-től a Kölcsey Ferenc Megyei Közművelődési Intézet munkatársa lett osztályvezetőként, majd igazgatóhelyettesként. Munkája során a közművelődés valamennyi területén szerzett szakmai tapasztalatokat. Járási, megyei, országos és nemzetközi hatású programok megvalósításában vett részt és jelentős tapasztalatot szerzett a módszertani-szakmai szolgáltatások területén. Wlassics Gyula – és Bessenyei-György – díjban részesült. Több megyei és országos szakmai és művészeti civil szervezet vezetőjeként, vezetőség tagjaként is dolgozott. A Debreceni Egyetem óraadó tanára.

Dr. Juhász Erika
– Kádár Ákos

A kultúra közösségeket épít

Közösségépítő Kultúránk rendezvénysorozat 2020–2022

A Nemzeti Művelődési Intézet 2020-ban indította útjára a Közösségépítő Kultúránk rendezvénysorozatot. Fókuszában az a törekvés áll, amely szerint országszerte mindenkinek lehetőséget kell teremteni ahhoz, hogy a több évszázados magyar kultúrkincsből részesülhessen, ezáltal erősítve a nemzeti identitást és segítve a kulturális esélyegyenlőséget.

A rendezvény elsődleges célközönsége a kulturális intézmények munkatársi köre, az amatőr művészeti közösségek vagy bármely civil közösség tagjai, településvezetők és önkormányzati munkatársak, közintézményvezetők és munkatársak, családok és minden további érdeklődő. Ezek a közösségek jelentős szerepet töltenek be egy-egy település életében, mintegy mozgatórugóként vannak jelen. Intézetünk kiemelten fontosnak tartja ezen közösségek szakmai támogatását és a személyes kapcsolatok erősítését, amelyre kiváló lehetőséget nyújtanak a KözösségÉpítő Kultúránk – azaz KÉK – rendezvények.

Érkeznek a közösségek Lakitelekre

Közösségépítő Kultúránk 2020

Az első, 2020. évi programsorozat célja főként az volt, hogy az országban tevékenyen működő művelődő közösségek, amatőr művészeti csoportok megismerjék a Lakiteleken újonnan átadott és megjelenésében impozáns Nemzeti Művelődési Intézet székházát, a Kárpát-medencei magyar közművelődés központját, miközben előadóművészeti produkciót láthatnak és dolgozhatnak fel együtt. A kéthetes közművelődési és előadóművészeti programsorozat szervezője a Nemzeti Művelődési Intézet volt, a megvalósításban többek között közreműködött Lakitelek Község Önkormányzata és a lakiteleki Népfőiskola Alapítvány is. A rendezvény fő támogatója az Emberi Erőforrások Minisztériuma Lázár Ervin Program Előadó-művészeti közösségek és tevékenységek mentorálása című projektje. A program 2020. június 23. – augusztus 5. között valósult meg a Nemzeti Művelődési Intézet székházában és a Hungarikum Ligetben, valamint a lakiteleki autóskempingben.

Közösségépítő Kultúránk a székházban

A rendezvény megvalósításával kapcsolatos munkálatok 2020. június 1. – augusztus 31. között zajlottak. Ebbe a folyamatba a Nemzeti Művelődési Intézet 40-45 munkatársa és 30 fő külsős megbízott került bevonásra, akik között nemcsak szakemberek, hanem a szakma iránt érdeklődő lelkes fiatalok is voltak. Így megközelítőleg 80 ember közös munkájának, lelkesedésének és elhivatottságának, valamint több mint 100 szolgáltató közreműködésének köszönhetően valósult meg a Közösségépítő Kultúránk programsorozat.

A rendezvényre látogató közönség számára – a Déryné Program támogatásának köszönhetően – négy színtársulat összesen 14 előadása került bemutatásra a Lakitelek-tőserdei autóskempingben felállított cirkuszsátorban. Olt Tamás – *Szájon lőtt tigris*, a Soproni Petőfi Színház és a Forrás Kulturális Alapítvány koprodukciójával létrejött *Mindörökké Júlia*, az Esztergomi Várszínház – *Végy karjaidra idő…* és a Gyulai Várszínház – *Karády zárkája* című darabok mellett bemutatkozott a Békéscsabai Jókai Színház – *Két összeillő ember* című művével és a Gózon Gyula Színház – *Agyigó: Szabó Magda élete* című előadásával.

A résztvevők a délutáni programban a Nemzeti Művelődési Intézet székházát és a Hungarikum Ligetet tekintették meg, vezetett körsétáik keretében. A rendezvény napi két turnusban valósult meg, azaz egy délelőtti és egy délutáni programterv támogatta a zavartalan lebonyolítást, így a turnusonként 450-500 látogató gördülékenyen és biztonságosan vehetett részt a programelemeken. A vendégeket az ország 19 megyéjének különböző pontjairól szervezett buszok szállították Lakitelekre, a megfelelő helyszínekre. A Nemzeti Művelődési Intézet megyei hálózata és kapcsolatrendszere nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy az ország bármely pontján működő művelődő közösségeknek biztosítani lehessen a rendezvényen való részvétel lehetőségét.

A program várható látogatottsága kapcsán számolni kellett a pandémia miatt kialakult hátráltató körülményekkel. A szervezők elsődleges szempontja a higiéniai körülmények és az aktuálisan érvényes rendeleteknek megfelelő járványügyi intézkedések szem előtt tartása volt, hogy a látogatók és a megvalósítók is maximális biztonságban érezhessék magukat. *A pandémia ellenére a rendezvény két hete alatt az ország 19 megyéjéből összesen 10 450 fő vett részt a Közösségépítő Kultúránk 2020. évi programsorozaton.*

Közösségépítő Kultúránk 2021

A program 2021-es tervezése során az Intézet országos hatókörben gondolkodva már számos további kulturálisan kiemelkedő helyszínt is bevonva igyekezett megszólítani a közösségeket.

A több színtéren megvalósuló, összességében több mint öthetes közművelődési és előadó-művészeti programsorozat megvalósításában a Nemzeti Művelődési Intézet koordinációja mellett közreműködött Lakitelek Község Önkormányzata, a lakiteleki Népfőiskola Alapítvány, a Petőfi Sándor Művelődési Ház Közösségi Színtér, a kápolnásnyéki Kárpát-medencei Művészeti Népfőiskola, a kecskeméti Hírös Agóra Kulturális és Ifjúsági Központ és a kaposmérői Kassai-völgy is. A rendezvény fő támogatója az Emberi Erőforrások Minisztériuma Lázár Ervin Program Közösségépítő Kultúránk programsorozat című projektje.

A Lakiteleken, Kápolnásnyéken, Kecskeméten és Kaposmérőn szervezett tevékenységek megvalósításában fontos szerepet töltöttek be a Nemzeti Művelődési Intézet megyei igazgatóságainak szakemberei, ezáltal garantálva a tevékenységek sikeres megvalósítását. A rendezvényszervezési feladatokban a Nemzeti Művelődési Intézet 60-65 fő munkatársa és 40 fő külsős megbízott vett részt.

A programokra az ország minden pontjáról érkeztek látogatók, akiknek utaztatása bérelt autóbuszokkal történt, amelyet szintén a Nemzeti Művelődési Intézet megyei igazgatóságai szerveztek. A Közösségépítő Kultúránk program szakmaiságát tovább erősítette, hogy a buszos utazások során szakmai tájékoztató információkat kaptak az utazók, és játékos formában megvalósult ismeretterjesztő programban is részesülhetettek (Hungarikum totó, Napúton mobil applikáció bemutatása és kipróbálása stb.). Előre összeállított módszertani anyag alapján az utazás alatt és a szakmai programok során is zajlott a résztvevők fejlesztése, ismereteinek bővítése.

Lakiteleket 2021. június 9. – július 13. között összesen 14 751 fő látogatta meg. Az előző évhez hasonlóan a Nemzeti Művelődési Intézetben és a Hungarikum Ligetben vezetett körsétákon túl a tőserdei autóskempingben felállított cirkuszsátor szolgált az előadások helyszínéül, ahol többek között a Déryné Program támogatásával

www.nmi.hu

a Fordulj Kispej Lovam néptáncegyüttes és a Zagyva Banda – *Üzenet haza*, a Jókai Színház – *Hajnalban, délben, este*, a Magyarkanizsai Udvari Kamaraszínház – *Tizennyolc* és a Gózon Gyula Kamaraszínház – *Szerelem, óh!* című előadásokat tekinthették meg.

Kápolnásnyékre 2021. június 28. – július 9. között összesen 4445 fő látogatott el. A színházi produkció megtekintésén túl lehetőség volt a Kárpát-medencei Művészeti Népfőiskola Eseményközpontja, valamint a Halász-kastély és park megismerésére vezetett körsétával, illetve a Vörösmarty Emlékház és Liszt Művészház egyéni megtekintésére. A programsorozat a közösségépítési célok mellett hozzájárult a Kárpát-medencei Művészeti Népfőiskola munkájának megismertetéséhez is. A Csajághy Laura Szabadtéri Színpadon a Déryné Program támogatásával fellépett a Nemzeti Táncegyüttes – *Kárpátok visszhangja* című előadásával, a Balassi Táncegyüttes – *Ládafia* című darabjával, a Forrás Kulturális Alapítvány – *Mindörökké Júlia* és a Forrás Néptáncegyüttes – *Puszták népe* című előadásokkal.

A Lakitelek – Kecskemét helyszínre 2021. szeptember 18. – szeptember 29. között összesen 1265 fő látogatott el az ország számos pontjáról érkezve. Lakiteleken a Nemzeti Művelődési Intézet székházában körbevezetés, Kecskeméten pedig a Hírös Agóra színháztermében a Fordulj Kispej Lovam Néptáncegyüttes és a Zagyva Banda *Üzenet haza* című előadását tekinthették meg a látogatók. A program célja, hogy a résztvevők érezzék az előadóművészeti tevékenységek kulturális, közösségi erejét egy színházi előadáson keresztül.

Kaposmérőre egy mintaprogram keretében 2021. szeptember 15-én és 2021. október 21-én összesen 61 szakember látogatott el, ahol Kassai Lajos lovasíjász és tanítványai bemutatóját, valamint vezetett körséta után az értékteremtő Kassai-völgyet tekinthették meg a vendégek.

A Közösségépítő Kultúránk programsorozat keretében 2021. június 09. – 2021. október 21. között összesen 20 522 fő vett részt az ország 19 megyéjéből.

Közösségépítő Kultúránk 2022

A 2022-es évben tovább folytatódott a Közösségépítő Kultúránk Programsorozat, amely során négy helyszínen fogadta a Nemzeti Művelődési Intézet a kultúra iránt érdeklődőket. A helyszínek Lakitelek, Kápolnásnyék, Kiscsősz és Gyula voltak. A rendezvényszervezésben a Nemzeti Művelődési Intézet 50 munkatársa és hozzávetőlegesen 30 külsős személy vett részt. *A rendezvénysorozat ideje alatt 2022-ben összesen 14 877 fő látogatta meg közösségépítő programjainkat.*

Lakiteleken összesen 7984 fő látogató vett részt közösségépítő programsorozatainkon. A nagyrendezvény mellett idén elindítottuk KÉK hétvégék című rendezvénysorozatunkat is. Az előbbi két turnusban, egy-egy hetet felölelve valósult meg 2022. június 27. és július 3., valamint szeptember 2. és 8. között, amely napokon összesen 5213 fő érkezett. Lakiteleken a Nemzeti Művelődési Intézet székházának látogatása során körbevezetésen, a Petőfi Sándor Művelődési Házban színházi előadáson, valamint kézműves foglalkozásokon (kosárfonás, nemezelés) vehettek részt a látogatók. A programok között a Lakiteleki Tűzoltózenekar, a Magyarock Dalszínház – *Klapka vitézei* című előadása, a Blaha Színkör – *Eccer vót* című darabja és a Déryné Program által támogatott Gajdó Delinke – *Szelíden és szilárdan* című, Szabó Magda életét bemutató egyszemélyes darabja kapott helyet.

A KÉK hétvégék során – 2022. április 30. és szeptember 18. között – a vendégek napi két busszal érkeztek az ország minden pontjáról. A rendezvénysorozat ideje alatt összesen 2771 fő látogatta meg a székházat. A programra érkező vendégek a székházbemutató mellett kosárfonó bemutatón vehettek részt, valamint egy rövid, 20-30 perces népművészeti előadáson, majd a székházbemutató és a színpadi produkció után a Hungarikum Kiállítóházat is megtekinthették, ahol megismerkedhettek a magyar tudósok és szakemberek találmányaival, valamint a 83 hungarikummal.

A *Gyulán* 2022. június 19. és augusztus 31. között megvalósított program 10 napon keresztül zajlott, mialatt összesen 3143 közművelődési szakember és aktív közösségi tag ismerhette meg a város emblematikus műemlékeit, a Gyulai

Kiscsősz is fogadta a közösségeket

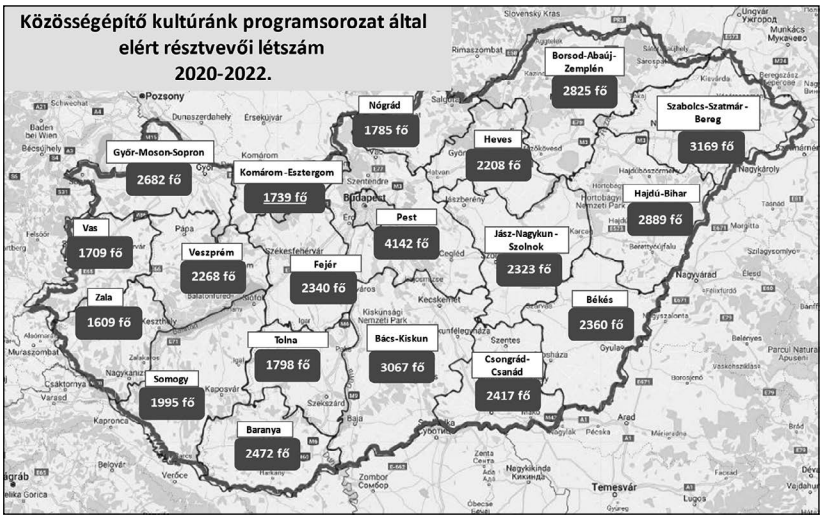
KÉK program Gyulán

várat és annak történetét, valamint az Almásy-kastélyt, az egykoron benne székelő Almásy, Wenckheim és Harruckern családok történetét, és a kastély állandó kiállítását. A program második felében a békéscsabai illetőségű Viharsarok Táncszínház *Rendhagyó történelemóra* című előadásában a Kárpátok táncait tekinthették meg a Stefánia-szárny báltermében.

Kiscsőszön az Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület közreműködésével egy körbevezetés keretében megtekinthető volt a Táncház és a Múzeum, ahol az egész Kárpát-medencéből gyűjtött viseletkiállítás és a korhűen berendezett cifra szoba kap helyet. A Hunyor Regionális Kézműves Alkotóházban többek között egy fonóműhely és egy kovácsműhely is helyet kapott, ahol az érdeklődők kézműves foglalkozásokon is részt vehettek: megismerkedhettek a nemezelés, a szövés, a fazekasság és a kovácsolás fortélyaival. A vezetett programok után a Kultúrpajtában következett az Egyesület működéséről szóló fél órás kisfilm vetítése, lezárásképp pedig egy 110 perces, szemet gyönyörködtető néptánccsokor. A 2022. július 13. és szeptember 22. között megvalósított 12 alkalmon 996 fő vett részt.

A *Kápolnásnyékre* érkező látogatókat a Csajághy Laura Szabadtéri Színpadon a Déryné Program által támogatott Hevesi Sándor Színház – *A helység kalapácsa*, valamint a Magyarock Dalszínház – *Klapka vitézei* című előadásai várták. A színpadi előadások után megtekinthették a Vörösmarty emlékházat, majd tárlatvezetők bemutatásával került sor a Halász-kastély és a Halász Gedeon Eseményközpont megismerésére. A kápolnásnyéki rendezvénysorozatra összesen 2754 fő látogatott el 2022. július 17. és 22. között.

A Nemzeti Művelődési Intézet programja három év alatt 45 771 főt ért el 2427 településről, akik 6 helyszínen (Lakitelek, Kecskemét, Gyula, Kaposmérő, Kápolnásnyék, Kiscsősz) 26 féle előadóművészeti produkciót tekinthettek meg 160 előadás alkalmával. A Közösségépítő Kultúránk rendezvényen részt vevő látogatók, az együttműködő szakemberek és szolgáltatók visszajelzése alapján a program kulturális jelentősége mellett a közösségformáló és emberi kapcsolatokat erősítő szerepe is kimagasló, ezért az Intézet a jövőben is folytatni kívánja országos kiterjedésű rendezvénysorozatát.

KÁDÁR ÁKOS rendezvényszervező, pályázatíró. A Nemzeti Művelődési Intézet munkatársa 2021 óta, ahol jelenleg a Rendezvénykoordinációs Központ vezetője. Emellett a tiszakécskei Arany János Művelődési Központ és Városi Könyvtár munkáját is segíti pályázati koordinátorként. Tagja számos civil szervezetnek, köztük az Alpárfeszt Kulturális Egyesületnek és a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesületének.

DR. JUHÁSZ ERIKA okleveles művelődési és felnőttképzési menedzserként a Kossuth Lajos Tudományegyetemen végzett 1998-ban, majd ugyanitt (az akkor már Debreceni Egyetemen) szerezte meg PhD fokozatát 2005-ben. Közművelődési szakértő, valamint a Közművelődési Akkreditációs Bizottság tagja. A Debreceni Egyetem oktatója 25 éve, 11 éve tanszékvezető docense. 2015 óta a Nemzeti Művelődési Intézet Kárpát-medencei magyar közművelődési képzési és kutatási folyamatainak vezetője, jelenleg az Intézet szakmafejlesztési igazgatója. Számos civil szervezet aktív tagja, elnöke a KultúrÁsz Közhasznú Egyesületnek, alelnöke a Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesületének, alapító tagja a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesületnek. Az MTA köztestületi tagja, elnöke az MTA DAB Művelődéstudományi Bizottságának. Főszerkesztője a Kulturális Szemle folyóiratnak, szerkesztőbizottsági tagja a Polymatheia – Művelődés- és neveléstörténet című hazai, valamint a Hungarian Educational Research Journal nemzetközi folyóiratnak. Fő kutatási területei: közösségi művelődés, közművelődés és képzés-felnőttképzés kapcsolata, a felnőttképzés és a közösségi művelődés intézményrendszere, módszertana, közösségfejlesztés, civilek a kultúrában és az oktatásban. Fő műve: A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon (2016., Csokonai Kiadó, Debrecen, elérhető: http://mek.oszk.hu/16200/16283/). További több mint 200 írása elérhető a Magyar Tudományos Művek Tárában (www.mtmt.hu).

Erdélyi Erzsébet

Közművelődési Foglalkoztatási és Képzési Program

A Nemzeti Művelődési Intézet 2020. november 1-jén indította el a Közművelődési Foglalkoztatási és Képzési Programot, mely sok szempontból új volt, de szakmai hátterét az Intézet által 2013–2018 között bonyolított országos Kulturális Közfoglalkoztatási Program adta.

A Kulturális Közfoglalkoztatási Program (továbbiakban: KKP) szintén mintaprogramként indult: korábban közművelődési, kulturális feladatokra, helyi közösségek szervezésére, programok lebonyolítására nem alkalmaztak közfoglalkoztatottakat. A KKP 2013. novemberi indulásakor a szervező Nemzeti Művelődési Intézet sem láthatta előre, hogy a Program olyan sikeres lesz a kistelepülési önkormányzatok, civil szervezetek és a foglalkoztatottak körében, hogy 2015 márciusától már éves közfoglalkoztatási programként működik, és 2019. február 28-ig, lezárásig több mint 30 000 fő foglalkoztatását biztosítja. Ez a program nemcsak a jó szervezés, a helyes lebonyolítás és a pontos elszámolás mikéntjét tanította meg a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársai számára, de szakmai szempontból is nagy lehetőség volt. A KKP évei alatt megszerzett tapasztalatok jól kamatoztathatóak voltak a Közművelődési Foglalkoztatási és Képzési Programban (továbbiakban: KFKP) is.

A KFKP-t A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény, valamint a kapcsolódó 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet hívta életre, amely előírta, hogy a településeken közösségi színteret kötelező működtetni, ahol a közművelődési alapszolgáltatások zavartalan biztosítása érdekében legalább egy, minimum középfokú közművelődési szakképzettséggel (szakképesítéssel) rendelkező szakembert kell foglalkoztatni.

A települési önkormányzatoknak 2021. január 1-jéig kellett megfelelniük a jogszabályban előírtaknak, azaz ettől az időponttól kezdve legalább középfokú közművelődési szakképzettséggel rendelkező szakembert kellett alkalmazniuk.

A Nemzeti Művelődési Intézet 19 megyei igazgatósága a hálózatán belüli folyamatos települési kapcsolattartás és felmérések révén ismerte az országos helyzetet, hogy nagyon sok település ennek az előírásnak nem lesz képes megfelelni. Vagy azért, mert helyben nem állt rendelkezésre megfelelő személy, vagy azért, mert az alkalmas személy nem volt megfelelő végzettségű, esetleg egyéb okok miatt.

A Nemzeti Művelődési Intézet az Emberi Erőforrások Minisztériuma által biztosított támogatás révén valósította meg a KFKP-t, melynek keretében közel 2000 fő foglalkoztatására volt lehetősége közösségi színterekben és közművelődési intézményekben, valamint ehhez kapcsolódó szakmai képzések és tevékenységek megvalósítására, ezzel segítve az önkormányzatok feladatellátási kötelezettségét. A programba való bekapcsolódással a települési önkormányzatok képesek voltak teljesíteni a jogszabályok által meghatározott képzettségi minimumot és az előírt foglalkoztatást. A csatlakozás egyik feltétele az volt, hogy az önkormányzat a programba bevont személy további foglalkoztatásáról nyilatkozzon, és erről megállapodást kössön a Nemzeti Művelődési Intézettel.

A településeken dolgozó munkatársakat 2020. december 1-jétől 2021. november 30-ig foglalkoztatta a Nemzeti Művelődési Intézet. Azoknak a résztvevőknek, akik nem rendelkeztek szakképzettséggel, térítésmentes képzési programot is biztosítva.

A korábbi években a KKP alatt is számos, hosszabb-rövidebb idejű képzés szervezése zajlott a közfoglalkoztatottak részére. Ez egyrészt elvárásként jelent meg a kormány

részéről, másrészt ezekkel a képzésekkel a Nemzeti Művelődési Intézet támogatta a szakmai munkát a KKP-be bevont településeken. Voltak intenzív, néhány hetes, de több hónapos képzések is. Kiemelkedő volt a bábcsoportok alapítását és vezetését célzó oktatás, voltak kommunikációs tréningek, *Értékfeltárás helyi közösségekben* címmel is rendkívül sikeres képzések valósultak meg. Emellett 2017-től számos kulturális közfoglalkoztatott munkatárs részére lehetőség nyílt a Közművelődési szakember I. és II. OKJ-s képzéseken való részvételre.

A 900 órás Közművelődési szakember II. középfokú képzés során a KFKP-ben részt vevő hallgatók elsajátíthatták a közösségi művelődés szakma alapjait és módszertanát, gyakorlati tapasztalatokat szerezhettek a települési közösségépítés és eseményszervezés területén, amely ismereteket későbbi munkájuk során is hasznosíthatják. Munkabérüket a képzés ideje alatt is kézhez kapták.

A képzés rendkívül összetett és sokoldalú volt, sikeres elvégzése után a résztvevők képesek voltak a művelődési-nevelési folyamatokhoz, alkalmakhoz, közösségi kapcsolatokhoz, a megértés együttes élményeihez tevékenységi formákat kínálni, az egyetemes, nemzeti, kisebbségi és a helyi kultúra értékeinek közismertté tétele érdekében kulturális programokat, kiállításokat tervezni-szervezni, marketingjét lebonyolítani, helyi, kistérségi és tágabb vonzáskörzeti kapcsolatokat építeni, ismeretterjesztő előadásokat, vetélkedőket, játszóházakat, vásárokat, fesztiválokat, szünidei táborokat tervezni, ünnepi műsort és népünnepélyeket szervezni, azok marketingjét kialakítani, felnőttképzési alkalmakat, képzési programokat lebonyolítani, hagyományőrző és művészeti csoportok szervezésére és vezetésére, marketingjének megvalósítására, programokat, csoportfoglalkozásokat felmérni, közönségszervezést végezni.

A képzés során a résztvevők megtanulták azon dokumentumok elkészítését, amelyek a közművelődésre vonatkoznak: statisztikai jelentés és elemzés, helyi közművelődési rendelet, szolgáltatási terv, éves munkatervek, beszámolók, program-költségvetési tervek, rendezvények forgatókönyvei. Megismerkedtek a pályázati rendszerekkel, pályázatok összeállításával (tervezés, megvalósítás, elszámolás), forrásteremtési lehetőségekkel, valamint a munkájukat szabályozó törvényi és rendeleti előírások tekintetében is elmélyült tudásuk.

Emellett ismereteket szerezhettek a helyi értékekről, értéktári munkáról, az arra vonatkozó adatgyűjtésről, a településen Értéktári Bizottság létrehozásáról, a működő Értéktári Bizottság munkájának segítéséről, a helyi értékek felkutatásáról, dokumentálásáról, a helyi értékekre alapozó közösségi programok tervezéséről, megvalósításáról.

Bekapcsolódtak a Nemzeti Művelődési Intézet által indított mintaprogramokba: Pajtaszínház, Újra öltünk, örökítünk, illetve jó gyakorlatokat ismertek meg.

A képzés során elsajátítottakat a képzési helyszíneken megvalósuló műhelyfoglalkozásokon gyakorolhatták; a heti egy-két alkalmon lehetőségük volt a felmerülő kérdések átbeszélésére a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársaival. A műhelyfoglalkozások teret biztosítottak egy szakmai hálózat kiépítésére is. A résztvevők kapcsolatokat építhettek a környező és távolabbi települések közművelődési szakembereivel, a Nemzeti Művelődési Intézet megyei igazgatóságainak munkatársaival, közművelődési civil szervezetekkel, akikkel a jövőben közösséget építhetnek, megismerhetik azok tevékenységét; képessé válhattak a jó gyakorlatokból új ötleteket meríteni munkájukhoz. A visszajelzésekből kiderült, hogy a képzéseken részt vevő, később a településeken dolgozó munkatársak egy nagyon erős szakmai hálózatot hoztak létre a műhelyfoglalkozásoknak köszönhetően.

A felsőfokú szakképzettséggel rendelkező résztvevőknek indult a Közművelődési szakember I. képzés. A két képzés 76 csoporttal zajlott, több mint 1700 fő részvételével.

Természetesen több kutatás is folyt a foglalkoztatottak körében. Ennek is nagy hagyománya volt a KKP-ben, ahol be- és kilépő, valamint minden program végén még kimeneti kérdőívet is töltöttek a közfoglalkoztatottak. A kutatás alapját biztosító kérdőívek több kérdéscsoport köré épültek, rákérdeztek a személyes motivációkra, és láttatták a bekerülés és a kilépés okait is. A KFKP során készült kutatások belépéskor vizsgálták a foglalkoztatottak motivációit, kompetenciáit, kilépéskor a programmal kapcsolatos véleményformálódást, elvárások teljesülését, kompetenciafejlődést. Emellett a kutatás részét képezték a település vezetőjével és a döntéshozókkal, véleményformálókkal kitöltendő kérdőívek is, de voltak úgynevezett COVID-kutatások, a közelgő Petőfi emlékév kapcsán pedig a Petőfi-kutatás is ebben a programban valósult meg.

A KFKP ideje alatt levéltári kutatások is zajlottak. Ehhez a kutatók először egy képzésen vettek részt, ahol a levéltári kutatás alapjait sajátították el, majd a megyei közösségekre fókuszáló levéltári kutatásokat végeztek a megyei levéltárakban. E kutatások eredményei jelenleg feldolgozás alatt vannak.

A KFKP működését, lebonyolítását segítették a módszertani, pénzügyi, kutatási és képzési koordinátorok, akik a Nemzeti Művelő-

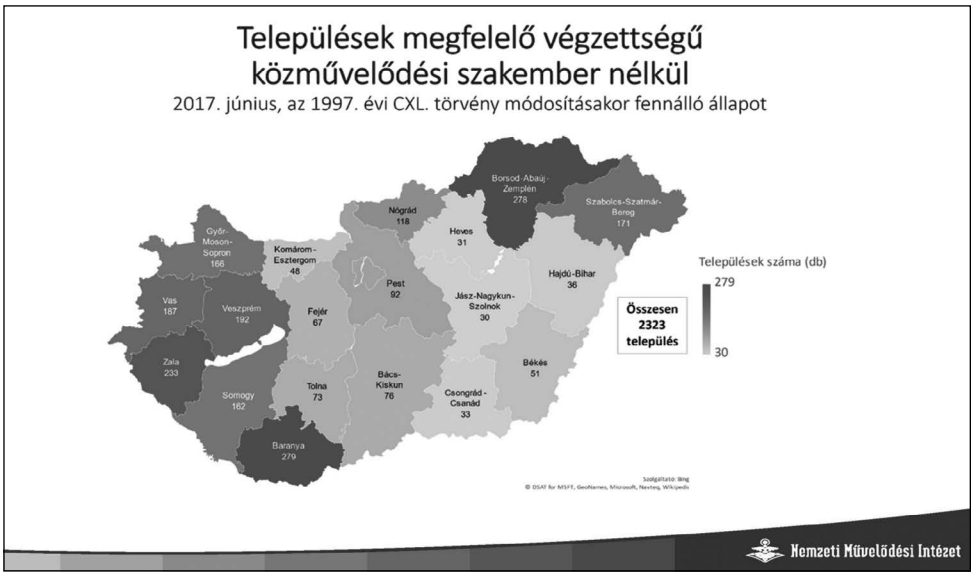
www.nmi.hu

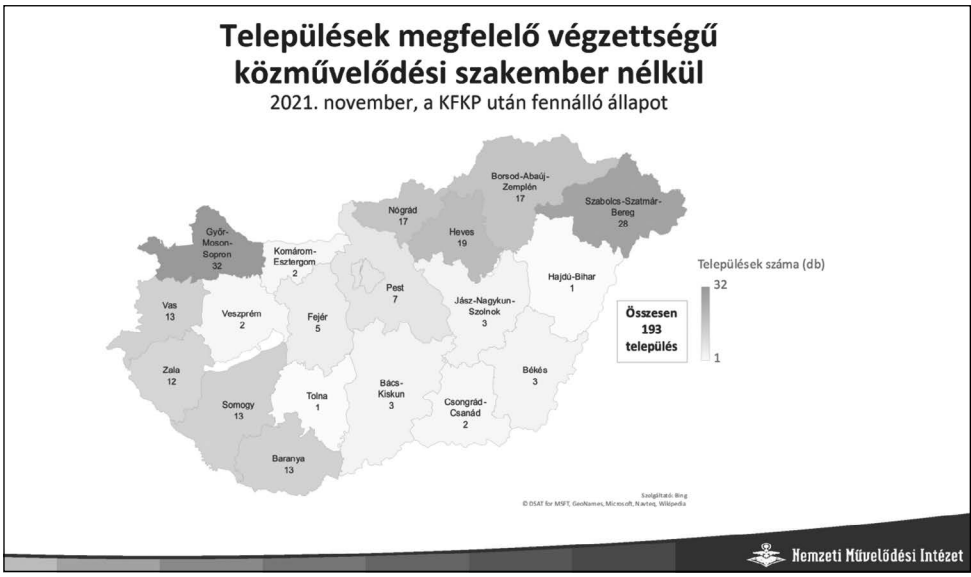
dési Intézet megyei irodáiban, vagy esetenként a képzési helyszíneken dolgoztak. Feladatuk egyrészt a program szakmai megvalósításának támogatása, az ehhez kapcsolódó adminisztráció segítése, a képzések előkészítése és lebonyolításának koordinálása, valamint a kutatásokkal kapcsolatos feladatok ellátása volt. A koordinátori feladatokat felsőfokú végzettséggel, több esetben szakmai képesítéssel rendelkező munkatársak látták el. Ez jól bevált struktúra volt a KKP-ben is.

A program során a Nemzeti Művelődési Intézet a munkavégzéshez nélkülözhetetlen eszközöket is biztosította (irodaszereket, fénymásoló papírt, a koronavírus-világjárvány elleni védekezést segítő tisztító- és fertőtlenítőszereket). A koordinátorok számítógépet is kaptak a napi munkavégzéshez.

A Közművelődési Foglalkoztatási és Képzési Programot a Nemzeti Művelődési Intézet a megyei igazgatóságok bevonásával, és a meglévő infrastruktúra felhasználásával valósította meg. A megyei igazgatóságok végezték a különböző adatszolgáltatásokat, mely rendkívül fontos feladat volt, hiszen így lehetett nyomon követni, hogy mely településen ki dolgozik, mikor lépett ki, ki érkezett a helyére, jár-e képzésbe, ha igen, melyik képzést végzi, hol tanul, hol dolgozik, a munkavégzés helyén kivel vehetjük fel a kapcsolatot stb. Az ilyen típusú adatszolgáltatásoknak a KKP-ben is komoly hagyományai voltak, ez tehát nem volt újkeletű a munkatársak számára.

A megyei igazgatóságok koordinálták a különböző eszközök (irodaszerek, fertőtlenítőszerek) célba juttatását is, ami komoly logisztikát igényelt, de a KKP kapcsán voltak már erre bevált megvalósítási technikák, jó gyakorlatok. Egy-egy ilyen látogatáskor a megyei igazgatóságok munkatársai monitoring feladatokat is elláttak, ellenőrizték a munkavégzés helyét, a szakmai

munkát, módszertani segítséget nyújtottak, egyeztettek a polgármesterrel, jegyzővel, ha szükséges volt, pályázati lehetőséget ajánlottak, rendezvényt látogattak, Komatál-átadáson jelentek meg. Ezekről a látogatásokról a monitoring felületen számoltak be, itt rögzítették tapasztalataikat, a szükséges intézkedési tervet.

Ilyen látogatások alkalmával írták alá a polgármesterek az együttműködési megállapodásokat is, amely a programban való részvétel módját szabályozta, a felek jogait és kötelességeit rögzítette, többek között a 6 hónapos továbbfoglalkoztatási kötelezettséget. A kimutatások szerint 1972 darab együttműködési megállapodás született. Ezen kívül módosításokra és megszüntetésekre is szükség volt. Ezekkel együtt több mint 2000 aláírt megállapodás feldolgozására került sor a program egy éve alatt.

A monitoring során a munkatársak nagy hangsúlyt fektettek a szakmai feladatok ellenőrzésére. Vizsgálták, hogy a településen indultak-e jó kezdeményezések, a közösségi életet segítő folyamatok, ellenőrizték, hogy ennek szakmai tartalma és megvalósítása megfelelő módon történik-e, szükséges-e beavatkozás; a megvalósítás kontrollja megtörtént-e, van-e olyan tevékenység, amely szakmai támogatásra érdemes.

Megnézték, hogy a vizsgált időszakban milyen szakmai feladato-

kat látott el a munkatárs a településen. Ennek alapja a heti beszámoló volt, amit adott felületen hetente kellett feltölteniük. Az alapadatok feltüntetését követően (név, település, fogadó szervezet megnevezése, típusa, a szakmai feladatellátás időszakának megjelölése) minden egyes ellátott feladat esetén meg kellett jelölniük, hogy ki adta ki a feladatot (a Nemzeti Művelődési Intézet vagy a fogadó település). Ennek azért volt jelentősége, hogy pontosan visszakövethető legyen, hogy mennyi és milyen típusú feladatot kapnak a munkatársak a településen, azok a feladatok megfelelőek-e szakmailag. A felületen pontosan megjelölték, hogy szakmai módszertani, kommunikációs, vagy kutatási feladatokat láttak-e el, részt vettek-e az adott héten a képzésben, a MOODLE felületen kapott feladataikat elvégezték-e, milyen egyéb feladataik voltak; röviden be is mutatták az elvégzett feladatokat, valamint arról fotókat küldtek a megyei igazgatóságra.

A közel 100 000 beszámolóból, amely a program ideje alatt készült, látható, hogy igen változatos feladatokat végeztek a településen dolgozó munkatársak. Szinte a teljes közművelődési palettát lefedték: cikkírás, szakmai beszámolók készítése, szolgáltatási terv összeállítása, videó készítése a jogyakorlatON.hu oldalra, kutatási feladatok (pl. helytörténet), és települési rendezvények szervezése. A teljesség igénye nélkül az alábbi programok szervezésében vettek részt a KFKP munkatársak: idősek napja, gyermeknap, madarak és fák napja, falunap, Tér-Zene program, magyar kultúra napja, író-olvasó találkozó szervezése, augusztus 20-i, október 23-i programok, október 6-i megemlékezés, fesztiválok szervezése (Sárrét ízei, Csipkebogyó fesztivál), adventi készülődés, Márton-nap, mozi stb.

A KFKP során nagyon fontos volt annak vizsgálata is, hogy a részt vevő munkatársak hogyan érzik magukat a programban, milyen a kapcsolatuk az együttműködő szervezettel, felmerültek-e problémák, hogyan lehet ezeken javítani annak érdekében, hogy a szakmai munka megfelelő hatékonyságú legyen. Fontos volt annak elemzése is, hogy a település és a megyei igazgatóság milyen kapcsolatot ápol, milyen gyakorisággal keresi a település polgármestere, jegyzője munkatársainkat, milyen témában, mennyire elégedettek ők a programmal, mit tartanak pozitívnak és min változtatnának.

Ezek a visszajelzések segítették a hosszú távú munkát, és felszínre kerülhettek eddig nem ismert szempontok is. A KFKP-ban résztvevőktől, a településeken dolgozó munkatársaktól sok pozitív visszajelzés érkezett: a szakmai támogatást – ami a megyei igazgatóságok munkájának volt köszönhető – és a képzést szinte mindig kiemelték, emellett a kapcsolatépítést, a törvény alaposabb megismerését is hangsúlyozták. Természetesen voltak negatív észrevételek is, melyek többnyire a Nemzeti Művelődési Intézet hatáskörén kívül álló elemeket említettek (meglehetősen rövid a program, túl sok az adminisztráció, kevés a fizetés).

A partnerszervezetek nagyon fontosnak és hasznosnak ítélték a programot, igen kis számú visszalépés vagy megszüntetés fordult elő, azok is jobbára a létszámfeltöltés nehézségeiből adódtak. A települések bíztak a program folytatásában, kiindulva a közfoglalkoztatási programok hosszabbításából, ami nem a szakmai feladatellátás önálló, saját erőforrások felhasználásával történő ellátása irányába mutatott volna.

A KFKP 2021. november 30-án lezárult. Befejezése után az önkormányzatoktól folyamatosan érkeztek az együttműködési megállapodásokban foglaltaknak megfelelően megkötött szerződések, amelyek igazolták a továbbfoglalkoztatást. A szerződések átvizsgálásakor megfigyelhető volt, hogy azok sok esetben csak az előírt 6 hónapra szóltak, és előfordult, hogy maguk a munkatársak nem vállalták a munkaviszonyt a helyi önkormányzattal. A Nemzeti Művelődési Intézet folyamatosan vizsgálja, hogy a települések eleget tesznek-e a törvényben előírtaknak, alkalmaznak-e szakképzettséggel rendelkező munkatársat. 2022. évben eddig 38 olyan településen folyt szakfelügyeleti vizsgálat, amelyeken nincs, vagy nem megfelelő végzettségű a munkatárs. További vizsgálatok tervezése zajlik annak érdekében, hogy felhívjuk az önkormányzatok figyelmét a törvényben foglalt előírások betartására.

ERDÉLYI ERZSÉBET az Eötvös József Főiskola elvégzése után 2007-ben kapott művelődésszervező diplomát a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Karán. Szakmai munkáját a nagy múltú Pest Megyei Közművelődési Intézetnél kezdte. 2013-ban, a Nemzeti Művelődési Intézetbe történő beolvadást követően még egy ideig Pest megyében, majd a 2015-től a Komárom-Esztergom megyei irodában folytatta munkáját. 2016-tól 2018-ig az Országos Kulturális Közfoglalkoztatási Programot irányította. A közfoglalkoztatási programok lezárását követően a Projektkoordinációs Központ vezetője lett. Hozzá tartozott a Bűvös Bábos Program és a Pajtaszínház Program, szerkesztésében jelentek meg a projekteket bemutató kiadványok. 2022-ben vette át a Minőségfejlesztési Központ vezetését, ahol a szakfelügyelet és a minőségügyi rendszer működtetése, valamint a szakfelügyeleti rendszer fejlesztése a munkája.

JógyakorlatON mintaprogram

Művelődési házak, kulturális központok, gyermekházak, szabadidőközpontok – a közművelődési intézmények és a közösségi színterek a helyi kulturális élet fáradhatatlan motorjai. Éves szinten országosan közel 70 milliós nagyságrendben fogadják a látogatókat. A rendezvények mellett szakkörökkel, kiállításokkal, a helyi közösségek számtalan találkozási alkalmával járulnak hozzá a helyben elérhető kulturális élet megteremtéséhez.

A közművelődési szervezetek, kulturális intézmények az őket érő megmérettetésekre saját lehetőségeikhez mérten igyekeznek válaszokat nyújtani. Változatos programokat és sokszínű szabadidőeltöltési lehetőségeket biztosítanak közösségeik számára, melyeket a befogadók igényeihez alakítanak. Gyakorta szolgálnak kezdeményezéseikkel megoldásként a települést vagy a közösséget érintő szociális, közösségi problémákra, illetve egyéb külső tényezők által alakított nehézségekre.

Az elmúlt időszak kihívásokkal és nehézségekkel volt telített, a koronavírus-világjárvány és az azzal járó korlátozások megnehezítették mindannyiunk nemcsak családi, baráti, hanem szakmai életét is. A pandémiás időszakban a közösségépítés lehetőségei beszűkültek, több hónapig csak online eszközök, telefonos hálózatok támogatták a közösségszervező munkát. Ám a közművelődési intézmények a megváltozott körülmények között is leleményesek voltak! Közvetítettek stúdiókoncerteket, szerveztek kirakatkiállításokat, különféle játékokat kezdeményeztek közösségi oldalaikon, a települések ablakaiba kihelyezhető adventi, farsangi, majd húsvéti dekorációkra is több településen lehetett szavazni. A közművelődés szakemberei ebben a mindenki számára új, pandémiás helyzetben sem engedték el az embereket kezét, törődtek a közösségeikkel. A lehetőségekhez mérten újraszervezték szolgáltatásaikat, tartották a kapcsolatot a csoportvezetőikkel, és rajtuk keresztül a csoporttagokkal; a települések idős lakóit rendszeresen felhívták vagy éppen kézzel készített képeslapokat dobtak be számukra, hogy ezzel is vigyázzák mentális egészségüket. Ezeket a kezdeményezéseket, szakmai innovációkat összefoglalva jó gyakorlatoknak nevezzük. *A jó gyakorlat mindig*

2022-ben megyei tematikus adásokat is közvetítettünk

Egy-egy felhívás kapcsán rendkívüli élő adással is jelentkezünk

valamilyen társadalmi problémára kíván megoldást adni és/vagy valamilyen társadalmi, közösségépítő hatást elérni. Mindig helyi igényre és szükségletre reagál. Minden település más és más, nincs két egyforma közösség és nincs két egyforma megoldás egy-egy helyzetre vagy szituációra, melyre reagál a közművelődési szakember, melynek eredményeképpen létrehoz egy jó gyakorlatot.

A Nemzeti Művelődési Intézet mint állami közfeladatot ellátó, országos szakmai-módszertani intézmény célja, hogy ezeket a jó gyakorlatokat megőrizze és segítse minél szélesebb ismertségét. Ezért is hozta létre a Jógyakorlaton.hu online felületét, mely a közművelődési szakmának készült; ez a platform a közös gondolkodás és a tapasztalatmegosztás lehetőségét kínálja. A felület nem más, mint egy hétről hétre több ezer kulturális szakember részvételével tartott online értekezletet. A tudásmegosztás jegyében működő weboldalon heti rendszerességgel zajlanak online munkaértekezletek, mely során közművelődésben dolgozó kollégák osztanak meg egymással településükön megvalósult jó gyakorlatokat, kezdeményezéseket. Olyan térítésmentesen igénybevehető felület jött létre, ahol Kárpát-medence bármely pontjáról megmutathatják a közösségek, szakemberek, kulturális intézmények innovatív ötleteiket, kreatív rendezvényeiket és egyedi programjaikat, amelyeket mások is beépíthetnek munkatervükbe, rendezvénynaptárukba, az eredeti ötlet adaptálásával vagy saját elképzeléseikhez igazításával.

Ez a tudásmegosztó felület egyben mintaprogram is, illetve soksok mintaprogram gyűjteménye, hiszen a terepről beérkező videók módszertani, szakmai vizsgálata után bemutatja és széles körben „közkinccsé" teszi. Emellett a Nemzeti Művelődési Intézet megyei hálózata, azaz a megyei igazgatóságok 2022-től tematikus, egy-egy megyei sajátosságot bemutató adást állítanak össze, ezzel is szemléltetve, hogy nincs két egyforma megye.

A jogyokarolatOn.hu felületen, minden héten szerdán 10:00 órakor veszi kezdetét a települési, közösségi példákat széles nyilvánosság elé táró munkaértekezlet. A weboldal tartalma állandóan frissül, bővül és fejlődik. Havonta egyszer, minden hónap harmadik szerdáján élő közvetítés formájában a közművelődés aktuális helyzetéről tájékoztatja a résztvevőket Závogyán Magdolna, a Nemzeti Művelődési Intézet ügyvezetője beszélgetőpatrnerével, felhívják a figyelmet az időszerű pályázati lehetőségekre, valamint élőben válaszolnak az adás alatt felmerült kérdésekre.

A felület archívummal is rendelkezik, minden videó visszanézhető, a tartalmak keresését pedig szakmai kulcsszavak könnyítik meg, illetve jeles és ünnepnapjainkhoz kapcsolódó szokásaink, hagyományaik megismerését külön erre a célra kialakított videós tartalmak ismertetik.

A közművelődésben dolgozók számára mindig megoldandó feladatként merült fel, hogy hol is közölhetnék a jó gyakorlataikat, hol is mutathatnák be azokat a széles körű tapasztalatokon alapuló, több kísérletező időszakon átesett és sikeresnek bizonyult kezdeményezéseiket, rendezvényeiket, amelyekre büszkék tekintenek.

A közművelődési tevékenységet végző intézmények minőségorientált működésének ösztönzése és a közművelődési minőségfejlesztés területén elért eredményeik elismerése céljából Minősített Közművelődési Intézmény Cím és Közművelődési Díj adható. A pályázat benyújtása során a tevékenységhez kapcsolódó jó gyakorlatokat, kezdeményezéseket ismertetniük kell. A Jogyakorlaton.hu felület nagy segítségére van minden feladatellátónak, ahol bemutathatják ezeket a kezdeményezéseket.

Közel másfél éve működik a www.jogyakorlaton.hu internetes felületünk, több mint 6500 aktív felhasználóval, adásonként átlagosan 400-500 nézővel, éves szinten több milliós nézettséggel. Számtalan jó gyakorlat jelent meg, a Nemzeti Művelődési Intézet itt teszi közzé felhívásait. A portál sikerét viszont nemcsak a számok mutatják, hanem a szakmai beágyazottság, és a közvetlen visszajelzések is.

PETŐ LILLA 2010-ben az ELTE-n szerzett politológus diplomát, majd a Moholy Nagy Művészeti Egyetem Kultúramenedzsment szakán tanult tovább, ahol 2016-ban diplomázott.
2013 óta dolgozik közművelődési intézményekben, tapasztalatait projektmenedzsment, ifjúságsegítés, programstruktúrák kialakítása és fejlesztése területén szerezte.
Szakterülete az irodalom és az ifjúsági programok szervezése. 2018 márciusától módszertani referensként végezte a munkáját a Pest Megyei Igazgatóságon. 2020-ban a Debreceni Egyetemen végzett kulturális mediátorként. 2020 júniusától megyei igazgatói pozíciót töltött be, majd 2021 februárja óta a Nemzeti Művelődési Intézet Hálózati Központjának a vezetője. Feladata a 19 megyei igazgatóság módszertani segítése, országos szakmai mintaprogramok kidolgozása, a jogyakorlatOn és az Aszakkör.hu felületek szakmai programjának gondozása.

Gyöngy Péter

Szerves utakon – önmagunk felé

A Nemzeti Művelődési Intézet munkatársai a Szerves Műveltség Kollégiumának borszéki táborában

A Nemzeti Művelődési Intézet Makoldi Sándor Központjának programjában a szerves műveltség Kárpát-medencei kapcsolatrendszerének felmérése és fejlesztése jelentette, s jelenti továbbra is az egyik fókuszterületet – a kulturális nemzetegyesítés leghatékonyabb eszközeként. A kapcsolatfelvétel gyorsasága a helyi cselekvési kedv intenzitását is jól tükrözi: Balla Zoltán, a székelyudvarhelyi Humán Reform Alapítvány elnöke az elsők között jelentkezett az új Központ megszületésekor, hogy szervezetével bekapcsolódjon ebbe a nemzetépítő folyamatba. Az alábbiakban a tavasztól nyárig terjedő kapcsolatépítési időszak legfontosabb mérföldköveiről következik egy gondolati összefoglaló, értékelés.

Szakmai nap Székelyudvarhelyen

Április végén egy közművelődési szakmai nap keretében mutatkozott be a Nemzeti Művelődési Intézet, s vele a Makoldi Sándor Központ a székely székek egykori központjában.

A Nemzeti Művelődési Intézet felsővezetését Závogyán Magdolna ügyvezető és dr. Juhász Erika szakmafejlesztési igazgató, a Makoldi Sándor Központot Gyöngy Péter központvezető, míg a Partnerségi Központot Molnár György képviselte. A szervező Humán Reform Alapítvány és a résztvevők értékelése szerint az alábbi eredmények köszönhetők a 60 fő részvételével megtartott rendezvénynek:

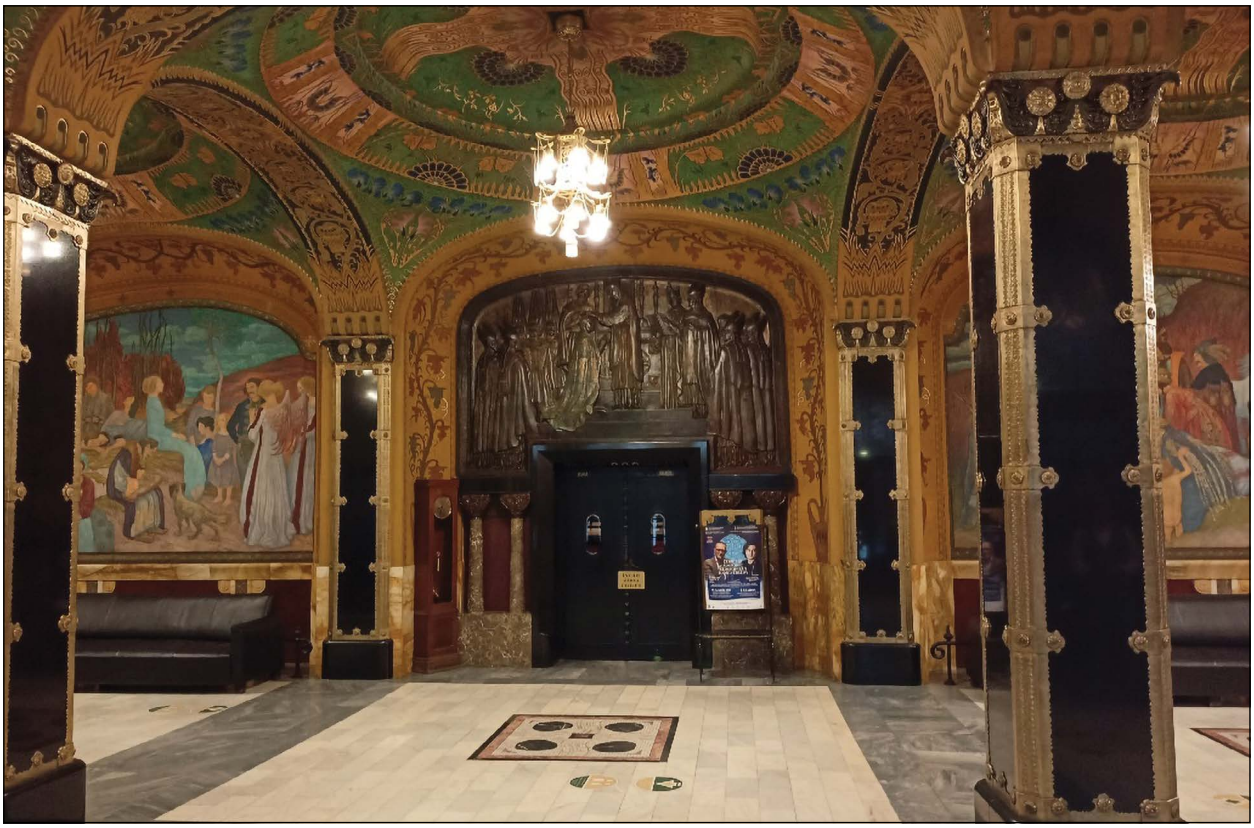
– A jelenlevők átfogó képet kaptak a Nemzeti Művelődési Intézet küldetéséről, stratégiai terveiről, szakmai tevékenységéről, működéséről.

– A résztvevők meggyőződhettek az Intézet együttműködési szándékáról.

– Az Intézet Szakkör programja sikeresen beindult Székelyföldön, az új érdeklődők száma megsokszorozódott, illetve ismertté vált, hogy az ősszel újra induló programra a székelyföldiek az Amőba Alapítvány,

Székelyudvarhelyen vendéglátóink társaságában

Magyaros szecesszió a gödöllői művésztelep alkotóitól – a marosvásárhelyi Kultúrpalota előcsarnoka

a szórványbeli megyék az EMKE koordinációjával jelentkezhetnek.

– A Makoldi Sándor Központ együttműködési szándékáról biztosított minden szerves műveltséggel foglalkozó szervezetet, és a gyakorlati lépések megfogalmazására buzdította az érdekelteket.

– Megerősítést nyert, hogy kívánatos egy székelyföldi együttműködési rendszer kialakítása mindazokkal, akik elősegíthetik az ilyen jellegű programok regionális terjesztését, megvalósítását. Ebbe a körbe beletartoznak mindazok a civil szervezetek, melyekkel értékalapú együttműködési megállapodás köthető.

– A hozzászólók, kérdezők érdemi válaszokat kaptak kérdéseikre, s a válaszokból az is kiderült, hogy az Intézet nem pénzügyi támogatást nyújt, hanem a *szakmai programokra épülő, értékalapú együttműködések* révén képzeli el a külhoni magyar szervezetekkel való kapcsolatrendszer kialakítását.

Molnár György bemutatta a Szakkör mintaprogram hét perces, a külhoni régiókban forgatott élményfilmjét, melyet nagy tetszéssel fogadtak a jelenlévők.

A szakmai nap közvetlen gyakorlati hozadékaként a Romániai Magyar Gazdák Egyesülete Maros Szervezetének vezetője, Fazekas Miklós felajánlotta egy újabb tanácskozás megrendezését Marosvásárhelyen, mely elsősorban a Szakkör program keretein belüli együttműködés lehetőségeire összpontosít.

Szakmai nap Marosvásárhelyen – a Romániai Magyar Gazdák Egyesülete (RMGE) Maros Szervezetének meghívására

A felújítás alatt álló szecessziós Kultúrpalota megtekintése után a magyar állam támogatásával kialakított modern belvárosi épületben, a Studium Közösségi Házban zajlott a szakmai nap programja, a székelyudvarhelyivel közel azonos létszámú érdeklődő részvételével. Závogyán Magdolna ügyvezető a Szakkör program Kárpát-medencei kiterjesztésének fontosságáról beszélt, Gyöngy Péter a szerves műveltség értékei mentén működő erdélyi, székelyföldi szervezetek képviselői számára a Makoldi Sándor Központ programját, valamint az intézmény-egység megalakulása óta eltelt rövid időszak eredményeit ismertette, hangsúlyozva a közös szellemi alapértékek folyamatos tisztázásának fontosságát.

A Szerves Műveltség Kollégiumának nyári tábora – Borszék

A Nemzeti Művelődési Intézet Makoldi Sándor Központjának munkatársai, Gyöngy Péter és Szántai Lajos Molnár Györggyel, az Intézet Partnerségi Központjának vezetőjével a Humán Reform Alapítvány meghívására Borszék-

Borszék – A helyiek szerint tündérek lakják ma is e tájat…

re látogattak. A borszéki szerves műveltség tábor résztvevőivel a tábor második napján megismerkedtek az egyedülálló gyógyhatású borszéki vizek forrásaival, a lenyűgöző szépségű székely fürdőhely tündérkertjének csodáival. A nap Szántai Lajos előadásával zárult, melyben a 800 éves Aranybulla történelmi jelentőségéről beszélt, hangsúlyozva azt a kevéssé ismert tényt, hogy II. András törvénye voltaképpen az első olyan írott alkotmány, mely nem a király és a nemesség közötti magánjogi szerződést kodifikálja, hanem a Szent Korona közjogi tanában kifejeződő történelmi szokásjogi hagyományt rögzíti, vagyis az ősi szabadságjogokat erősíti meg.

A tábor teljes szerdai napja a Nemzeti Művelődési Intézet Makoldi Sándor Központjának koordinálásával valósult meg, fő célja a szellemi tisztázás volt: a központ munkatársai tartottak előadást, illetve műhelybeszélgetést. Szántai Lajos *Szerves utakon – önmagunk felé* címmel tartotta meg előadását, melyben a magyar nyelv mássalhangzó-kategória rendszerének segítségével több ezer éves műveltségünk néhány fontos belső összefüggésére hívta fel a figyelmet. Kitért azokra a szellemi irányzatokra, utakra, melyek a szerves műveltség honi újrafelfedezése során felszínre kerültek, s melyek nem egy esetben tévútnak, vagy legalábbis mellékvágánynak bizonyultak. Mivel egy nemzedékváltás kellős közepén vagyunk a szerves műveltség értékeinek örökítési folyamatában, így azt is kiemelte, hogy mindig a nemzedékváltások időszakában a legsebezhetőbb egy nemzet,

A tábor résztvevői a híres borvízforrások egyike, a Kossuth-forrás előtt

amikor az öregek már elmentek a „minden élők útján", a fiatalok pedig még nem nőttek fel…

Gyöngy Péter a délutáni műhelymunka során röviden összegezte a szerves műveltség magyarországi újrafelfedezésének elmúlt fél évszázadát, kiemelve Pap Gábor művészettörténész korszakos jelentőségű tevékenységét e téren. A mozgalommá terebélyesedés szükségképpen számos buktatóval járt az elmúlt évtizedekben, s a legtöbb közösségi kezdeményezés is átesett a szokásos gyermekbetegségeken, mégis a magyar művelődés rendkívüli jelentőségű öröksége, „aranytartaléka" válhatott közkinccsé ebben az időszakban.

Szó esett a vándoriskolaként működő Örökség Népfőiskola 7 éves tevékenységéről, majd az annak nyomán megalakuló Magyar Hagyomány Műhelyről – mindkettő Molnár V. József kezdeményezésére jött létre. Az aktuális helyzet elemzése után a tábor résztvevőinek kérdéseire válaszolva, összegzésképpen az alábbi négy területet jelölte meg az élő műveltség mai továbbélésének fő lehetőségeiként:

– örökségünkből táplálkozó alkotás

– szerves szemléletű kutatás

– értékalapú (főleg mikro-) közösségek építése

– tudásátadás (iskolai, és iskolarendszeren kívüli formákban, ahol kiemelt jelentősége van a kiépülő Kárpát-medencei népfőiskolai hálózatnak)

A tábor egyik legfőbb tanulságaként megfogalmazódott, hogy nagy szükség van az ilyen tisztázó jellegű, az alapértékeket újradefiniáló, megfogalmazó *műhelybeszélgetésekre*, mert ez a műveltségtípus nem a kikristályosodott, véglegesre csiszolt „könyvbölcsességre" épül, hanem az alappilléreiben állandó, de folyamatosan megújuló, változó, élő tudásra. *Mint fent – úgy bent…*

Szántai Lajos a 800 esztendős Aranybullát méltatja

Szerves utak és útvesztők – Gyöngy Péter a műhelybeszélgetés résztvevőivel

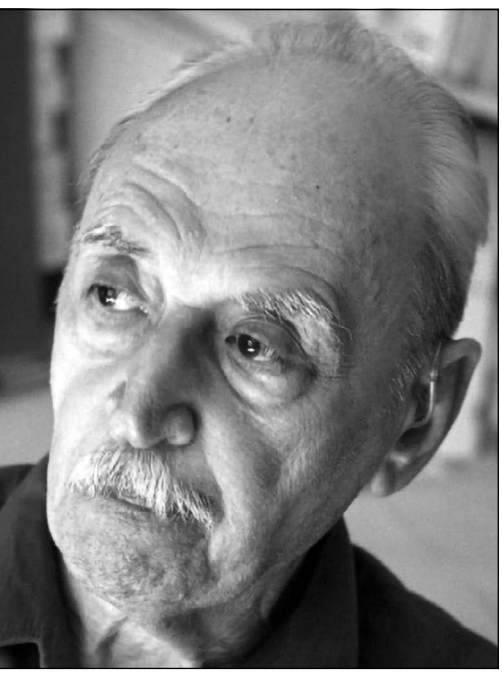
GYÖNGY PÉTER a Debreceni Tanítóképző Főiskolán ismerkedett meg Makoldi Sándorral, aki tanárként, festőművészként, néprajzkutatóként a szerves magyar hagyomány alkotó tovább örökítésének szentelte életét. Ez a szembesülés nemzeti műveltségünk értékeivel egész későbbi életpályáját meghatározta. 2022 januárjától dolgozik a Nemzeti Művelődési Intézet Makoldi Sándor Központjának vezetőjeként. A Központ tevékenysége – névadója szellemiségéhez hűen – a magyar szerves műveltség értékeinek megismertetését, népszerűsítését, áthagyományozásának elősegítését szolgálja egymásra épülő, egymást kiegészítő közösségi művelődési programok megvalósításával.

SzaRVaSNyoMoN

A magyar művelődés szerves útján

„Népművészet, népköltészet és népzene együtt élnek a falusi ember lelkében, csak mi városiak szedtük szét őket. Az analízis mindig jogosult. Az óra szerkezetét sem ismerheti meg, csak aki szétszedi. De ügyeljen aztán, hogy összse is tudja rakni! Mi eleve lemondtunk a szintézisről, mikor személy szerint is másra bíztuk a három művészet emlékeinek gyűjtését és tanulmányozását…" (Lükő Gábor: A magyar lélek formái. Exodus. Bp. 1942. Előszó)

Lükő Gábor (1909–2001)

A szerves magyar műveltség megismertetésére, népszerűsítésére, értékeinek átörökítésére a Nemzeti Művelődési Intézet 2022-ben létrehozta a Makoldi Sándor Központot a Szakmai Igazgatóságon belül. Ez a jelentős szakmai innováció szorosan kapcsolódik az Intézet 2022-es szervezeti átalakításához és a minőség előtérbe állításának koncepciójához. Az alábbiakban ismertetett SzaRVaSNyoMoN program több évtizedes építkezés eredményeként fogalmazódott meg, s természetesen hosszú távra szóló stratégiai tervként értelmezendő.

Szerves, magyar, műveltség – kultúrafelfogás magyarul

A magyar művelődés, s ezen belül is a népi műveltség kutatásának szerves felfogása a XX. század '30-as, '40-es éveitől jelenik meg olyan kiváló kutatók munkásságában, mint *Karácsony Sándor*, *Lükő Gábor*, vagy a népzene terén *Kodály Zoltán* és tanítványai. Bár ők még nem beszélnek konkrétan szerves műveltségről, de szemléletmódjuk, kutatási metodikájuk már egyértelműen az egyes műveltségi területek egységét keresi. A hetvenes években újult erővel jelenik meg az érdeklődés saját műveltségünk iránt. A *nomád nemzedék* tagjainak, a *táncházmozgalom* képviselőinek és a Művészet folyóirat *Pap Gábor* művészettörténész nevével fémjelzett szellemi műhelyének vizsgálódásai alapvetően azonos irányba mutatnak: a magyar műveltség egy-egy területének ősiségét, e részterületek közös pontjait, összefüggéseit, végső soron egységét keresik. S rögtön hozzátehetjük: magyar alkotóművészek, költők, írók, kutatók sora fordul ebben az időszakban hatalmas lendülettel a gyökerek felé, saját önazonosságát, s nemzeti identitásunkat keresve. Messze a teljesség igénye nélkül az irodalom területéről *Ratkó Józsefet, Nagy Lászlót* emelhetjük ki, míg a képző- és iparművészek sorából *Tóth Menyhért, Kátai Mihály, Kustár Zsuzsa, Bors István, Honty Márta* neve kívánkozik ide – és ebbe az illusztris névsorba illeszkedik *Makoldi Sándor* a teljes életművével.

Folytassuk egy művelődéselméleti alapkérdéssel: egyáltalán, mi az, hogy szerves műveltség? Bár több definíciója, meghatározása született, de talán szerencsésebb, ha közelítésekről beszélünk. Egyre

jobban megismervén e műveltségtípus legalapvetőbb sajátosságait, működésének módozatait, legfőbb jellegzetessége éppen abban ragadható meg, hogy élő, azaz élő szervezetként viselkedő minőség, s ennek megfelelő a létezési módja is. Nem tűri a merev rendszereket, a rasztert, abban előbb-utóbb leépül, elpusztul.

A több évtizednyi kutatás egyfajta összegzéseképpen így lehet megközelíteni a szerves műveltség, *Molnár V. József* kifejezésével *természetes műveltség* lényegét, néhány gondolattal. Először Pap Gábor – fenti gondolatokat összegző – meghatározását idézzük:

„Az organikus, azaz szerves műveltségnek lényegében egyetlen mondatban össze lehet foglalni a meghatározását. A műveltség-típusok között ennek a viselkedése hasonló ahhoz, mint amilyen a mindenség működésének hierarchiájában a szerves lényeké. Ez annyit jelent, hogy a legkisebb egysége is minden lényeges információt őriz az egészre vonatkozóan. Egy élő szervezet minden egyes sejtjében az egész szervezet működésére vonatkozó összes fontos információ jelen van. Ez az, amit a maga összességében genetikai kódnak nevezünk. Magyarán: ha ez a fajta műveltség lepusztul, s egyetlen sejtje marad csak meg, abból is újra lehet alkotni az egészet."*

Ezen túl álljon még itt a szerves, vagy természetes műveltség néhány lényeges további ismertető jegye:

– Élő minőség lévén, létezését a mindenség ritmusai és életfolyamatai szabályozzák, ezért viselkedése az élő szervezetekével rokon: a természet létrehozó-teremtő, fenntartó-szabályozó és lebontó-megszüntető erői működtetik.

– Az emberi minőséget – ebből fakadóan – nem csupán a kozmosz, a mindenség részének, hanem egészének is tekinti, aki maga is mikrokozmosz, teljesség kicsiben. A mindenséget ennek megfelelően emberszabásúnak, az embert pedig mindenségszabásúnak tételezi.

– Sok ezer év megélt emberi tapasztalatát, bölcsességét sűrítő élő, személyes tudás: nemzedékről nemzedékre közvetlenül örökítődik személytől személyig, lélektől lélekig.

– Hasonlóan az emberi génállományhoz, e műveltség az élet egészséges továbbadása és fenntartása szempontjából legfontosabb természetes tudást hordozza, ezért joggal tekinthető az emberi műveltség „génbankjának". Meghatározó sajátossága az élet kozmikus elvének tisztelete, az élet szentségének mindenek előttisége (Ady: „Az élet szent okokból élni akar").

Mi kapcsolja össze az egységes világképet, szemléletmódot képviselő, e műveltségtípuson belül az egyébként különállónak tekintett művelődési területeket?

Természetesen a *nyelv*, vagyis *magyar anyanyelvünk*. A szerves műveltség kutatóinak egyöntetű véleménye, hogy egész műveltségünk anyanyelvi szinten működik. Ma már a szerves pedagógia képviselői egyenesen *anyanyelvű műveltségről* beszélnek. *Nyelven gondolkodunk*, tehát minden megnyilatkozásunk ahhoz a nyelvhez kötött, melyet anyanyelvünkként sajátítunk el. A magyar nyelv sajátosságai, mint szókészletünk ősisége, az állapot- és folyamatszerűség egyidejű megjelenítésének képessége, a képszerű gondolkodás, a hierarchikus és mellérendelő felépítés együttes megléte, mind olyan ősi sajátosságok, melyek – Pap Gábort idézve – rendkívüli hordképességet biztosítanak nyelvünknek, a nyelv közvetlen érvényességi körén kívül esőnek tekintett valóságtartományokban is. Mindez meghatároz egy gondolkodásmódot,

Makoldi Sándor (1945–2017)

amelyre a *szerves világkép, a szerves létszemlélet* és az abból következő *erkölcsi világrend* is épül.

Ezért ha közelebbről kívánjuk megismerni a nemzeti műveltségünk mindenkori mélyáramát, „búvópatakját" jelentő szerves műveltségünket, érdemes ezen a *szerves nyomon* elindulni, a fenti közelítésnek megfelelően.

Ezt követte és művelte élete során a központ névadója, Makoldi Sándor is alkotóként, pedagógusként és néprajzkutatóként egyaránt. Munkássága minden tekintetben zsinórmértéke lehet egy szerves műveltség-felfogásra épülő közösségi művelődési programnak, hiszen az alkotás, kutatás, tudásátadás hármas egységében valósította meg rendkívüli életművét.

Mi áll a Makoldi Sándor nevét viselő, országos, sőt Kárpát-medencei hatókörre törekvő szervezet tevékenységének fókuszában?

A Makoldi-életmű minden ízében a magyarság szellemi örökségében, vagyis szerves műveltségünkben, s népművészetünkben

* Pap Gábor: Az igazat mondd! Művelődéstörténeti írások. Két Hollós könyvkiadó, 2015, 25. o.

www.nmi.hu

gyökerezik. Igaz ez több száz művet számláló festészeti hagyatékára, néprajzkutatói munkásságára, pedagógusi és gyűjtői tevékenységére.

Ahogyan Makoldi Sándor is élő forrásként tekintett őseink műveltségére, úgy válhat lassú építkezés révén a nevét viselő központ a továbbélő szerves magyar műveltség Kárpát-medencei tudásközpontjává, e hatalmas örökség jövőjének ügyét szolgálva.

A Makoldi Sándor Központ meghatározó szellemi irányát a fentieknek megfelelően a *SzaRVaSNyoMoN program* fogja össze, melynek legfőbb alapértékeit

– a szerves szemléletű művelődés- és történetkutatás,

– a szerves szemléletű közösségi művelődés,

– a Karácsony Sándor-i szellemiséget továbbgondoló, továbbépítő magyar pedagógiai-társaslélektani gondolkodás és gyakorlat,

– a magyar hagyományból táplálkozó kortárs alkotó művészet, ezen belül is a népművészetünket „újraíró" kortárs népművészet, a magyar kortárs „organikus" művészet, valamint

– a Lükő Gábor, Bálint Sándor, Molnár V. József, Makoldi Sándor nevével fémjelzett szerves szemléletű néprajzkutatás jelenti. E program megvalósításának elemei közül az egyik legfontosabb a

Honfoglalás kori mellkereszt

SzaRVaSNyoMoN szabadegyetem

A SzaRVaSNyoMoN előzményei debreceni kezdetekig nyúlnak vissza, vagyis az egykori Kossuth Lajos Tudományegyetemen az 1970-es években induló képzőművészeti és esztétikai szabadegyetemig. Pap Gábor és *Lantos Ferenc* festőművész előadásaival vette kezdetét e szellemi eszmélést szolgáló folyamat, mely nemzedékeket vezetett vissza saját gyökereinkhez. A különböző nevek alatt zajló szabadegyetemi program nem csupán előadássorozatokat foglalt magában. A szabadegyetem keretei között működő KLTE Galéria – később Egyetem Galéria – rendkívüli jelentőségű tárlatai révén átfogó képet nyújtott a vizuális anyanyelvünket újratanuló és alkotói gyakorlatába átültető kortárs művészek törekvéseiről, és kiadói tevékenységével is erősítette az újrafelfedezés folyamatát. A nyolcvanas évek elején némi megtorpanás és szünet következett be politikai okok miatt, de az évtized közepétől újult lendülettel folytatódott a szabadegyetem programja különböző nevek alatt: Művészet és világkép, Magyarság és műveltség, Műveltségünk pillérei, 1994-től pedig SzaRVaSNyoMoN sorozatcímmel. Ekkor már a címválasztás is nyíltan jelezte, hogy a „nyomkövetés" szerves örökségünk értékeit vette célba, bár az első évek előadásai még inkább a magyar őstörténet „érzékeny" kérdésköreit tematizálták. A szabadegyetem a korábban megkezdett komplex művelődési program részeként még másfél évtizedig működött az egyetemi közművelődésen belül.

2022 januárjában az ismertetett szellemi előzmények vállalásával eredtünk újra mitikus szarvasunk nyomába, immár a Nemzeti Művelődési Intézet Makoldi Sándor Központjának keretei között.

A sorozat tárgyköreinek tervezése során a Nemzeti Művelődési Intézet új székházának vizuális üzenőrendszerének elemeit tartottuk szem előtt, így a homlokzati Makoldi-frízt, a szerves képi örökségünkből építkező vakolathímeket, az épületbe érkezőket fogadó Napút képi programot, az ehhez szorosan kapcsolódó magyar népmese LED-fallal.

Főbb témaegységek:

„A mindenséggel mérd magad!"

Önismeretünk beszédes forrásvidéke: mondai történelmünk Nimródtól napjainkig

Szántai Lajos művelődéskutató előadássorozata

A szabadegyetem első évének előadásai a mondai történelem, s ezen belül is a magyar mitikus történelem világába vezetik be az érdeklődőt, mely a Makoldi-fríz értelmezése szempontjából döntő jelentőségű. A mondai-mitikus szemlélet nem az „oknyomozó" történettudománnyal szemben fejti ki mondandóját, hanem egy más nézőpontot jelent. Egy olyan valóságértelmezési gyakorlatot, mely a szikár történelmi adatokat, tényeket egy mögöttes, vagy „fölöttes" valóság keretei közé illesztve segít értelmezni, a hosszú távú folyamatokban az ismétlődést, a sorsszerűséget, azaz a Teremtő üdvtervét is érzékeltetve. Időszemlélete épp ezért nem vonalszerű, hanem körkörös, a mindennapokban is megtapasztalható természeti ritmusok, a ciklikusság emberi alapélményéből fakadó-

Makoldi Sándor – Túriné Makoldi Gizella: A magyarság útja
(A Nemzeti Művelődési Intézet homlokzati frízének részlete, sgraffito)

Nimród-hegy, Törökország

an. Mindvégig központi kérdés a szkíták világtörténelmi jelentősége, hiszen az ókori népek a szkítákat tartották a legrégebbi népnek, a magyar népet pedig a források egyöntetűen szkítautódnak tekintették. A szkíta–hun–magyar etnokulturális folyamatosság ma már nem tekinthető krónikáink, mondáink, hagyományunk „kitalációjának", hanem olyan ténynek, mely éppen napjainkban több szaktudomány irányából – régészet, archeogenetika, összehasonlító néprajztudomány – is megerősítést nyert.

„Aki nem hiszi, járjon utána"

Népmese, népdal, ősvallás egysége népi műveltségünkben

Szántai Lajos művelődéskutató előadássorozata

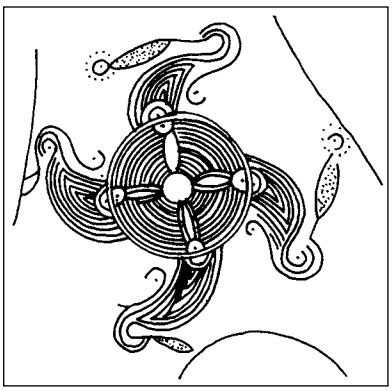
E sorozat elsődleges célcsoportját az óvodapedagógusok és az általános iskolai pedagógusok képezik, az előadások természetesen továbbra is nyitottak maradnak minden érdeklődő számára. 12 magyar népmese elemzésével kezdődik a sorozat, melynek során népmeséink és az évkör kapcsolatát világítja meg az előadó, majd népdalaink ősvallási vonatkozásait tárja fel.

A további tervekből:

– Népművészetünk képírásos hagyatéka

– Magyar nyelv, világkép és vallás

– Szerves társadalom a történelemben: a Szent Korona-tan társadalomszervezési gyakorlata a magyar történelemben és annak nyomai a sztyeppei népek társadalmában

Lőporszaru „forgórózsája" – a teremtett világ háromrétegű világkép működésének „felülnézeti" képe

A nagyszentmiklósi kincs 2. sz. kancsójának életfa-képlete

www.nmi.hu

Szellemi műhely – belső képzések a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársainak

A Makoldi Sándor Központ – szellemiségének megfelelően – rendszeres tudásátadás keretében kívánja beavatni a közművelődés e stratégiai területén dolgozó szakembereket szerves műveltségünk alapjaiba. A képzés célja elsősorban a ráhangolás, s nem egy újabb kötelező elem beépítése a munkatársak képzési programjába. Ehhez a műhelymunka tűnik a legalkalmasabb formai keretnek.

Tervezett tematika:

1. Bevezetés a szerves műveltség alapjaiba

– a szerves világszemlélet alapelemei, a szerves világképre épülő vizuális anyanyelv alapjai

– tájékozódás a csillagos égen: a csillagmítoszi keretrendszer elemei

– a csillagmítoszi keretrendszer működése, hatása mindennapjainkra

2. Az esztendő körének változásrendje

– a szerves műveltség egységes téridő-szemlélete

– a ciklikus és a lineáris idő

– az évkör változásai: az állatövi jegytulajdonságok és jegyérvénytartamok kozmikus „üzenőrendszere”

3. A mondai mitikus történelem időszemlélete: az egyén és a nemzet időnagyságrendje

A létteljesség megélése – évköri ünnepeink és a népi szokáshagyomány

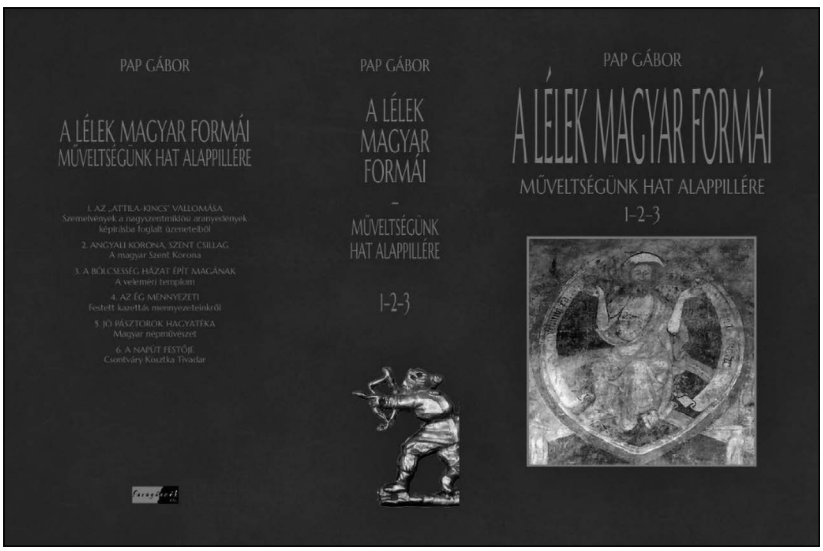
Az évkör nagy téridő csomópontjai az ünnepek. Ezek közösségi megélésének lehetőségeit is kívánjuk bemutatni a program keretei között: egy-egy film készül a legfontosabb jeles napok közösségi jó gyakorlatáról, melynek első része a nyári napforduló jellegadó szertartásáról, *Virágos Szent János – Magyar Ilona* ünnepéről, a debreceni Motolla Egyesület közösségével készült el.

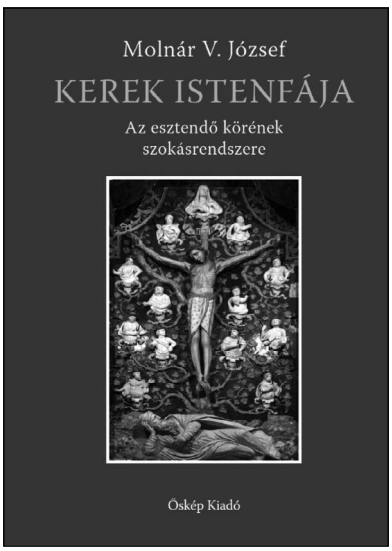
„Szerves-tár”

A szerves műveltség kiadványainak elérése ma meglehetősen nehézkes. A szerves műveltséggel kapcsolatos kiadói tevékenységet zömében kis kiadók folytatták és folytatják ma is, emiatt az alapvető fontosságú kiadványok általában csekély példányszámban jelentek meg, szinte el is fogytak napjainkra. Ezért kiemelt jelentőségű feladat a szerves műveltség nyomtatott és elektronikus kiadványainak összegyűjtése, a hiányzó művek megjelentetése, vagy újrakiadása. Ebben az évben több részletben gyarapította tematikusan a Nemzeti Művelődési Intézet a könyvtár állományát, illetve jelentősen segítette két alapmű megjelenését: az egyik Pap Gábor történelmi jelentőségű könyvsorozata, *A lélek magyar formái. A magyar műveltség hat alappillére*, a másik *Molnár V. József: Kerek Istenfája* című összegző munkája.

Kárpát-medencei együttműködési rendszer kialakítása a rokon szellemiségű közösségek között

Ebben az esztendőben kezdetét vette a kapcsolatépítés a Kárpát-hazán belül, melynek első lépését a székelyföldi magyarság képviseletében a Szerves Műveltség Kollégiumát szervező székelyudvarhelyi Humán Reform Alapítvány tette meg, s reményeink szerint a felvidéki, majd a további külhoni magyar közösségek is bekapcsolódnak az együttműködők körébe.

Dr. Juhász Erika

Közművelődési együttműködés a Kárpát-medencében

A Nemzeti Művelődési Intézet a Kárpát-medencei magyarság közművelődési életének szakmai-módszertani összefogó háttérintézménye. Az 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről 85.§ 1.b. pontja alapján együttműködik nemzetközi szervezetekkel is, amely alapján a Nemzeti Művelődési Intézet alapító okiratában is megjelenik ez a tevékenység. A nemzetközi együttműködések legfontosabb terepe a 2012-től megújult szakmai tevékenységében a Kárpát-medencei magyarság, ezért ebben a tanulmányban a Szakmafejlesztési Igazgatóság koordinálásával, de a teljes Nemzeti Művelődési Intézet vonatkozásában megvalósuló Kárpát-medencei magyar közművelődési együttműködéseket mutatjuk be.

Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal

A Kárpát-medencei régiókban létrejöttek a kisebbségi magyar művelődési intézetek, együttműködésükből pedig a regionális különbözőségek és egyenetlenségek ellenére öt intézmény (Zenta, Dunaszerdahely, Kolozsvár, Beregszász, Muravidék) 2008-ban Beregszászon megalakította a Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztalt, a szervezetek együttműködésének fórumát. 2009-ben a magyar kulturális tárca bizalmat szavazott a Kerekasztalnak, közös közművelődési képzéseket, összehangolt informatikai-információs fejlesztéseket, közös Kárpát-medencei programokat támogatott és támogat azóta. A szakmai működésnek újabb lendületet adott, amikor 2014. június 11-én Budapesten a Nemzeti Művelődési Intézet szervezésében a „Hálózatépítés – közösségi kezdeményezések" IV. Stratégiai Konferencia keretében Halász János kulturális államtitkár, Závogyán Magdolna, a Nemzeti Művelődési Intézet főigazgatója és a Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztalt alkotó intézetek vezetői – dr. Széman Péter, az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület elnöke, Huszár László, a Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet igazgatója, Hajnal Jenő, a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet igazgatója, Zubánics László, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet elnöke és Kepe Lili, a muravidéki Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet igazgatója – stratégiai együttműködési megállapodást írtak alá. A keretjellegű megállapodás a felek kölcsönös elköteleződését fogalmazta meg a közös ügyek, az egyetemes magyar közművelődés feladatainak megoldása iránt. Ahogy a megállapodás preambulumában a Kerekasztal tagjai megfogalmazták: *„A Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal részt kíván venni a magyar közművelődés egészének fejlesztésében, a magyar közösségek nemzeti kohéziójának erősítésében és a Nemzeti Művelődési Intézet partnereként a magyar közművelődés részeként kíván tevékenykedni."*

A Nemzeti Művelődési Intézet Kárpát-medencei hatókörű mintaprogramjaiból néhány kutatást, képzést és egy szakmai tevékenységet emelünk ki.

Kárpát-medencei hatókörű kutatások és felmérések

A Nemzeti Művelődési Intézet kiemelt stratégiai feladata, hogy támogassa a külhoni magyar közösségeket abban, hogy képessé váljanak saját értékeik, hagyományaik

www.nmi.hu

felismerésére és megőrzésére. Ennek a tevékenységnek mindannyiunk számára nagyon fontos eleme a Kárpát-medencei közös kulturális tér különböző szegmenseinek tudományos kutatásokkal történő erősítése, fejlesztése. Az elmúlt 10 évben a Nemzeti Művelődési Intézet Szakmafejlesztési Igazgatóságának Kutatási Központja koordinálásával megvalósult kutatásokból kettőt emelünk ki, amellyel megvilágítjuk a Kárpát-medencei hatókörű kutatási lehetőségeket.

2022–2023-ban bicentenáriumi emlékévek keretében ünnepeljük Petőfi Sándor születésének 200. évfordulóját. A fenti célokkal is összhangban az Intézet az emlékévhez kapcsolódóan felmérte a költő örökségét az anyaországban és a határon túli területeken egyaránt. A kutatás célja az volt, hogy minél teljesebb képet kapjunk Petőfi Sándor örökségéről, a hozzá kapcsolódó hagyományokról, eseményekről, továbbá arról, hogy az egyes települések milyen módon ápolják az emlékét. A 2020. november és 2021. január között zajló online kérdőíves felmérésben fontos szerepet játszott az a szempont, hogy a Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal tagjainak közreműködésével – akik a legmegbízhatóbb és legpontosabb ismeretekkel rendelkeznek a határon túli települések kulturális életéről – kapjunk információkat a költő emlékéhez kötődő határon túli hagyományokról. A felmérés kiterjedt a költő nevének felhasználására, a személyéhez fűződő kulturális eseményekre, megemlékezésekre, a rendezvények kormányzati vagy uniós támogatására. Az eredmények azt mutatták, hogy a pozitív választ adó települések még mindig erősen kötődnek Petőfi emlékéhez, és változatos módon ápolják, őrzik a költő emlékét és vele együtt az 1848/1849-es hagyományokat. A legtöbb válasz Szlovákia magyar ajkú településeiről érkezett (40%), de száz felett kaptunk kitöltött adatlapokat Erdélyből és a Délvidékről is, Kárpátaljáról pedig 63 települést értünk el. Örömteli tény, hogy a válaszadó 545 település 31%-án van Petőfiről elnevezett közterület. 84 településen lelhető fel mintegy 125 olyan köztéri alkotás, amely a költőhöz kötődik. Ezek felállítási idejének az 1871 és 2020 közötti időszakot jelölték meg a válaszadók. Arra a kérdésre, hogy van-e Petőfinek bármilyen kötődése a településhez, a kitöltő települések 12%-a válaszolt igennel, valamint 68 település számolt be arról, hogy településének van Petőfivel kapcsolatos élő hagyománya, feljegyzett eseménye. A kutatás eredményeire is építve a 2022-ben a Nemzeti Művelődési Intézet koordinálásával, a Magyar Kormány támogatásával elindult Petőfi Klubok hálózatához 88 magyarországi település mellett 12 határon túli magyar közösség is csatlakozhatott, és ez a hálózat 2023-ban újabb 100 taggal bővülhet, hogy a 200. évfordulóra 200 Petőfi Klub működhessen a Kárpát-medencében. A Petőfi Klubok a reformkor szellemiségéhez méltó kulturális alkalmakat juttatnak a településekre, amely alkalmak közvetlen lehetőséget teremtenek a nemzeti értékek megismerésére, történelmi, művelődéstörténeti és szépirodalmi tudásbővítésre, szórakozásra, továbbá a személyes és közvetlen kapcsolatokra építő, azokat erősítő közösségi együttlétekre és az online kapcsolódásra is.

A Kárpát-medencei hatókörű másik kiemelt kutatásunk kapcsán a trianoni békeszerződés 100 éves évfordulójához kötődően is fontosnak tartottuk, hogy a határon túli művelődő közösségek szempontjából végezzünk vizsgálatot abból a célból, hogy még teljesebb képet kapjunk a Kárpát-medencei kulturális közösségek életéről, tevékenységéről és áttekintsük az ezekben zajló változásokat. Kutatásunk célja volt az is, hogy felmérjük, ezzel együtt tovább is erősítsük a Kárpát-medencei közös tér kulturális hagyományait. A kutatásban a határon túli magyar területeken is a 100 éves kulturális hagyományokról, Trianon emlékezetéről, a hagyományok tovább éléséről, új hagyományok születéséről, a kulturális közösségünk múltbeli és jelenlegi állapotáról kérdeztük a válaszadókat, ahogyan a magyarországi kutatásban résztvevőket. Kutatási céljaink között szerepelt a hagyományápolás minőségének, múltjának és jelenének vizsgálata, az, hogy a közösségi művelődés hagyományos formái hogyan élnek tovább a jelenben (táncház, dalárdák, színkörök, olvasókörök rokonsági, faluközösségi, a paraszti társadalom, vallási közösségek hagyományai). Kutatásunkban kiemelten fontos szempontként jelentkezett, hogy információkat kapjuk elérendő céljaink dimenzióiban a Kárpát-medencei Kulturális Kerekasztal tagjaitól, akik a legmegbízhatóbb és legpontosabb ismeretekkel rendelkeznek a határon túli területek kulturális közösségeiről, Trianon emlékezetéről és a kulturális tradíciók ápolásának múltbeli és jelenlegi helyzetéről. Az interjúkat az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület elnökével, dr. Széman Péterrel, a Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület elnökével, Molnár Eleonórával, a lendvai Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet igazgatójával, Soós Mihállyal, a Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet akkori igazgatójával, Huszár Lászlóval, a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet igazgatójával, Gondi Martinával és a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség elnökével, Sutus Áronnal vettük fel. Az interjúk alapján is érthetően eltérő kulturális helyzeteket és sajátosságokat látunk az egyes határon túli magyarlakta területek vonatkozásában. Más a helyzet a tömbmagyarságban, más

a vegyes területeken és más a szórványban is. A hagyományok megélése sem jelentkezik egyformán az elcsatolt területeken, annak időnként drámai nehézsége inkább a szórványban merül fel. Ezekben az esetekben nagyon fontosak azok a kulcsemberek és civil szervezetek, akik gondozzák a magyar közösségeket és a hozzájuk kötődő hagyományokat. A válaszok alapján is érzékelhető volt, hogy a határon túli magyar művelődési intézetek szoros együttműködést alakítottak ki az évek során az anyaország kulturális szervezeteivel, intézményeivel. Ezek a közül a legjelentősebb, élő, folyamatos és intenzív kapcsolat a Nemzeti Művelődési Intézettel jött létre.

Képzések, ismeretterjesztések a határon túl

A Nemzeti Művelődési Intézet Kárpát-medencei küldetése, hogy a közösségeket képessé tegye saját értékeik felismerésére és az ebből adódó lehetőségek hasznosítására. Ennek támogatására a szakmai rendezvények mellett képzéseket, tudásmegosztó alkalmakat biztosít a megfelelő szakmai utánpótlás megteremtése és a folyamatos szakmafejlesztés érdekében.

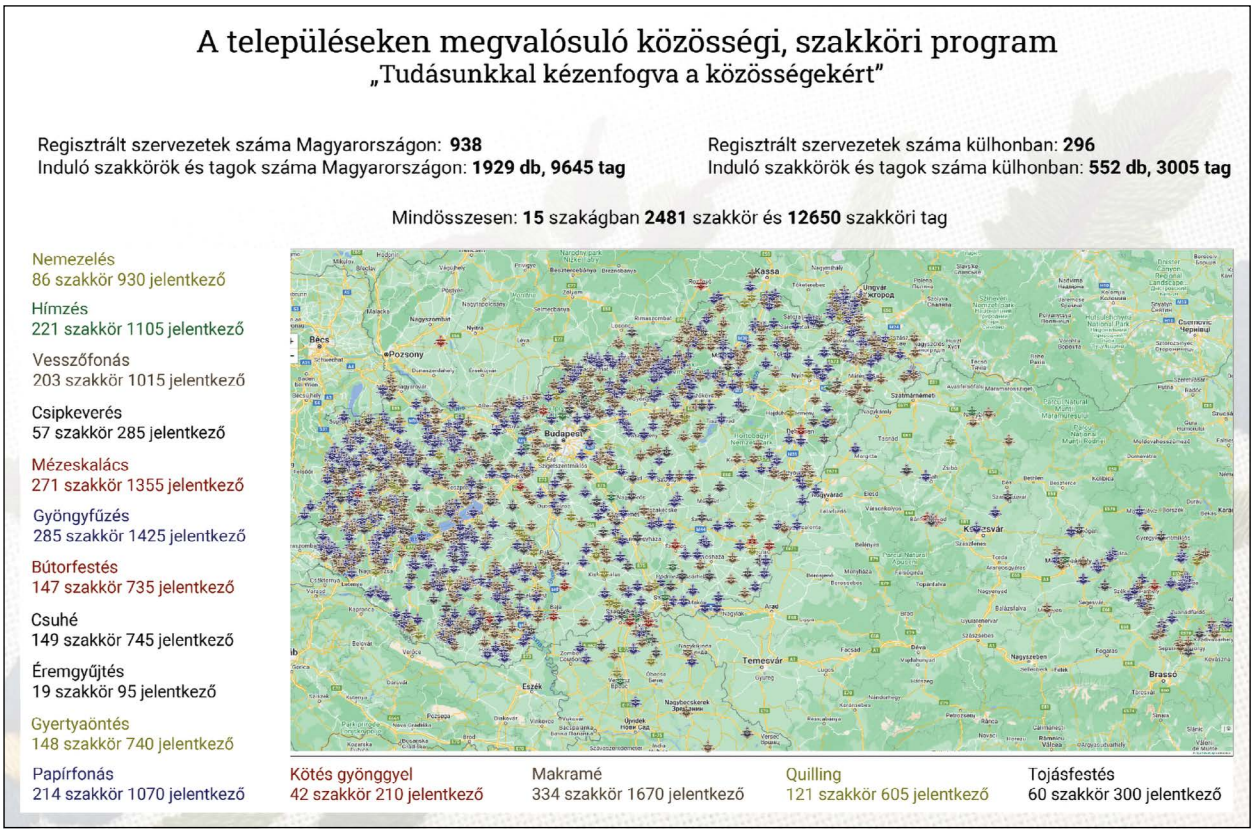
A Nemzeti Művelődési Intézet Szakmafejlesztési Igazgatóságához tartozó Felnőttképzési Központ munkatársai közel 250 oktató bevonásával Kárpát-medencei képzési feladatokat látnak el a közművelődési szakemberek folyamatos képzésében és továbbképzésében. A közművelődési szakemberek képzése mellett fontosnak tartjuk a Kárpát-medencében működő kulturális feladatokat, közművelődési tevékenységet ellátó szervezetek szakembereivel is az élő kapcsolatok megerősítését. Ezért nemcsak a Magyarországon szervezett szakmai rendezvényekre, képzésekre várjuk őket, hanem a Nemzeti Művelődési Intézet munkatársai is kiutaznak és helyben valósítanak meg workshopokat, tréningeket, képzéseket, ezzel is segítve a tudásmegosztó alkalmak helyben történő elérését.

A Nemzeti Művelődési Intézet kiemelt feladatának tekinti, hogy a kulturális alapellátás kiterjesztéséhez országszerte, sőt Kárpát-medencei szinten rendelkezésre álljanak a szükséges személyi feltételek. A Nemzeti Művelődési Intézet célja, a hazai szakember-ellátottágon túl, a Kárpát-medencében működő kulturális feladatokat, közművelődési tevékenységet ellátó szervezetek jó gyakorlatainak kölcsönös megismerése, az adaptáció lehetőségeinek feltérképezése is megtörténjen határon innen és túl. Ennek a törekvésnek az eredményeképpen műhelymunkák, képzések, továbbképzések, tréningek jöttek létre Erdélyben, Felvidéken és a Vajdaságban egyaránt az elmúlt közel 10 évben, és ezekhez csatlakoztak kárpátaljai és muravidéki szakemberek is.

Az elmúlt időszakban megvalósult határon túli képzésekből kiemelhetők a hazai akkreditációs rendszerben minősített 30-60 órás képzési programok, mint például a *Szervezeti hatékonyságnövelő komplex tréning*, az *Értékfeltárás a helyi közösségekben* vagy az *Amatőr művészeti csoportok mentorálása* elnevezésű képzések. Így például nagy sikere volt a 2017. évi értékfeltáró képzéssorozatoknak a Felvidéken, a 2018. évi vajdasági csoportvezetői képzéssorozatoknak, a 2019. évben a *Közösségi*

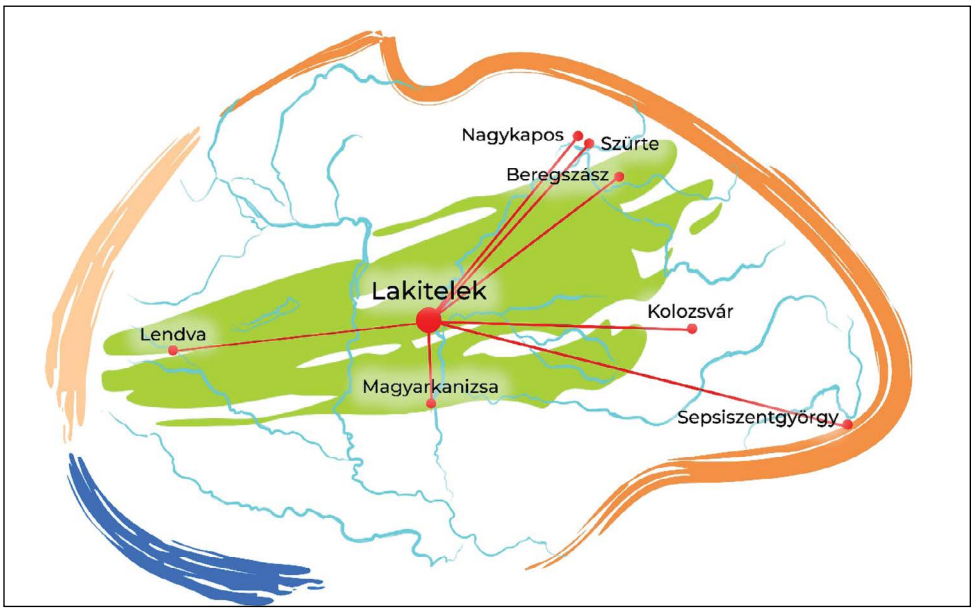

művelődés civil terekben: közösségfejlesztés és közösségszervezés, valamint a *Fiatalok bevonása és ifjúságfejlesztés a kistelepüléseken* című képzéseknek, amelyeket Szamosújváron szerveztünk meg. A résztvevők a meglévő tudásuk frissítésével, új ismeretek szerzésével és jó gyakorlatok megismerésével eredményesebben vehetnek részt a helyi közösségfejlesztési törekvésekben és a fiatalok kulturális életbe történő bevonásában egyaránt. Képzéseink kiválasztása során azt tartjuk szem előtt, hogy olyan képzéseket ajánljunk a határon túli magyarok lakta térségekben, amelyek a helyi problémákra, sajátosságokra reagálnak, és kínálnak megoldási alternatívát vagy segítenek elő olyan fejlesztési folyamatokat, amely az ott élők helyben maradását, közösségeik megerősítését és a magyar kultúra továbbadását támogatják.

A 2020–2021. évben kevesebb lehetőségünk volt a határon túli partnerekkel jelenléti formában megvalósuló képzések szervezésére a pandémia miatt. Ebben az időszakban elsődlegesen az online konferenciák, egyéni mentorálások és tanácsadások jelentették a tudástranszfer lehetőségeit a határon túli szakemberek számára.

A következő években a Kárpát-medence számos területén elindult ASzakkör Program módszertani megerősítése érdekében – a 2021. évben magyarországi mintára építve – határon túl is indítjuk a Szakkörvezetés módszertana képzést. A képzés blended formában készít fel a szakkörszervezés, szakkörvezetés és kiállításszervezés módszertani alapjaira, továbbá a résztvevők motivációjának és érdeklődésének fenntartására a szakköri tevékenységben.

A külhoni Szakkör mintaprogram regionális központjai

A Szakkör program első évében, 2021/2022-ben a Felvidéken, Kárpátalján, Erdélyben, Délvidéken és Muravidéken hatféle kézműves tevékenységben 74 településen 107 szakköri mintaprogram valósult meg 820 résztvevővel. 2022 őszére a hálózati együttműködés eredményeként az igények megtöbbszöröződtek az előző évi mintaprogramhoz képest. A Kárpát-medence régióiból 15 féle szakkörre 163 településről 552 csoporttal érkezett jelentkezés 3005 résztvevővel.

A Szakkör program külhoni együttműködési hálózata

A Szakkör program magyarországi indításával egyidejűleg – az előzőekben leírtakban jelzettek szerint – már működtek azok a határokon átívelő, illetve régiók közötti együttműködések, amelyek megfelelő hátteret biztosítottak a program külhoni kiterjesztéséhez. Három hálózat jelentette ennek lehetőségét: az egyik az eddigiekben bemutatott Kárpát-medencei Közművelődési Kerekasztal, a másik a közel húsz éves múlttal rendelkező felnőttképzési hálózat, a PannonForrás Első Kárpát-medencei Fejlesztési és Tudásklaszter, a harmadik pedig a felvidéki magyarságot támogató Rákóczi Hálózat. A célkitűzés már 2021-ben az volt, hogy ezek a szerveződések kompetenciái, erőforrásai optimálisan kapcsolódjanak össze a szakkörök egységes, összehangolt külhoni megvalósításához az egész Kárpát-medencében a Nemzeti Művelődési Intézet Szakmafejlesztési Igazgatóságának Partnerségi Központja koordinálásával.

Az első, 2021. év külhoni szakkör mintaprogramjainak tapasztalatai és az egyes magyarlakta régiókon belül kialakult szerepvállalások alapján létrejött a Nemzeti Művelődési Intézet és hét külhoni partnerszervezetének hálózati együttműködése, amely regionális központokkal működik a Kárpát-medencében.

Partnerszervezetek:

Nagykapos: Rákóczi Hálózat

Szürte: Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület

Beregszász: Pro Cultura Subcarpathica

Kolozsvár: Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület

Sepsiszentgyörgy: Amőba Alapítvány

Magyarkanizsa: Felnőttképzők Regionális Hálózata

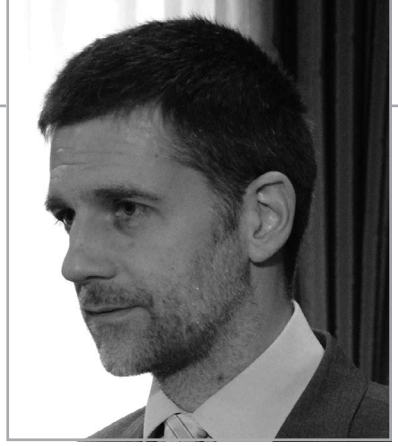
Lendva: Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet

Zárás helyett a folytatásról

Az anyaországtól elszakított magyar közösségeinkben az elmúlt 10 év fentiekben felvázolt szakmai eredményei igazolták ennek a határokon átívelő partnerségnek a hatékonyságát, és ez biztató a további feladatokhoz is. Kutatásra alapozott képzések, módszertani mintaprogramok, szakmafejlesztési elképzelések sokasága rajzolódott ki, amelyek reményeink szerint állandósult határon túli térségi központokkal, éves szakmai tervezéssel hosszú távon biztosíthatják az egységes Kárpát-medencei közművelődési tevékenységek határon túli bázisait.

DR. JUHÁSZ ERIKA okleveles művelődési és felnőttképzési menedzserként a Kossuth Lajos Tudományegyetemen végzett 1998-ban, majd ugyanitt (az akkor már Debreceni Egyetemen) szerezte meg PhD fokozatát 2005-ben. Közművelődési szakértő, valamint a Közművelődési Akkreditációs Bizottság tagja. A Debreceni Egyetem oktatója 25 éve, 11 éve tanszékvezető docense. A Nemzeti Művelődési Intézetben 2015 óta a Kárpát-medencei magyar közművelődési képzési és kutatási folyamatok vezetője, jelenleg szakmafejlesztési igazgató. Számos civil szervezet aktív tagja, elnöke a KultúrÁsz Közhasznú Egyesületnek, alelnöke a Magyar Nevelés- és Oktatáskutatók Egyesületének, alapító tagja a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesületnek. Az MTA köztestületi tagja, elnöke az MTA DAB Művelődéstudományi Bizottságának. Főszerkesztője a Kulturális Szemle folyóiratnak, szerkesztőbizottsági tagja a Polymatheia – Művelődés- és neveléstörténet című hazai, valamint a Hungarian Educational Research Journal nemzetközi folyóiratnak. Fő kutatási területei: közösségi művelődés, közművelődés és képzés-felnőttképzés kapcsolata, a felnőttképzés és a közösségi művelődés intézményrendszere, módszertana, közösségfejlesztés, civilek a kultúrában és az oktatásban. Fő műve: A felnőttek képzése és művelődése egykor és ma Magyarországon (2016., Csokonai Kiadó, Debrecen, elérhető: http://mek.oszk.hu/16200/16283/). További több mint 200 írása elérhető a Magyar Tudományos Művek Tárában (www.mtmt.hu).

A cikk összeállításában közreműködtek a Nemzeti Művelődési Intézet Szakmafejlesztési Igazgatóság munkatársai, többek között: Deák Orsolya, igazgatósági titkárságvezető, dr. Ponyi László, kutatási központvezető, Pete Nikoletta, felnőttképzési központvezető, Molnár György, partnerségi központvezető.

A Kárpát-medencei Népfőiskolai Hálózat első éve

A magyar népfőiskola múltja mintegy 150 évre nyúlik vissza, előzményei azonban még régebben gyökereznek társadalmunkban. Számos kiemelkedő alakja volt és számos szervezethez kötődött. Az önszerveződések időszakában, a történelmi jelentőségű válságok után terjedtek el jobban, majd a szocializmus elnyomása után a rendszerváltást követően indultak újra több településen. A magyar népfőiskola ugyan több hasonlóságot is mutat az 1844-ben indult dán népfőiskolai kezdeményezéssel, azonban nemzeti sajátosságai és múltja azoktól is megkülönbözteti.

Magyarországon a népfőiskolának sokáig nem volt egyértelmű definíciója és nem volt egyértelműen besorolva egy szakterülethez sem. Így megjelent többek között az agráriumban, a civil szektorban, az egyházi felekezetekben, a kulturális területen, a felnőttképzésben, sőt a felsőoktatásban is.

Hosszú idő után a „kulturális törvényként" ismert jogszabály 2017. évi átfogó módosítása egyértelművé tette, hogy a népfőiskola *a közművelődési szakterülethez tartozik*. A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény (továbbiakban: törvény) 77. § (5) e) pontja a közművelődési intézménytípusok között nevesíti a népfőiskolát. A törvény 78/D. §-a így határozza meg népfőiskola fogalmát:

A *népfőiskola* olyan nyitott tanulási, képzési közművelődési intézmény (művelődési ház, művelődési központ, kulturális központ), amelynek elsődleges tevékenysége az egész életre kiterjedő tanulás feltételeinek biztosítása, különösen a felnőtt korosztály számára szakmai képzések szervezése.

A törvény ezen túl rendelkezik arról, hogy mely közművelődési alapszolgáltatásokat kell nyújtania, valamint arról is, hogy az intézmény elnevezésében is szerepelnie kell a „népfőiskola" kifejezésnek.

További fontos jogszabály a törvény végrehajtási rendeleteként értelmezhető 20/2018. (VII. 9.) EMMI rendelet a közművelődési alapszolgáltatások, valamint a közművelődési intézmények és a közösségi színterek követelményeiről. A rendelet 16. §-a tartalmazza a népfőiskola személyi, tárgyi és működésre vonatkozó feltételeit is.

Ez a szakterületi behatárolás önmagában sajátossága a magyar népfőiskolának, hiszen a legtöbb országban a közművelődési tevékenység nem is értelmezhető, főleg nem önálló szakterületként. Azonban ha elfogadjuk azt, hogy a magyar közművelődésnek napjainkban (is) van társadalom és gazdaságfejlesztő hatása (gondoljunk csak a kulturális alapú település és térségfejlesztésre), akkor könnyen belátható, hogy mindebben a népfőiskoláknak milyen fontos szerepük van.

A hálózat központja

Mint minden hálózatnak, esetünkben is meghatározó szerepe van a központnak. Annak a szervezetnek, amely meghatározza a hálózati működés alapjait, főbb célkitűzéseit és koordinálja a szakmai együttműködéseket.

A Lakitelek Népfőiskola 30 éves folyamatos működésével, szakmai együttműködéseivel és elért eredményeivel az egyetlen nemzeti jelentőségű értékalapú népfőiskola a Kárpát-medencében, amely mindezek okán tölti be a hálózati központ szerepét.

A lakiteleki Népfőiskola Alapítvány célja

„Megőrizni kulturális nemzeti örökségünket, nemzeti örökségünket, azt ápolni, továbbfejleszteni és ha kell, oltalmazni. Elősegíteni a felnövekvő magyar nemzedék erkölcsi, szellemi és testi gyara-

WWW.NMI.HU

podását. Támogatni a társadalom demokratikus összeszerveződési formáinak minél szélesebb körű kiteljesedését és elterjedését a népfőiskolai módszerekkel." *(forrás: www.nepfolakitelek.hu)*

A központ kiemelt szakmai programjai

A Lakitelek Népfőiskola jelentős szerepet tölt be a hazai hungarikum-mozgalomban. Számos szakmai programot, vetélkedőt szervez, időszakos és állandó kiállítást szentelt a legjelesebb magyar értékeknek.

Közülük is kiemelhető az *Értékfeltáró kollégiumok* szervezése, amelyek immár 8 éve külhonban, az országhatárokon túli magyarlakta településeken, illetve Magyarországon egy-egy behatárolható tájegységben valósulnak meg. Jelenleg már a 30. ilyen kollégium zajlik, amelyek keretében közel kétszáz település kulturális-társadalmi múltja, értékei kerültek feltárásra, illetve jelent meg róluk kiadvány, riportfilm.

További kiemelt programként a *tematikus kollégiumokat* is meg kell említeni, amelyek 2 éven keresztül negyedévenként egy hétvégén és egy nyári szabadegyetemen valósulnak meg. Az elmúlt 30 évben több tucat témakörben rendeztek egy-egy jeles személyről, vagy témakörről elnevezett kollégiumokat a népfőiskolán. A kollégiumok szakmai tematikájában alapvető szempont a legkülönbözőbb szakterületek együttműködése. Különböző szakterületekről, településekről, iskolákból, munkahelyekről, különböző tapasztalatokkal és ismeretekkel rendelkező emberek találkoznak. Ebből konkrét eredmények is születnek, kiadványok, közös projektek, együttműködések formájában. Illetve olyan emberi és munkakapcsolatok, sőt közösségek jönnek létre, amelyek életre szólóak, vagy akár azon is túl, ha szakmai eredmények hatását nézzük.

Ezek mellett számos filmszakmai, ismeretterjesztő és sportprogram megvalósításában szerzett Kárpát-medencei tapasztalatokat a népfőiskola, amelynek szakemberei nyomtatott és filmes formában is megörökítik nemzeti értékeinket, alkotásainkat, jeles személyiségeink munkásságát.

Hálózatépítés

A hálózat elképzelése, kialakítása hosszú évekig érlelődött a vezetők és szakemberek közös gondolkodásában. A Lakitelek Népfőiskola szakmai munkacsoportja először 2011-2012-ben készítette el a Kárpát-medencei Népfőiskolai Hálózat kialakításának szakmai koncepcióját, amely többszintű népfőiskolai hálózat kialakítását vázolta fel.

Ezt követően többször felmérték az országban működő népfőiskolák körét – számukra szakmai műhelyek szerveződtek, együttműködésben a Nemzeti Művelődési Intézettel; hol az Agrárminisztérium, hol az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával.

Az elmúlt egy évtized során több kormány-előterjesztés és koncepció is készült a hálózat támogatására, amely végül 2021-ben került elfogadásra.

2021-ben az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával az alábbi térségi szerveződésű népfőiskolák alapították meg a hálózatot:

Nagytérségi szint: Lakitelek, Vasvár

Térségi szint: Mórahalom, Mezőörs, Kiscsősz, Királyszállás, Kápolnásnyék

Kistérségi szint: Tata, Tokaj, Kondoros, Agyagosszergény

Helyi szint: Felsősóskút, Kecskemét (Hírös Lovarda)

Külhoniak: Szürte, Nagyszőlős, Martos, Gömörpéterfala

Vannak azonban olyan szervezetek, amelyek elsősorban nem területi alapon működnek, hanem tematikus tevékenységet látnak el. Tevékenységük az összmagyarság szempontjából jelentős, ezért külön tematika és működtetési elvek alapján érdemes őket kezelni (pl. speciális gyűjtőkör, kultúra- és értékközvetítés, tehetséggondozás, értelmiségi utánpótlásnevelés).

Ilyen a Kárpát-medencei Művészeti Népfőiskola Kápolnásnyék központtal, vagy a bakonyi erdőben megbújó Királyszállás tematikus Nagy-Magyarország Parkja. Vagy éppen a Kárpát-medence egyik legkeletibb szélén, Kovásznán kialakí-

A hálózat megalapítói Lakiteleken 2021 nyarán

www.nmi.hu

Néptánc-oktatás Kiscsőszön

tott, Kőrösi Csoma Sándor szellemi örökségének központja.

A népfőiskolák mindig valamilyen aktuális társadalmi kihívásra kerestek és találtak megoldásokat. Napjainkban ezeket az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

– Korunk értékválsága: a különböző kultúrák keveredése identitásukat vesztett, könnyen befolyásolható egyéneket eredményez. Ezért fontos a helyi és nemzeti identitás megerősítése.

– A világjárvány és a szomszédos háború rámutatott a helyi értékek, a helyi termelés fontosságára, az önellátás jelentőségére. Erre alkalmassá kell tenni a helyi közösségeket, meg kell becsülni helyi értékeinket. (Globális helyett helyi, rövid ellátási láncok szükségesek.)

– A világjárványt követő időszakban még nagyobb feladat a közösségépítés, a társadalom, a helyi közösségek összekovácsolása. Vissza kell térni az online térből a személyes találkozások világába. Közösségi élményeket kell adni, azokat át és meg kell élni. Ezzel erősítjük valós közösségeinket.

– A digitalizáció korában kiemelt feladat lehet minden célcsoportban az internet-tudatosság, internet-biztonság. Számos módon befolyásolja életünket a digitális, online világ, amely veszélyeket is hordoz, könnyen kiszolgáltatottá téve egyéneket és csoportokat.

Mindezek tekintetében helyi szinten is sokat tehet egy-egy szervezet, de a hálózati együttműködés a kihívások komplexitása miatt hatékonyabb.

Hálózati alapértékek

A közös értékrend, a közös gondolkodás az együttműködés alapja, ezért minden hálózati tag számára alapvető fontosságúak az alábbi értékek és célok, amelyeknek minden tevékenységükben jelen kell lenniük. Ez jelenti az értékalapú működést, építkezést, fejlődést. A környezetünkben tapasztalt gyakori változásokhoz való viszonyulásunkat, azok kezelését kizárólag értékalapon, erős alapértékek mentén tudjuk eredményesen megvalósítani.

Alapértékek:

– nemzettudat, nemzeti identitás erősítése

– helyi értékek tudatosítása, helyi identitás erősítése

– keresztény értékek tudatosítása, erősítése

Fő célok:

– értékfeltárás, értékközvetítés

– ismeretbővítés

– közösségteremtés

Mindez kulturális alapú település- és térségfejlesztést, társadalom és gazdaságfejlesztést eredményez és alapvetően környezettudatos és fenntartható.

A hálózat módszertana

A szakmai működést meghatározó főbb módszerek:

– *formális, nem-formális és informális tanulási tevékenységek*

(pl. képzések, tréningek, tanfolyamok, konferenciák, kollégiumok, szabadegyetemek, vándoregyetemek, tanulmányutak, vetélkedők, kirándulások, tapaszatalatcserék, kiállítások, ismeretterjesztő és ismeretszerző alkalmak)

Hungarikum vetélkedő Lakiteleken

Rendhagyó irodalomóra Kápolnásnyéken

Versbarátok program Tatán

– *közösségfejlesztés, közösségszervezés módszerei*

(pl. felmérések, társadalmi tervezés, aktivizáló programok, akcióprogramok, kapcsolatszervezés)

– *a játék mint módszer tudatos alkalmazása*

(pl. csapat- és társasjátékok, táblás és kártyajátékok, népi játékok és innovatív magyar sportok, szabadidős programok, sport és művészetek általi nevelés alkalmai, vetélkedők, táborok)

Mindezeket ötvözve még eredményesebbek lehetünk a különböző célcsoportok, generációk és közösségek körében. Jó példa egy komplex módszerre a Lakitelek Népfőiskola által szervezett *Értékfeltáró kollégiumok* módszere, amely többfordulós szociológia felmérés kérdőívekkel, interjúkkal. Ugyanakkor képzés, közösségépítő tábor is egyben, amelynek keretében még közös eredménybemutató rendezvényt is szerveznek és kiadvány, film is készül. A kollégiumok során számos szervezet (egyetem, népfőiskola, önkormányzat, iskola, civil szervezet stb.) működik együtt.

A Kárpát-medencei népfőiskolai hálózat egy éve számokban

2 milliárd Ft támogatás

1110 program, esemény szervezése

101 ezer résztvevő a programokon

kb. 20 ezer Ft/fő átlagos költség

A leggyakoribb programfajták: tábor, kiállítás, koncert, vetélkedő, verseny, megemlékezés, ünnepség, konferencia, látóút, illetve tanfolyam, előadás, fórum, kollégium, munkacsoport

A kulturális, művészeti programok és képzések (445), illetve az ismeretterjesztő programok (624) aránya 40-60%!

47 kiadvány, könyv és film készült a hálózatban, ebből 26 Lakiteleken.

226 fő önkéntes rendszeres tevékenysége a hálózatban!

Közel 4 ezer m^2 kulturális, közösségi tér újult meg, illetve épült fel!

Footgolf verseny Lakiteleken

A hálózat tagjai teljesen eltérő adottságú, méretű és elhelyezkedésű települések. A legkisebb 100 fő (Kiscsősz), a legnagyobb 23 ezer fő lélekszámú város (Tata), illetve van, amely nem is köthető települési szinthez, mert tevékenysége speciális célcsoporttal foglalkozik (pl. Királyszállás).

Fontos megemlíteni, hogy a fenti számszerűsített eredmények a világjárvány miatt elrendelt országonként eltérő veszélyhelyzeti korlátozások és tiltások mellett valósultak meg.

Hálózatfejlesztés

A Kárpát-medencei Népfőiskolai Hálózat fejlődésének szükséglete, hogy a szakmai és szervezetfejlesztési lehetőség továbbra is biztosított legyen a szervezetek részére. Az eddigi tapasztalok alapján lokális szinten kell megvalósítani ezeket a fejlesztési folyamatokat, hogy szorosabb partneri együttműködések alakulhassanak ki a helyi szinteken. Látóutakkal, szakmai tematikus műhelyekkel, népfőiskolai napok szervezésével, jó gyakorlatok átadásával és ezek minél gyakoribb megvalósításával élő, aktív mozgalom alakulhat ki a Kárpát-medencében.

A szakmai szolgáltatások hosszú távon is fenntartható eredményessége érdekében kívánatos a megkezdett népfőiskolai beruházások befejezése (a szükséges közösségi terek, műhelyek, szálláshelyek kialakítása).

Szükséges a népfőiskolai mozgalom folyamatos bővítési lehetőségét is megteremteni a jól működő, aktív tevékenységet folytató közösségek, szervezetek részére, hiszen értékalapú működésünk csak akkor lehet eredményesebb, ha minél több település lakójához elér. A népfőiskolai hálózat egyik fontos célkitűzése, hogy mindebbe ne csak az anyaországi, hanem a külhoni magyar közösségek is be tudjanak kapcsolódni.

A hálózati működés az egységes keresztény-nemzeti értékközvetítés zálogát jelenti, mert a hálózati működés közös szellemi alapon, közös módszertant és erős kommunikációt, közös fellépést tesz lehetővé. Olyan értékalapú erőforrás-gazdálkodás, amely megsokszorozza lehetőségeinket és eredményességünket.

Mi tehát a népfőiskolai hálózat jelentősége?

A Lakitelek Népfőiskola és hálózatának eddigi működése alapján megállapíthatjuk, hogy a népfőiskola értékalapú ismereterjesztést és közösségteremtést végző intézmény, amely széles körű módszerekkel teremt lehetőséget egyének és közösségeik érvényesülésére, boldogulására az aktuális társadalmi kihívások mellett.

A népfőiskolák létjogosultságát mindig nemzet-specifikus célok határozták meg, így különösen nagy jelentőségük van a magyar nemzet megerősítésében, a nemzetegység megtartásában, a nemzeti és keresztény kultúra továbbörökítésében, és a nemzetgazdaság fejlesztésében egyaránt. A jelenlegi társadalmi, gazdasági környezet kihívásai csak felerősítik a népfőiskolák létjogosultságát, szükségességüket, mert biztos alapokat, igazodási és eligazodási pontot jelentenek változó világunkban.

KÁRPÁTI ÁRPÁD közművelődési és ifjúsági szakértő, a Nemzeti Művelődési Intézet korábbi vezetője. Tapasztalatot szerzett térségi, megyei és országos hálózatok szakmai vezetésében, szervezetek fejlesztésében. Jelenlegi munkája során hazai költségvetési támogatások kezelésével foglalkozik, valamint feladata a Kárpát-medencei Népfőiskolai Hálózat vezetése.

Molnár Lajos Milán –
Fróna Katalin

Az agórák szakmai közössége

Az agórákról sokak számára a görög városok központi tere jut eszébe, ahol minden fontosabb esemény zajlott. Méltán kapták így a magyarországi közművelődési szervezetek csúcsintézményei is ezt a nevet: olyan kulturális központok jöhettek létre, amelyek egy-egy település és térsége központi kulturális tereivé váltak. Kiemelt kulturális beruházásként jöhettek létre olyan intézményekként, amelyek a mindenkori társadalmi-kulturális igényekre épülő szakmai kihívásokat kezelik, egy teljesen új közművelődési intézménytípust jelenítenek meg. A Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program legnagyobb beruházásának technikai, adminisztratív és működési feltételei egyesülhettek ezekben a kulturális szakterületen belül.

Az Agóra projekt

Az Agóra projekt keretében folyamatosan átéljük a közös munka élményeit, a személyes találkozások örömét, amelyek részét képezik ennek a folyamatnak. Azt gondoljuk – és talán az országszerte működő agórák munkatársai nevében is kijelenthetjük –, hogy ez nemcsak munka, egy új rendszer, új intézménytípus, országos szakmai hálózat kiépítése volt, hanem ennél sokkal több. Egy olyan közösség formálódott, alakult, amely létrejötte ennek a projektnek köszönhető.

Immár kilenc év távlatában elmondhatjuk, hogy ugyan a műhelyt a közös célok, a közös feladatok, közös szakmai kihívások hozták létre, de az évek folyamán ebből a szükségszerű együttműködésből egy egymás iránt fele-

www.nmi.hu

lősséggel bíró, bizalomra épített szakmai közösség jött létre, és nem mellékesen barátságok is kialakultak.

Az elmúlt kilenc év mérlegét szeretnénk bemutatni, amelynek első lépcsője az, hogy felvázoljuk, honnan is indultunk. *„A kultúra várost épít”* volt a jelmondata annak az uniós finanszírozású infrastrukturális programnak (TIOP-1.2.1/08), amelynek felhívásai 2008-ban láttak napvilágot, és amelyek kiemelten olyan megyei jogú városoknak szóltak, amelyek jövőképükben fontos szerepet szántak a kultúra településfejlesztő erejének. A program az *Agóra* nevet kapta, amelynek alappillérei az indikátorokkal alátámasztott tizenkét éves fenntartási kötelezettséget előrevetítő közművelődési tevékenység és az infrastrukturális fejlesztések voltak. Az általános célok között szerepelt egy olyan agóra-konstrukció létrehozása, amely a közművelődési intézményrendszer új elemének kialakítását eredményezi, valamint összekapcsolja a közoktatási és közművelődési rendszereket, javítja az élethosszig tartó tanulás feltételeit, a területi közművelődési tanácsadó szolgálat funkcióihoz szükséges térségi feladatellátást végez, és magas színvonalú kulturális szolgáltatásokat biztosít.

Országos szinten 15 többfunkciós (multifunkcionális) közösségi központ, közművelődési intézmény jött létre, amelyek sajátosan kialakított épített környezetben alkalmassá váltak a közösségi-művelődési, oktatási-felnőttképzési és élményfunkciók integráló ellátására, ezek mentén gazdag kulturális szolgáltatást kínáló működést, szűkebb értelemben a helyi társadalom, bővebben pedig a nemzet és a Kárpát-medencei magyarság kulturális fejlesztését szolgálják.

E program keretében új épületek, építészeti remekművek, magas színvonalú technikai felszereltséggel bíró közösségi terek gazdagítják a működés sokszínűségét, az agórák közösségi tartalmait, kulturális szolgáltatásait. Ahogyan dr. Németh János István, a program akkori minisztériumi szakmai vezetője mondta az agórákról: *„Kell egy hely, ahol jó lenni, ahol lenni érdemes”.*

Az Agóra Műhely

A Nemzeti Művelődési Intézet (a továbbiakban: Művelődési Intézet) szakmai koncepciója nagy hangsúlyt fektet a közművelődési tevékenységek gazdagítására, ennek érdekében a külső erőforrások bevonására, költségvetési pozíciójának javítására. Ilyen új elemként jelent meg a Művelődési Intézet munkájában az Európai Unió társfinanszírozásában megvalósuló pályázati rendszerben való részvétel. A program elengedhetetlen része a közművelődési szakterület 2007–2013-as időszakban elért fejlesztéseinek befolyásolása, mind az infrastrukturális, mind a tartalmi megújulás területein.

A fejlesztések között kiemelkedett az agora program, amely a magyar közművelődés történetében is egyedi kezdeményezés összefoglalója. A műhely valódi civil törekvések eredményeként jött létre, az egyes fejlesztések érdekei szerint, az érdekek mentén erősödő és terebélyesedő közös összefogás szövetségeként.

Ebből a helyzetből kiindulva kezdeményezte a Művelődési Intézet a Kulturális Központok Országos Szövetsége (KKOSZ) stratégiai partnerségét, ennek részeként az Agora Országos Szakmai Műhely (a továbbiakban: Műhely) létrehozását 2013-ban, Kecskeméten. A Műhely munkájában való közreműködés része a Művelődési Intézet hálózatosodást segítő stratégiai programjának, konkrétan a mind tartalmasabb országos jelenlétnek. Az együttműködés során a gyakorlati munka szervezője az Intézet Stratégiai és Fejlesztési Főosztályának vezetője, Dr. Németh János István volt 2017-ig.

Az agorák vezetői valamennyien támogatták, és jelenlétükkel hitelesítették ezt a szándékot. Megfogalmazásuk szerint,

„A Műhely működésével elősegíti:

– az Agora Program (Program) hazai és Európai megismerését;

– a Program létjogosultságának változatos módszerekkel való alátámasztását a fenntartók, a döntéshozók, és a szakmai nyilvánosság előtt;

– az agorákban folyó jó gyakorlatok megosztását;

– a jelentős beruházás számos gondjának, az üzemeltetésből és a fenntarthatóság nehézségeiből adódó gondok megoldását;

– valamint a Művelődési Intézet akkori főigazgatója által szorgalmazott könyv, és elektronikus felület elkészülését.”

A Műhely a megalakulása óta eltelt időszakban kialakította az együttműködés gyakorlatát, a jellemző munkaformákat. Ezek közül a leggyakoribb a rendszeres közös konzultáció, az egyes agorák felkeresése, az ott folyó munka alapos megismerése. Ezekre a találkozókra évi 2-3 alkalommal került sor, az év elején rögzített tematika alapán. Megkezdődött a konzultációk szakosodott-tematikus rendjének a tervezése. Olyan kiemelt, megvitatandó kérdések kerültek napirendre, mint az üzemeltetési igazgatók rendszeres találkozója, a programok utaztatása, a közösségi oldalakon történő közös kommunikáció, közös programok, konferenciák szervezése, a közművelődési tanácsadás és szolgáltatás szakmai elemeinek a megtárgyalása, az Agora Program disszeminációjának formái.

Ezekről a kérdésekről folyamatosan beszélni kell, a jó gyakorlatokat és a tapasztalatokat meg kell

osztani egymás között, minden olyan elemet, amely a racionalitást és a költségcsökkentést elősegíti, széles körben alkalmazni kell. Ebben a koordinációban marad kezdeményező a Művelődési Intézet, folyamatosan gondoskodva az Agora-műhely működéséről, a közösség innovációinak hasznosulásáról. A Művelődési Intézet képviselője a Műhely-találkozókon azt hangsúlyozta, hogy a folyamatos együttműködés most valóban szakmatörténeti jelentőséggel bír. A Műhely létének alapja az érdekeltség. Amely a közös munka eredményeként a gyakorlatias működéstől kezdve az érdekképviseleten át a szimbolikus gesztusokig, valamint az értékek összeadódásáig terjed. Az Agora-műhely az egyik legerősebb szerveződés a Művelődési Intézet hálózati rendszerében. Ez a hálózat tovább építkezik a városi művelődési házak, a települési közművelődési színterek és intézmények, valamint az integrált közösségi szolgáltató központok (IKSZT) együttműködésének szervezésével.

A Műhely érdekelt abban is, hogy az Agora Program hosszútávon eredményes legyen, szolgálja a magyar társadalom gyarapodását, a nemzet összetartozásának erősödését.

Az országos lefedettséget biztosító hálózat 14 agorája Gyulán, 2017-ben stratégiai megállapodást kötött a Művelődési Intézettel. Ennek keretében az Intézet továbbra is koordinálja az Agora Műhely munkáját: így a tematikus műhelymunkákat, a tanulmányi utakat, a tanácskozásokat, illetve biztosítja mindehhez a szükséges feltételeket. A Műhely a Művelődési Intézet átszervezését követően a Szakmafejlesztési Igazgatóságához került, amelynek vezetője dr. Juhász Erika.

A hálózat folyamatosan építkezik a városi művelődési házak, a települési közművelődési színterek és intézmények működésének fejlesztésének érdekében, de Kárpát-medencei szinten is szerepet vállal a magyar közművelődés nemzetközi kapcsolatainak formálásában, gyarapításában. A Műhely érdekelt abban is, hogy az Agóra program hosszú távon eredményes legyen, a közös munka erősítse a közösségi összetartozás élményét.

Az agóra központok küldetése a kulturális alapellátás biztosítása – nemcsak helyi szinten, hanem a térségi településeken is. E tekintetben a tevékenységük kihat a saját városukon túl a megyei településekre is. Az agórák a felnőttképzés és ismeretterjesztés eszközeivel a társadalmi esélyegyenlőség mérséklésére törekszenek. Kiemelt feladatuk továbbá a közösségszervező alapszakon és a kulturális mediátor mesterszakon tanuló hallgatók gyakorlati oktatása és számukra egy országos hálózaton belül gyakorlati helyek biztosítása.

Szakmai folyamatok, eredmények az Agóra Műhelyben

Műhelymunkák, tanácskozások

Az agóra tagintézmények vezetői, vezető munkatársai, kollégái és a Nemzeti Művelődési Intézet vezetői évente kétszer találkoznak a közművelődési szakma aktualitásainak megvitatása, szakmafejlesztési programok véleményezése és kezdeményezése céljából. A műhelymunka mindig más-más agórában zajlik, ezáltal a tagszervezetek megismerhetik egymás infrastrukturális lehetőségeit, szakmai innovációit. A közös gondolkodás eredményeként a **kulturális alapellátás** biztosítása érdekében jó példák, jó gyakorlatok kerülnek bemutatásra, szakmai eszmecserék zajlanak, közös projektek körvonalazódnak.

A pandémia egy időre átformálta ezt a műhelymunka-sorozatot, de tartalmi elemeit sikerült megtartani. Az intézményi zárások után havi 1 alkalommal online tanácskozások valósultak meg az agóravezetők és szakmai munkatársak részvételével abból a célból, hogy megvitassák, milyen módszerekkel, jól bevált gyakorlattal tudják segíteni egymás munkáját, valamint térségi partnereik tevékenységét, és a válság okozta kihívásokat milyen módon képesek kezelni.

A pandémiás időszak jelképes lezárásaként, az új időszak nyitányaként kiemelt esemény volt az országos kiállítással és molinókampánnyal indított *agóra* roll-up-kiállítás, amely keretében tizennégy magyarországi agóra részvételével, valamint az akcióhoz kapcsolódó közel ezer közművelődési intézménnyel 2021. május 15-én 10 órától országos közművelődési megnyitó-eseménysorozat valósult meg a Nemzeti Művelődési Intézet közreműködése, koordinációja által. Ekkortól újra elindulhattak a jelenléti műhelymunkák, amelyeket most már váltogatunk az online tanácskozásokkal is, így mind a két munkaforma megmaradt az eszmecsere lehetőségeként az Agóra Műhely tevékenységében.

Határon túli szakmai tanulmányutak

A Nemzeti Művelődési Intézet által generált, és az Agóra Műhely egyik kiemelt programjai között szereplő módszertanában fontos szerepe van a tapasztalati tanulásnak, az úgynevezett látóutaknak. Ezzel az eszközzel évek óta hasznos szakmai tapasztalatokhoz, élményekhez juthatnak a résztvevők: közművelődési szakemberek, településvezetők egyaránt. E kiemelt célhoz kapcsolódik a határon túli jó példák bemutatása,

további szakmai együttműködések generálása, azaz a határon túli kapcsolatok kialakítása és „nemzetköziesítés". A program keretében újabb elemként gyümölcsöző határon túli szakmai kapcsolatok jöttek létre és sikeresen működnek közös projektekkel, művészeti csoportok tájoltatásával, szakmai támogatással. Az Agóra Műhely eddigi határon túli tanulmányútjai a magyar közösségek felé irányultak Szlovéniában, Szlovákiában, Romániában és Szerbiában. A kárpátaljai magyar közösségekkel történő tapasztalatcsere sajnos a háborús helyzet miatt egyelőre várat magára.

Közös célok érvényesítése, érdekképviselet

Az agórák olyan szolgáltatáscsomagokat is működtetnek, amely révén az egyének tudása gyarapszik, kompetenciáik és felelősségérzetük nő, közösségi aktivitásuk fejlődik. A fórum lehetőséget biztosít a kreatív közösségek együttléteire, összetartozásuk erősítésére, az át- és továbbképzésekre, a humánerőforrás-fejlesztéssel kapcsolatos információk gyűjtésére. Ennek érdekében közös stratégiák megfogalmazása zajlik, amelyek már nemcsak az együttműködő partnerekre, hanem a teljes Kárpát-medencei közművelődésre kihatással lehetnek. A Közművelődés Nemzeti Programjában megfogalmazott célok között megjelenik így a Nemeskürty Program terve, amelynek kidolgozásába az Agóra Műhely tanácskozásain résztvevők is aktívan bekapcsolódtak.

Az agórákban megvalósult programok az energiatakarékos technológiák, a korszerű műszaki-technikai rendszerek beépítésével alkalmasak a költséghatékony és fenntartható működésre. Ennek érdekében a Nemzeti Művelődési Intézet, az Agóra Műhely és a Kulturális Központok Országos Szövetsége az energiaválságra reagálva szakmai ajánlást fogalmazott meg és tett közzé (elérhető a Nemzeti Művelődési Intézet honlapján: https://nmi.hu/hirek/kezdolapi/szakmai-ajanlas), valamint a közművelődési intézmények energiafejlesztési lehetőségeinek bővítése érdekében is tárgyalásokon vett részt.

A közművelődés legfontosabb célja olyan művelt emberek alkotta, értékalapú közösségek létrehozása, fejlesztése, kiszolgálása, amelynek hálózatából alakul ki a mi kulturális ökoszisztémánk. Magas társadalmi szervezettsége által megteremti a minőségi élet feltételeit. Érzelmi és fizikai biztonságot eredményez és bizalmat ébreszt egymás iránt. Ebben az optimális állapotban minden generáció számára alternatívát kell kínálnunk a siker fogalmának újraértelmezéséhez, a közösséghez tartozás jelentőségének felismeréséhez.

Minden nap újraértelmezzük a kultúránkat. Nemcsak értéket teremtünk, hanem tudatában kell lennünk, hogy a jelen időt, vagyis a valóságot mi hozzuk létre. Saját valóságunk, gondolataink, tetteink formálják az egyének, a településünk, sőt a nemzet jövőjét.

Minél nehezebb idők jönnek az intézményeinknek, kollektíváinknak, annál több megértést és támaszt kell nyújtani a helyi társadalom számára. Ehhez elengedhetetlen, hogy egymással is még szorosabbra fűzzük kapcsolatainkat. A tapasztalataink megosztása, a közös gondolkodás nemcsak számunkra, hanem a fenntartó önkormányzatok, sőt a kormányzat részére is segítséget jelenthet. Rendkívül értékes és hatékony ebben a több irányú kapcsolatrendszerben a közművelődés terén a Nemzeti Művelődési Intézet mentorálása és támogató együttműködése, akár kistelepülési, akár kormányzati szinten.

Úgy gondoljuk, nemcsak az Agóra projekt és az Agóra Műhely volt nagyszerű elgondolás, hanem a jelenünk és jövőnk is közös tettre csábít, sok jóval kecsegtet, ezért érdemes az Agóra Műhely továbbvitelét, a közös gondolkodás fenntartását hosszú távú terveinkben is megjeleníteni.

MOLNÁR LAJOS MILÁN rendezvényszervező, marketingmenedzser, andragógus. Országos fesztiválok, kiállítások szervezője, vállalkozóként 1993-tól üzleti klubot vezetett, majd 2006-tól Budapesten a pénzügyi szférában dolgozott. 2010-től az Aba-Novák Agóra vezetője. Több városi és térségi kezdeményezés fűződik a nevéhez: Agóra Forgatag, Családkutatók Klubja, Csokoládé Fesztivál, Feminális Napok, Séf Randevú, Helyi Termékek Vására. Tagja a Szolnok Jövőjéért Alapítvány kuratóriumának. 2019-től a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesület alapító tagja. Közművelődési képzések rendszeres oktatója, szakmai konferenciák előadója. Közművelődési és közösségépítő tevékenysége elismeréseként 2016-ban Magyar Arany Érdemkereszt elismerést, 2019-ben Beke Pál-díjat, 2020-ban Bessenyei György-díjat vehetett át.

FRÓNA KATALIN jelenleg a szolnoki Aba-Novák Agóra Kulturális Központ közművelődési és módszertani tanácsadója. Kiemelt feladata a térség településein folyó szakmai munka segítése, mentorálása, együttműködések generálása, hálózatépítés. Közművelődési képzések rendszeres oktatója, szakmai konferenciák előadója. 2019-től a Magyar Közösségépítők Értékszövetsége Egyesület Látópontok munkacsoport társelnöke, a Látóutak lebonyolításának koordinátora, a Magyar Népművelők Egyesülete felügyelő bizottságának tagja, 2022-től a Martfűi Civil Kerekasztal elnöke. 1991-ben Miniszteri dicséretben – Andrásfalvy Bertalan Művelődési és Közoktatási Minisztertől, 2005-ben Martfű Városért Közművelődési és Művészeti, 2006-ban Lehel László-díjban részesült, 2021-ben Bessenyei György-díjat vehetett át.

EGYÜTT ALKOTNI ÉS KÖZÖSSÉGBEN LENNI JÓ!

ASzakkör
TUDÁSUNKKAL KÉZENFOGVA

WEBÁRUHÁZ CSAK EGY KATTINTÁSRA!

- Eszközök
- Alapanyagok
- Kézműves termékek
- Egyedi és csomagajánlatok

www.webshop.aszakkor.hu

Szakköri csomagjaink megtalálhatók

webáruházában

ASzakkör
TUDÁSUNKKAL KÉZENFOGVA

a qr-kódot beolvasva:

Nemzeti Művelődési Intézet
www.nmi.hu

SzaRVaSNyoMoN szabadegyetem élő közvetítése
a Nemzeti Művelődési Intézet székházából

www.nmi.hu